

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

OSMNÁCTÝ ROČNÍK

4

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

K E VZTAHŮM A TVORBĚ VOJENSKÉ DOKTRÍNY

Teoretické otázky pojetí, výkladu a stavu rozpracovanosti naší vojenské doktríny se v poslední době dostaly do pohybu. Určitou zásluhu na tom má bezesporu diskuse, která před časem proběhla na stránkách našich odborných časopisů. Vzbudila nejen zájem, ale současně pomohla i odhalit některé nejasnosti a nedostatečnou rozpracovanost některých teoretických otázek.

Domnívám se ale, že hlavní hybnou silou tohoto pohybu a zájmu o doktrínu je samotná praxe přípravy a výstavby obranného systému státu. Usilovná snaha o zkvalitnění a zvědecktění praxe řízení, zejména nové požadavky na kvalitu analytické práce při řešení složitých úkolů příprav země k obraně, naráží často na nedostatečnou teoretickou rozpracovanost základních otázek a základních linií pro společenskou praxi v této oblasti.

Je třeba souhlasit s konstatováním, že „... v naší armádě není doposud vojenská doktrína státu plně pochopena jako souhrnná koncepce zajištění obrany a bezpečnosti, jako koncepce, která zásadním způsobem ovlivňuje všechny oblasti a úseky společenské činnosti, zainteresované na obraně“.¹⁾ Navíc se domnívám, že je tomu tak nejen „v naší armádě“, ale i mimo ni.

Praxe čím dále, tím více potvrzuje nezbytnost jasných základních linií a složitost jejich tvorby. Ukazuje se, že tvorba státní vojenské doktríny vyžaduje soustavnou a cílevědomě řízenou teoretickou práci, v níž se musí podílet různé vědní obory. Jejich výsledky musí být do doktríny promítány velmi důkladnou a vědeckými metodami řešenou syntézou, orientovanou vojenskou politikou státu.

V současné době se otázky státní vojenské doktríny objevily v daleko výraznějších konturách. Jestliže naše společnost pod vlivem a v intencích prosin-

¹⁾ Podplukovník PhDr. L. Kopecký: „Poznámky k diskusím o vojenské doktríně státu v ČSLA“, HPS, 1967, str. 15.

cového a lednového zasedání ÚV KSČ zahájila éru usilovného hledání nových cest k efektivnímu řešení politických, ekonomických, kulturních i jiných problémů našeho státního i stranického života, nemohou zůstat stranou problémy vojenské politiky státu a otázky příprav a vedení případné obrany vlasti, jejichž praktickým projevem je státní vojenská doktrína.

Předmětem této úvahy jsou především některé otázky tvorby vojenské doktríny, úlohy a místa MNO v tomto procesu a některé teoretické otázky pojetí a vazeb státní vojenské doktríny.

Ministerstvo národní obrany je podle ústavního zákona ústředním státním orgánem k zabezpečení obrany státu a k řízení a velení ČSLA. Z toho jednoznačně vyplývá povinnost MNO zabezpečit teoretické podklady k řešení vojenských otázek obranyschopnosti státu, otázek války a vojenské vědy, stejně jako teoretické rozpracování vojenských otázek obrany a ochrany teritoria ČSSR, branné a vojenskovlastenecké výchovy obyvatelstva atd.

Řešení všech těchto společensky velmi závažných otázek je tedy neoddelitelnou a jednou z hlavních součástí té koncepční práce, na niž je v současné době právem kladen takový důraz. Je zřejmé, že jakékoliv nejasnosti, zpoždění nebo zaostávání v teoretické připravenosti a v praktické rozpracovanosti těchto otázek se musí zákonitě a velmi nežádoucím způsobem projevit na kvalitě a stupni rozpracovanosti státní vojenské doktríny, chápáné jako celostátně závazné normy k přípravě obrany vlasti ve všech oborech státní činnosti.

Vojenská doktrína státu, i když je celospolečenskou závaznou normou, má a vždy bude mít do značné míry hypotetický charakter, jehož kvalita závisí na stupni našeho poznání a na naší schopnosti na tomto základě správně předvídat tendence dalšího vývoje. Doktrínální normy nejsou nikdy jednou provždy dané a neměnné, ale podléhají nepřetržitému vývoji, i když na druhé straně nelze doktrínu měnit „ze dne na den“. Přijaté normy musí být vždy po určitou dobu stabilizovány — a právě délka této stabilizace závisí mimo jiné i na kvalitě a hloubce našeho předvídaní. **Proto proces tvorby vojenské doktríny vyžaduje neustálou péči a soustavnou teoretickou práci ve všech oborech státní činnosti.**

Vojenská doktrína také nemůže být jen přísně střeženým státním tajemstvím, které zná jen omezený okruh osob. V celém souhrnu doktrínálních norem a zásad bude jistě řada takových, které tvoří předmět nejpřísnějšího státního tajemství. Ale na druhé straně část doktrínálních norem, diferencovaných pro proces realizace podle oborů a realizačních stupňů, musí být vykonavatelům známá a jasná. Realizační proces vojenské doktríny neprobíhá jenom za války — **v současných podmínkách charakteru možné války se efektivnost její realizace zabezpečuje především v míru a zdaleka ne jen v ozbrojených silách.**

Ve vědomí některých lidí ještě přetrvává pojetí vojenské doktríny jako normy, platné především pro ozbrojené síly. Namnoze přetrvávají ještě představy, vyvozené z charakteru minulých válek a nejsou ještě vždy dostatečně brány v úvahu ty kvalitativní změny, k nimž došlo. Stačí, uvědomíme-li si doktrínální důsledky teze, že v soudobém ozbrojeném zápase se stírají rozdíly mezi frontou a zápolím a důsledky této teze při tvorbě doktrínálních zásad ve všech oborech činnosti státu.

Chápeme-li státní vojenskou doktrínu jako **atribut státní suverenity a státní moci, jako praktický výraz vojenské politiky státu a jeho vztahů k válce a míru,** pak je zřejmé, že to zdaleka není jen výraz způsobů činnosti jeho ozbrojených

sil ve válce, ale že je to souhrn státem přijatých názorů, zásad a norem pro funkci všech oborů státní činnosti za války.

V nedávné minulosti existovaly různé rozpaky a nejasnosti kolem **vztahů naší vojenské doktríny k sovětské vojenské doktríně a k doktríně koaliční**. Dnes snad jsou tyto rozpaky již v zásadě překonány a většinou je správně chápáno, že vedle hlavních doktrínálních zásad, převzatých ze sovětské vojenské doktríny, jako státní doktríny hlavní a vedoucí síly koalice Varšavské smlouvy, musí naše státní vojenská doktrína respektovat při jejích dalším rozpracování vlivy specifických politických, morálních a hospodářských zdrojů, kterými ČSSR disponuje, zvláštnosti její zeměpisné polohy, geografických podmínek, národních tradic a zvláštností lidu. Proto už v knize maršála SSSR Sokolovského a kolektivu „Vojenská strategie“ (str. 53) najdeme tezi, že „... jednotná vojenská doktrína pro všechny státy existovat nemůže...“

Proto sovětská vojenská doktrína je nejen pro nás, ale pro všechny členy naší koalice základním východiskem při tvorbě jednotlivých státních vojenských doktrín i tzv. „koaliční vojenské doktríny“, o níž musíme konstatovat, že není dosud dostatečně rozpracována.

Je ovšem zcela logické, že kdyby koalice Varšavské smlouvy byla nucena své společenské cíle obhajovat válkou, činila by tak na bázi společných (koaličních) názorů a zásad a společným úsilím tak, jako realizuje své politické cíle v míru.

Tyto společné názory na základní otázky obrany v rámci koalice tvoří podstatu „koaliční vojenské doktríny“. Její formulace a koaliční úroveň nemohou ovšem jednotlivým členům koalice „stačit“, protože nemohou vyčerpat vlivy a požadavky všech těch ekonomických, morálních, geografických a dalších specifíků jednotlivých států. Proto koaliční vojenská doktrína je základním a určujícím východiskem při tvorbě jednotlivých státních vojenských doktrín, je základní linií, která musí ovšem být dále rozpracována a konkretizována do podmínek každého člena koalice — ve vztahu k jeho úkolu v případě obrany a ve vztahu ke všem konkrétním podmínkám a možnostem státu.

Se vztahy naší státní vojenské doktríny k doktríně koaliční souvisí i její vztah k sovětské vojenské doktríně. Některé rozdíly v názorech na tento vztah, které se v minulosti objevovaly, musíme přičíst historickému vývoji našich názorů na doktrínu vůbec a úrovni poznání v dané etapě. Ve skutečnosti není tato otázka ve své podstatě nijak složitá.

Sovětská vojenská doktrína je přirozeně především státní doktrínou SSSR. SSSR ovšem představuje v naší koalici po všech stránkách — tedy politicky, vojensky, vědecky, ekonomicky atd. — největší rozhodující a tedy zákonitě vedoucí sílu. Stačí si uvědomit, že jedině SSSR má v naší koalici rozhodující prostředky války — jaderné zbraně strategického určení. Připočteme-li k tomu rozhodující vliv SSSR na všechny vztahy socialistického a kapitalistického světa v míru, pak je zcela samozřejmé, že státní vojenská doktrína SSSR je základním východiskem nejen při tvorbě koaliční vojenské doktríny Varšavské smlouvy, ale i východiskem při tvorbě jednotlivých státních vojenských doktrín členů koalice.

Tato logická závislost naší vojenské doktríny na sovětské doktríně by ovšem neměla být vůbec žádným otazníkem nad existencí a nezbytností naší vojenské doktríny a nad nutností tvůrčí teoretické práce na jejím rozvoji, zejména v otázkách pro nás specifických, které za nás nikdo řešit nebude. Musíme přitom ovšem respektovat rozdíl mezi globusem, na kterém obrazně řečeno

řeší problémy války sovětská vojenská doktrína, a mezi mapou 1 : 500 000, na které je musíme do našich konkrétních podmínek a možností konkretizovat v doktríně my. Často se dopouštíme toho, že převzaté doktrinální závěry ponecháváme na jejich strategické úrovni, dále je už nerozpracováváme a nekonkretizujeme pro naše potřeby. Nelze se pak divit tomu, že tyto zásady v praxi nepostačují a v neaplikované podobě na nižších stupních velení vyznívají příliš obecně a heslovitě. Takových příkladů netvůřícího přístupu bychom našli dostatek.

Úkol naší vojenské doktríny je naprosto konkrétní a limitován danými podmínkami. Při eventuálním napadení koalice jde přirozeně o to, aby její obrana byla úspěšná a abychom k tomu podle všech svých sil co nejvíce přispěli. Současně nám jde také o to, aby ty nezbytné oběti, které by si taková obrana od nás vyžádala a které by nebyly malé, byly také podle možností co nejmenší. To je vedle našeho internacionálního zájmu i náš přirozený zájem státní a národní, který přece nemusíme zapírat.

Jak tyto zájmy účelně sladit, jak je prakticky realizovat — to musíme vyřešit především my sami v těch konkrétních podmínkách, které pro nás vytvářejí naše spojenecké svazky a naše příslušnost ke koalici.

A to je úkolem naší státní vojenské doktríny.

V naší mírové praxi se často setkáváme s názory, že všechny problémy války by za nás vyřešily sovětské strategické rakety. Od toho už není tak daleko k sebeuspokojování, k tendencím pacifismu, nebo aspoň k laxnímu vztahu k obraně státu. A to je také jeden a ne právě snadný úkol všech příslušníků ozbrojených sil při formování a objasňování názorů naší vojenské doktríny.

Dalším problémem vztahů a tvorby vojenské doktríny, na který dosud není jednotná názorů, je **vztah vojenské doktríny k vojenské vědě**.

Jednou z příčin různosti názorů je celková nejasnost klasifikace vojenské vědy, která při tvorbě doktríny hraje významnou a namnoze určující roli. V minulosti jsme rozvoj vojenské vědy trochu zanedbali, takže v ní nemáme vybudovány dostatečné a dnes tak potřebné kapacity a vojenská věda zaostává za současnými potřebami praxe. Tento nežádoucí stav je nutné změnit — ovšem příprava vědeckých kádřů trvá 4—5 let a manipulace se současnou vojenskovědní kapacitou mohou sice její využití zefektivnit, ale nemohou ji rozšířit. Zatím je ve vojenské vědě stav takový, že nejsme jednotni ani v chápání takových základních pojmů, jako jsou „válka“ a „ozbrojený zápas“ nebo v názorech na to, zda vojenská věda se zabývá válkou vcelku nebo jen ozbrojeným zápasem.

Vycházím v této úvaze z názoru, že ozbrojený zápas je jen součástí války. Je sice tím prostředkem politiky, jehož použitím válka teprve vzniká, ale obsah války nevyčerpává. Vojenskou vědu považuji za teorii ozbrojeného zápasu a marxisticko-leninské učení o válce a armádě za teorii války.

Všechny nejasnosti a teoretické nedopracovanosti základních otázek vojenské vědy nezůstávají přirozeně bez vlivu na pojetí a tvorbu vojenské doktríny. Jsme v situaci, kdy vojenská věda někdy nedokáže uspokojivě zodpovědět naléhavé otázky jiným vědním oborům (např. společenským vědám), protože je nemá dostatečně rozpracovány. Navíc „jsme na prahu vědeckotechnické revoluce“, jejíž vlivy a požadavky se začínají ve společnosti všestranně zkoumat. Před vojenskou vědou stojí obtížný úkol stát se při tomto zkoumání vlivů vědeckotechnické revoluce ostatním vědám rovnocenným partnerem, protože pro-

ces předvídání dalšího společenského vývoje nemůže abstrahovat od otázek války a míru, jestliže reálné vojenské prostředky představují sílu, schopnou i zničit lidskou civilizaci.

Bylo by sice extrémem tvrdit, že vojenskou doktrínu tvoří jen vojenská věda, ale na druhé straně nelze nevidět namnoze určující význam jejích závěrů při tvorbě vojenské doktríny. Vojenská věda nemůže přirozeně zkoumat zákonitosti všech oborů státní činnosti za války — ty musí zkoumat příslušné vědní obory. Ale vojenská věda musí svými závěry o charakteru a požadavcích ozbrojeného zápasu, jako hlavního a rozhodujícího prostředku války, vytvořit účelové východisko pro tvorbu návrhů doktrinálních norem. Má tedy vojenská věda lví podíl na tvorbě státní vojenské doktríny nejen ve vojenské oblasti obranného systému státu, ale i ve všech ostatních oblastech státní činnosti.

Z toho pro ni vyplývají zcela nové úkoly a zcela nové požadavky na kvalitu a obsah jejích vztahů k ostatním vědním oborům, zúčastněným na tvorbě doktríny. To však především vyžaduje mít naprosto jasno ve vzájemných vztazích vědy a doktríny.

V některých materiálech je vojenské doktríně připisována výzkumná funkce a obsahová hranice mezi doktrínou a vědou je hledána ve větší orientaci doktríny do budoucnosti a vojenské vědy do minulosti.

To nepokládám za správné.

Vojenská doktrína, i když musí být vědecká, není žádnou vědou, nemá vlastní předmět ani metody zkoumání. Mezi vědou a doktrínou neexistuje žádná obsahová dělba práce a nemá smyslu hledat mezi nimi vztahy nadřazenosti a podřazenosti. Jejich vztah má charakter vztahů teorie a praxe, protože doktrína i při svém hypotetickém charakteru je souhrnem zásad a norem, přijatých k praktické realizaci. Mezi vojenskou doktrínou a vojenskou vědou existují přirozené vztahy vzájemné návaznosti a závislosti — ale podřizovat vojenskou vědu doktríně by mohlo být krajně nebezpečné. Doktrína by tím zbavovala vědu potřebného prostoru a „podřezávala by si pod sebou větev“, na které sedí. Vědeckost vojenské doktríny závisí především na vědeckosti těch závěrů, které jednotlivé vědní obory dávají doktríně k dispozici, a na vědeckosti metod, kterými doktrína tyto závěry syntetizuje. Funkci vojenské doktríny nelze s funkcí vědy ztotožňovat.

Každá z oblastí obranného systému státu realizuje jeho vojenskou politiku tím, že prostřednictvím svého či svých vědních oborů zkoumá vlivy a požadavky charakteru a podmínek války na svou funkci v přípravě k válce i za války. Společnou základnou všech oblastí jsou cíle vojenské politiky státu a hypotéza vojenské vědy o charakteru, vlivech a požadavcích ozbrojeného zápasu na funkci státu. Na této základně pak každá oblast státní činnosti vypracovává své návrhy a požadavky, které by v zájmu obrany země měly být v jejím oboru realizovány a navrhuje optimální způsoby jejich realizace, v závislosti na omezujících, lidských, morálních, ekonomických, technických a jiných možnostech státu.

Teorie ovšem není jediným zdrojem podnětů pro tuto práci. Stejně důležitým zdrojem je i společenská praxe, která složitými zpětnými vazbami uplatňuje své zkušenosti a požadavky.

Vlastní tvorba vojenské doktríny je pak velmi složitým odpovědným syntetizujícím procesem, jehož důležitými kritérii jsou omezující podmínky reálných možností státu a optimálnost řešení v konkrétní situaci. Téměř zpravidla dochází k tomu, že v doktríně prostě nelze akceptovat všechny návrhy a poža-

davky teorie a praxe, i když jsou třeba správně zdůvodněny, protože tomu brání reálné možnosti.

Proto žádný teoretický závěr, pokud nebyl orgánem odpovědným za tvorbu doktríny přijat k realizaci, nemůže být považován za doktrinální. To má svůj praktický význam. V běžné praxi se můžeme setkat s případy, kdy za závazné doktrinální normy jsou považovány nebo vydávány teoretické závěry, které nebyly jako doktrinální přijaty. Z toho pak vznikají nejasnosti o tom, co je a co není doktrinální normou. Na druhé straně praxe potvrzuje, že doktrinální normu nestačí jenom formulovat a přijmout, ale že je třeba její realizaci všestranně zabezpečit a důsledně ji uvést v život.

V naší republice je vedoucí silou společenského vývoje KSČ, jejíž vojenská politika je základní linií vojenské politiky státu. Vojenskou politiku státu realizují orgány státní moci v celé jejich vertikální organizační struktuře.

Jedním z praktických projevů vojenské politiky státu jsou zásady obranného systému, jehož cílem je uzpůsobit veškeré činnosti spojené s přípravou a obranou státu do jednotné soustavy, která by koordinovaně zabezpečila dvě základní funkce obranného systému — funkci polních vojsk a funkci teritoria státu za války. Poslání obranného systému tedy orientuje i tvorbu státní vojenské doktríny do dvou základních oblastí doktrinálních zájmů, které mají poněkud rozdílné podmínky pro metodiku tvorby doktrinálních norem.

Tvorba doktrinálních zásad funkce polních vojsk a jejich mírové přípravy je v podstatě tvorbou zásad ozbrojeného zápasu, jehož zákonitosti jsou předmětem zkoumání vojenské vědy. Proto musí vojenskovědní oblast sehrát vedoucí a určující roli. Vojenská věda je vedoucí teorií, přes níž se promítají do doktrinálních zásad závěry a poznatky všech ostatních zainteresovaných vědních oborů — přirozeně se všemi z toho plynoucími vzájemnými součinnostními vazbami. Z koaličního charakteru války vyplývá pak daleko vyšší stupeň závislosti našich doktrinálních norem na normách a zásadách koaliční doktríny, vzhledem k jednotnému systému velení spojených ozbrojených sil koalice. Jinými slovy řečeno, tvorba doktrinálních zásad naší vojenské doktríny je v podstatě konkrétní aplikací hlavních zásad koaliční doktríny na podmínky a možnosti státu, především jeho ozbrojených sil.

Druhou hlavní oblastí zájmu státní vojenské doktríny jsou zásady a normy funkce teritoria státu, kterými se musí řídit všechny oblasti státní činnosti při přípravě a vedení války. Jde tedy o zabezpečování všech potřeb bojujících vojsk a o zabezpečování všech ostatních nezbytných funkcí válčícího státu.

V této oblasti má už proces tvorby doktrinálních zásad a norem, z hlediska metodiky, poněkud odlišné podmínky. Tady už nejde o doktrinální normativy jen ozbrojeného zápasu vedeného ozbrojenými silami, ale o zásady a normy všech činností státu, které jsou velmi různorodé a které se musí řídit zákonitostmi té které oblasti obranného systému. Každá z těchto oblastí představuje obsahově vymezený a do značné míry ucelený systém činností, jejichž zákonitosti zkoumají příslušné vědní obory za všech podmínek jejich stavu, tedy i za války. Tak např. zákonitosti ekonomiky za války zkoumá válečná ekonomika, zákonitosti společenského vývoje zkoumají společenské vědy atd. Vojenská věda není tedy ani jedinou, ani vedoucí teorií při tvorbě doktrinálních zásad — i když musí sehrát významnou roli při tvorbě základních představ o podmínkách, v nichž za války budou jednotlivé činnosti státu probíhat.

Obranný systém státu se tedy člení na jednotlivé odborné podsystemy.

V čele každého z nich stojí určený státní orgán, který zodpovídá za jeho přípravu k válce i za jeho funkci za války.

Všechny podsystemy obranného systému státu musí při přípravách k válce vycházet z jednotného pojetí a chápání těch podmínek, které vytvářejí předpokládaný charakter, průběh a důsledky válečného stavu. Vypracovat toto základní, hypotetické stanovisko je úkolem vojenské vědy a vojenského orgánu obranného systému. Teoretické východisko samo o sobě ale není ještě doktrínou. Každá z oblastí obranného systému si musí jeho důsledky a požadavky konkretizovat do svých úkolů a podmínek. Musí se brát v úvahu, ale současně se musí řídit poznatými zákonitostmi své oblasti. Vedoucí teorií při tvorbě doktrinálních zásad a norem v této oblasti státní činnosti musí být tedy její příslušný vědní obor.

Činnost jednotlivých podsystemů obranného systému při tvorbě vojenské doktríny dokončuje nejvyšší státní orgán, který zodpovídá za obranu státu vcelku. Ten vzájemně koordinuje a uvádí do souladu návrhy a požadavky jednotlivých oblastí s cíli vojenské politiky a reálnými možnostmi státu a rozhoduje o tom, které z nich budou přijaty jako závazné doktrinální zásady a normy.

Uvažujeme-li o závěrech vojenské vědy o různých možnostech vzniku, zahájení, rozsahu i charakteru ozbrojeného zápasu, je zřejmé, že i **státní vojenská doktrína musí na tyto možnosti reagovat a že musí být vypracována na všechny reálné varianty.**

Proto proces tvorby vojenské doktríny je procesem velmi složitým a společensky odpovědným. Stejně tak závažný je ovšem i proces její praktické realizace, protože v jejím průběhu může snadno dojít i k závažným deformacím v pojetí jinak správně a objektivně stanovené zásady. Mluvíme-li o státní vojenské doktríně, máme zpravidla na mysli soubor přijatých zásad a norem na nejvyšší úrovni. Proces praktické realizace těchto základních doktrinálních zásad ovšem vyžaduje především jejich správné pochopení, jednotnost výkladu a jejich další rozpracování a konkretizování na jednotlivé realizační stupně. Nakonec doktrinální zásady se projevují v každém předpise, rozkaze, směrnici atd.

Zkušenosti potvrzují, že největším nebezpečím efektivní realizace doktrinálních zásad je jejich dogmatické přenášení beze změn a potřebných konkretizací na všechny realizační stupně. Stačí připomenout např. období, kdy i v praporu byl rozlišován „útok v počátečním období“ od „normálního“ útoku. Ani dnes však nejsme před takovou možností chránění. Jako příklad uvádím jednotnou interpretaci správné teze, že „hlavním prostředkem ničení jsou jaderné zbraně“, kterou používáme ve všech případech a na všech stupních, i když to vždy neplatí.

Poslední závažnou otázkou, o které se zmíním, je **současný stav naší vojenské doktríny.**

Odpověď na tuto otázku není tak jednoduchá a jednoznačná. Bylo by jistě nesprávné a nezdůvodněné tvrdit, že naše vojenská doktrína dosud není vypracována. Více než 20 let výstavby a přípravy státu a jeho ozbrojených sil k obraně, jakož i dosažené výsledky, jsou nesporným svědectvím toho, že čs. vojenská doktrína existovala a existuje — bez ohledu na to, zda jsme jí tak říkali.

Záleží ovšem na představách, v jaké formě existuje. Naše vojenská doktrína neexistuje ve formě nějakého jednotného a uceleného dokumentu, který by bylo možné vzít jako knihu a přečíst. Takový dokument, který by komplexně shrnoval doktrinální názory, zásady a normy — neexistuje. Požadavek vypra-

covat takový dokument by nebyl reálný ani účelný. Vojenská doktrína státu existuje v celé řadě různých dokumentů, plánů, právních norem atd., a bude tak i existovat a rozvíjet se.

Je ovšem jiné, zda tento soubor doktrinálních názorů a zásad není zbytečně příliš roztříštěný, zda ve všech oborech státní činnosti vychází ze stejných předpokladů, zda ve všech oborech je na stejné a potřebné úrovni, zda vyčerpává celou problematiku podmínek války v souladu s poznatky a zda umožňuje ucelený přehled a harmonický rozvoj.

Ať je tomu ve skutečnosti tak či onak, domnívám se, že byly vytvořeny nebo se vytvářejí nové podmínky pro tvorbu a další rozvoj vojenské doktríny.

Považujeme-li za nemožné nebo za neúčelné shrnout doktrinální názory a normy do nějakého uceleného dokumentu, zcela jiné jsou možnosti pro jednotlivé oblasti obranného systému. Vypracování či shrnutí hlavních doktrinálních zásad a norem v jednotlivých oblastech obranného systému by bylo nejen možné a účelné, ale jeví se i jako nezbytné — má-li být obranný systém dále cílevědomě budován a rozvíjen. Je přirozené, že nejde o všechny realizační doktrinální detaily a podrobnosti, ale jen o souhrn hlavních, nosných a určujících doktrinálních názorů a zásad.

Takový poces by umožnil realizovat celou řadu věcí prospěšných činností. Především by to umožnilo revidovat dnešní doktrinální normy a popřípadě je uvést do souladu s nejnovějšími poznatky vojenské vědy i ostatních věd. Umožnilo by to odstranit případné nesrovnalosti v úrovni výchozích teoretických podkladů v jednotlivých oblastech obranného systému a nakonec by to pomohlo k odhalení nedostatků v rozpracovanosti jednotlivých doktrinálních zásad konkrétního procesu realizace na jednotlivých stupních i jejích základních činnostech.

Takový postup by od vrcholných orgánů a vojenskovědní základny ČSLA vyžadoval vypracování dvou základních teoretických východisek.

Především by šlo o to, vypracovat pro všechny oblasti obranného systému společné a základní pojetí, které by uceleně a vyčerpávajícím způsobem charakterizovalo — na základě našich konkrétních podmínek a možností — vlivy a požadavky charakteru ozbrojeného zápasu na funkci státu za války.

Lze namítnout, že existuje již mnoho různých studií a rozborů, které se zabývají těmito problémy. Těch by bylo jistě nutné využít. Domnívám se však, že sotva existuje takový ucelený materiál, sledující tento konkrétní cíl.

Druhým úkolem by pak bylo uceleně vypracovat nebo shrnout doktrinální zásady a normy přípravy a vedení ozbrojeného zápasu vcelku a rozpracovat je na jednotlivé činnosti ozbrojených sil v míru, v poli i na teritoriu — ve vztahu k možným a v našich podmínkách reálným variantám jeho vzniku, zahájení a průběhu.

Schéma a obsah těchto prací jsou ovšem značně zjednodušeny s cílem, aby lépe vyniklo to, co mám na mysli. Ve skutečnosti jsou mezi oběma pracemi těsné obsahové vazby a závislosti a cíle.

Nepokládám však tyto práce za něco „zcela nového“. Nezačínali bychom „na zelené louce“, od základu. V podstatě by šlo jen o to, cílevědomě navázat na dosavadní práci a na základě nových pohledů na obranný systém státu a na otázky vojenské doktríny ji dále rozvinout tak, aby odpovídala dnešním požadavkům.

SPECIFIKA

vojenské odborné přípravy na VPA KG

Problematika učebně výchovného procesu odborné přípravy na vysokých vojenských školách je v současné době předmětem zvýšeného zájmu vojenských pedagogů i vojenskovědeckých pracovníků. To není náhodné. Důsledky změn ve vojenském životě si vynutily nové pohledy na obsah a metody řízení a vedení pedagogického procesu.

První zkušenosti z přestavby našich vojenských vysokých škol se začínají objevovat i na stránkách vojenskoodborného tisku. Generálmajor doc. Ing. Václav Matička, CSc., uveřejnil ve Vojenské mysli řadu podnětných názorů. Chceme navázat na některé uvedené názory a seznámit čtenáře s některými problémy vojenské odborné přípravy posluchačů na VPA KG, která letos oslaví 15 let svého trvání.

Vojenská odborná příprava politických pracovníků má mimořádný význam; vytváří jeden z nosných sloupů vědění, o které se opírá jejich praktická činnost v armádě při realizaci vojenské politiky KSČ.

VPA KG je vysoká škola univerzitního směru, kde vojenská stránka má své specifické a významné postavení vzhledem k profilu a zaměření školy. Proto má i zvláštní, charakteristické rysy, které se některými stránkami učebně výchovného procesu vojenské odborné problematiky liší od ostatních vojenských škol.

Podstatná stránka učebně výchovného procesu je pochopitelně zaměřena na hluboké zvládnutí problematiky sociálně ekonomických disciplín. Tyto disciplíny vy-

zbrojují teoreticky a prakticky politického pracovníka armády nejen ve třech současných marxismu, ale i v dalších společenských oblastech a svou specifickou stránkou ovlivňují hluboké zvládnutí vojenských odborných problémů. Proto jedním ze základních požadavků na absolventa akademie je **syntéza vědomostí všech potřebných vědních oblastí.**

Tato skutečnost ovlivňuje i strukturu vojenské odborné přípravy na VPA KG. Její vývoj prošel několika etapami, v závislosti na rozvoji vojenské vědy a na požadavcích, vyplývajících z profilu absolventa akademie.

V prvních deseti letech převažovala ve vojenské odborné přípravě účelová forma výuky se zaměřením na funkční poslání absolventa jako ZVP pluku. Především byla ovlivňována funkčními povinnostmi, vyplývajícími z řádů a předpisů a z válečných zkušeností Sovětské armády, kdy politický pracovník výrazným způsobem se podílel i zodpovídal za organizaci a řízení boje. Forma přípravy byla podmíněna celou historií vzniku politického aparátu, historií vzniku vojenského školství a rovněž některými deformacemi pedagogiky. Máme-li posoudit obsahové i metodické zaměření vojenské odborné přípravy v uplynulých letech, je nutné vycházet z dnešních názorů na funkčnost této přípravy a z požadavků daných vývojovými etapami.

V uplynulých pěti letech jsme hledali hlediska, která by vytvářela pozitivní předpoklady takové koncepce vojenské odbor-

né přípravy, která kladně ovlivní její obsah i metody i jejich proporciální vzájemný vztah a poměr.

V názorech na problematiku učebně výchovného procesu sehrály významnou roli některé podstatné stránky postavení politického pracovníka v ozbrojených silách. Stále výrazněji se projevovává jeho úloha při zabezpečování vysoké morálně politické a bojové pohotovosti vojsk v úzké spolupráci s velitelským sborem naší armády. Do popředí vystupovaly požadavky spojení a jednotlivých návazností odborných vojenských stránek výuky s některými sociálně ekonomickými předměty. To ovlivňoval i rozvoj vojenskoteoretického myšlení, soustavné narůstání znalostí pedagogického sboru katedry a poznání nutnosti dalšího rozvíjení kvalitativních stránek vojenské odborné přípravy. Narůstající rozmach obsahové náplně vyžadoval také její modernizaci. Při analýze vojenské odborné přípravy v roce 1964 jsme poznali negativní působení názorů na systém přípravy vojenských kádřů. Vyjádřil to velmi výstižně generál Matička na konferenci o postgraduálním školení na VA AZ: „Celá naše generace byla školená válečnými metodami pod heslem, které vyjádřil v době obrany SSSR Stalin — učit to, co je potřeba v boji“.

Požadavek změny — ve světle současného poznání — je logickým důsledkem a naprostou nutností. Radikální změnu vojenské odborné přípravy politického aparátu v ČSLA ovlivní i podstatná změna poslání politického aparátu podle závěrů jednání lednového pléna ÚV KSČ, dále kvalitativní důsledky nového vysokoškolského zákona a jeho odrazy na vojenské vysoké školy jak v obsahu, metodách i v konečném cíli přípravy absolventů vysokých škol. Proto hlavním smyslem vojenské odborné přípravy politického aparátu se stává samostatné tvůrčí myšlení a potlačení jednotlivých stránek instrukčně účelové formy výuky na minimum. Realizace tohoto požadavku je velmi složitá, protože se dotýká navyklých cest a vyšlapaných kolejí. Metoda výuky vojenských odborných předmětů se v uplynulých desetiletích pevně vžila a je často poměrně těžké dosáhnout změny.

Při úvahách o tvorbě vojenské odborné výuky sehrál důležitý význam **průzkum posluchačů VPA KG**. Byl zkoumán vstupní znalosti posluchačů: předběžné všeobecné i vojenské vzdělání, zastávané funkce před nástupem ke studiu na VPA KG, věkové rozložení atd. Průzkum se zaměřil i na analýzu zařazování našich poslu-

chačů po absolvování VPA KG. Analýzou zjištěného stavu a perspektivní kádrové situace jsme došli k předpokládanému směru dalšího vývoje jak vstupních, tak i výstupních hodnot našich posluchačů.

Při zkoumání potřebných vojenských odborných znalostí a stanovení konečného cíle výuky se ukázalo, že na funkci, která tvořila profil absolventa — tj. **ZVP pluku**, odešlo v roce 1963 — 15 %, 1964 — 10 %, 1965 — 17 %, 1966 — 3 %, 1967 — 9 %.

Průzkum odhalil celou řadu problémů, které v zásadě ovlivnily nové pojetí vojenské odborné přípravy na VPA KG po její obsahové i metodické stránce.

To mělo významný vliv i na **požadavky přípravy vědecko-pedagogického sboru katedry**. Hlavní složkou činnosti příslušníků katedry byla v prvních deseti letech převážně jen pedagogická práce. Tato historická etapa sehrála velmi progresivní úlohu v přípravě politického aparátu na funkce zástupců velitelů pro politické věci, neboť jeho většina získala ucelené vojenské odborné znalosti teprve v průběhu studia na VPA KG. V té době také většina našich absolventů na funkci ZVP odcházela, někteří z nich i na funkce velitelské.

Pečlivě jsme zkoumali i změny výuky společenskovo vědních disciplín a hledali potřebné styčné plochy a návaznosti především z hlediska potřeb vojenské odborné výuky.

Požadavky si vynutily rozvíjení tvůrčího přístupu ke studiu jednotlivých stránek vojenské odborné přípravy, především v důsledku složitosti a mnohostrannosti požadavků na absolventa akademie. Nejdůležitějším požadavkem, vyplývajícím z realizace a aplikace politiky strany v armádním systému je, aby náš absolvent měl potřebný rozhled a schopnost tvořivě myslit i v odborné oblasti — neboť poznatky sociálně ekonomických věd realizuje ve specifických podmínkách — v armádě. V takovém systému výuky již nestačí vojenská odborná příprava s překonanými metodami i obsahem. V plné míře platí myšlenky ve studiu R. Richty a kolektiv: „... každé učení je určitým, byť posledním poznatkem vědy, je dobré jedině k tomu, aby tento shromážděný arzenál co nejrychleji zastaral a spolu s hlavou, v níž je uložen, se stal nepotřebným“.)

Při zkoumání naší výuky jsme přihlíželi ještě k jedné skutečnosti. Vědeckotechnická revoluce ve vojenské oblasti není pouze speciální částí společenského procesu, ale výrazně formuje nebo deformuje celý prů-

1) R. Richta a kolektiv: *Civilizace na rozcestí*, Svoboda 1966, str. 87.

běh vědeckotechnické revoluce v sociálních systémech.

Odras této skutečnosti, i když v přeneseném smyslu, se také projevil v pedagogickém procesu na VPA KG. **Jednotlivé vědní oblasti sice zkoumají vlastní specifické otázky, ale ty se současně v plné míře dotýkají i vojenskovědní oblasti.**

Prudký rozvoj moderních i klasických sociálně ekonomických věd v učebně výchovném procesu na VPA KG, jejich postupující diferenciace, především pak jejich vojenských disciplín, přináší mnoho pedagogických problémů, které pramení z dalšího hromadění poznatků. Cesta prostého přibírání dalších nových vědeckých poznatků a jejich lineární přiřazování k dosavadním didaktickým soustavám je pedagogicky neschůdná. Východiskem řešení sporu mezi mnohostí látky a výsledkem duševního procesu může být pouze kvalitativně nový přístup k procesu vojenské odborné přípravy, která by dovedla z didaktického hlediska respektovat souběžné rozvíjení obecnějších vlastností osobnosti — **především rozvoj schopností.** Stále výrazněji se ukazuje, že vedle znalostí určité sumy poznatků nabývá na významu zejména znalost všeobecných syntetizujících pojmů a principů.

Právě k tomu je také zaměřena přestavba vojenské odborné výuky na VPA KG.

Jedním z důležitých aspektů pedagogického procesu ve smyslu předcházejících poznámek, které se výrazně projeví ve specifikaci VPA KG, je **problematika mezipředmětových vztahů.** Jejich aktuálnost je v pedagogické teorii i praxi vyvolána především dvěma okolnostmi: společenskými potřebami na prvním a tendencemi ve vývoji věd na druhém místě.

V důsledku začleňování další moderní techniky stává se i vojenská praxe čím dál tím složitější. Boj, vedený soudobou technikou a rozhodování o variantách jejího použití v jednotlivých situacích, vyžaduje schopnost syntetizovat vědomosti z mnoha oblastí lidského poznání.

Vojenská teorie i praxe má tedy nároky na **integrované vojenské myšlení**, v němž jsou sklobeny veškeré osvojené poznatky. Válka se stala složitým společenským jevem; zkoumá jej celá řada vědních disciplín. Vojenská věda proto více než kdykoli předtím musí využívat výsledků bádání nejrozličnějších odvětví a kromě toho bude zpětně těmto vědním odvětvím zadávat další konkrétní podněty.²⁾

2) Plukovník Brabenec: Vojenská věda a meziohobové vztahy, LA 15/67, str. 50 — 55.

Předmětem socialistické vojenské vědy je zkoumání objektivně platných zákonů války, určujících ekonomických vlivů, vlivů vědeckotechnického a morálně politického činitele, které působí na ozbrojený zápas. Z toho také vyplývá důležitá úloha integrace vědních poznatků a tedy i vyučovacích předmětů na VPA KG.

Při analýze vojenské odborné výuky na VPA KG jsme vycházeli ještě z druhého vztahu vojenské vědy a ostatních společenských věd, který ještě více zvýraznil její specifikum. Je to podíl ostatních věd na rozvoji vojenské vědy. V minulosti podněcovaly vojenskoteoretické myšlení především technické vědy, a proto by měly ostatní společenské vědy sehrát v tomto směru významnější úlohu.

Při stavbě vojenské odborné výuky jsme tedy na VPA KG **vycházeli ze struktury vědecké soustavy, protože didaktická soustava, jejíž významnou součástí na VPA KG je i vojenská odborná výuka, odráží ve vědomí posluchačů vývoj vědeckých pojmů.**

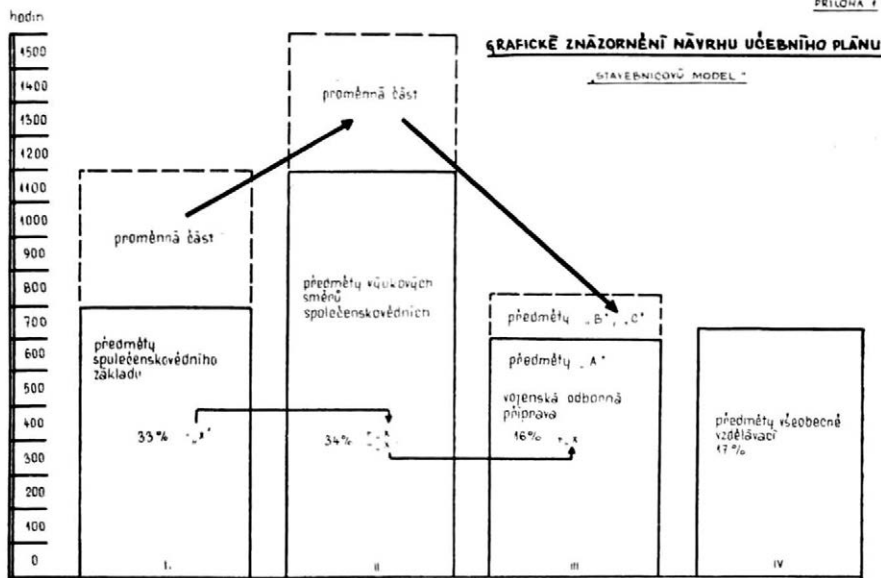
Při tvorbě návrhu celookademického koncepcí vzdělávacího systému byl sledován základní záměr: — **cílevědomě konstituovat třístupňový systém vzdělávacího procesu**, tj. studium akademie, rigorózní řízení a postgraduální studium, včetně studia aspirantury. Každý stupeň má v maximální míře splňovat jemu vlastní požadavky, ale zároveň každý stupeň musí být účinnou přípravou pro stupeň následující.³⁾ Při realizaci tohoto záměru se předpokládá, že nemusí všichni absolventi procházet všemi stupni, a proto i vojenská odborná příprava musí vycházet z relativní samostatnosti jednotlivých stupňů.

Charakteristickým rysem takového vzdělávacího systému je správný vztah: univerzalismu a specializace spolu s narůstáním samostatnosti studia. Proto je na VPA KG zvýrazňována úloha diplomových prací a diplomových seminářů.

V takovém vzdělávacím systému se musela odrazit i **specifika VPA KG jako vojenské vysoké školy.** Tato specifika vyžaduje zvládnout ve správné míře vojenské odborné předměty, přičemž je třeba uplatnit zvláštní zřetel na zvýraznění vojenských aspektů i při výuce jednotlivých společenskovědních směrů (specializací).

V grafickém znázornění učebního plánu (viz přílohu 1), který rozpracoval ve studii příslušník školského oddělení VPA KG podplukovník Doležal, a který je všeobecně nazýván „stavebnicovým modelem“, jsou nejlépe vidět vztahy jednotlivých skupin předmětů.

3) Návrh učebního plánu řádného studia VPA KG.

Každá složka vojenského umění má nejen svou teorii, ale i praxi, a proto musí mít naši posluchači **znalosti i určitého optimálního množství faktů**, nezbytných k uplatnění dynamické stránky didaktické soustavy — pro dialektiku poznání. Z analýzy této skutečnosti potom vyplynula i proporcionalita mezi **jednotlivými oblastmi poznatků**, tj. uvnitř vojenské odborné přípravy mezi jednotlivými předměty.

Posluchači musí ve vojenských odborných předmětech zvládnout takové optimální množství faktů, které by umožňovaly na jejich základě rozvinout bohaté logické myšlení a které by nezbytně vedlo k dialektickému poznání jevů ve vojenské vědě s využitím poznatků ostatních společenských věd — **tedy k syntetickému vzdělání**.

Tam jsme položili těžiště přístupu k určování vzájemných proporcionalit mezi učebními předměty, včetně vymezení základního učiva. Podle této zásady jsme zvolili i kritérium pro zásahy do této proporcionality. Naši vojenskou odbornou výuku **nemůžeme postavit na čistě teoretických úvahách a znalostech, ale je třeba vycházet z určitého optimálního stavu konkrétních poznatků**.

Předměty výuky jsme proto rozdělili z hlediska obsahového i metodického **do čtyř skupin**.

Předměty skupiny „A“ (pracovní název)

vytvářejí optimální poznatky z **konkrétní** vojenské odborné činnosti na stupni taktickém (prapor, pluk, divize), v základech operačního umění (armáda), a to jak v polním velení, tak v teritoriální obraně, v cízích armádách, v družích vojsk a služeb.

Předměty skupiny „B“

vytvářejí základní kurs teorie vojenského umění, obecné teorie vojenské vědy a vojenskodoktrinálních otázek.

Předměty skupiny „C“

svým rozsahem seznamují se základními problémy teorie a praxe té součásti vojenského umění **podle zaměření** společenskovedních směrů. Např. vojenská pedagogika — zaměření těchto předmětů je více v oblasti výcviku vojsk apod.

Předměty skupiny „D“

tvorí čtvrtý komplex problémů vojenské odborné přípravy a vyplývají ze **zaměření diplomových prací posluchačů**. Je-li tematika diplomové práce příliš specializovaná a katedra taktiky a operačního umění nemá odborníka, potom úkolem katedry je zabezpečit externího konzultanta.

Předměty této skupiny nejsou začleněny v učebním plánu do vyučovacích hodin a řeší se formou individuálních konzultací. Pro názornost uvádíme některá témata diplomových prací:

— marxistická filosofie „Možnost využití experimentů ve vojenské vědě“,

— stranickopolitická práce „Problematika stranickopolitické práce v náročných podmínkách horského a zalesněného terénu“,

— vojenská psychologie „Psychologické aspekty hlubokého brodění v tancích“,

— vojenská pedagogika „Modernizace výcvikové základny u spojovacího vojska“.

Základní náplň didaktické práce katedry tvoří předměty skupiny „A“, a to 87 % rozsahu výuky. I tyto předměty musí odpovídat koncepci výuky sociálně ekonomických disciplín, které se zaměřují především na tvořivé zvládnutí marxismu-leninismu. K tomu je také zaměřena celá metodická stránka jejich výuky, jejímž progresivním výrazem je diplomový seminář a diplomová práce.

Modernizace vyučovacího procesu zasahuje téměř celou jeho **obsahovou i metodickou stránku**. V současné době např. řešíme účelovou analýzu jako základní předpoklad k upřesnění obsahu a rozsahu základního a rozšiřujícího učiva a tím i ke zpracování **jednotného učebního programu** předmětů, vyučovaných katedrou.

K podstatnému zvýšení účinnosti vyučování a také k posílení aktivní úlohy posluchačů při studiu katedra organizuje experimenty v problémovém vyučování a v organizaci „**skeletových cvičení**“. Zkoumá proporcionálnost a přiměřenost problémů předkládaných posluchačům k důležitým i komplexním řešením. **Technizace vyučování** dosáhla stupně všeobecně známé „malé mechanizace“. Kromě součinnosti na výstavbě experimentálního učebního bloku, katedra taktiky a operačního umění zpracovává **ideovou, obsahovou a funkční náplň bloku speciálních učeben a laboratoří**.

V podstatě jde v soulase s novou koncepcí předmětů katedry o **všestrannou modernizaci vyučovacího procesu**.

Vyvrcholením vojenské odborné přípravy je kurs teorie taktiky (vševojskové i druhů vojsk) a teorie vojenského umění vůbec. Tento komplex výuky přesahuje již do předmětů skupiny „B, C, D“.

Nová koncepce obsahu pochopitelně znesnadňuje dosavadní metodické postupy ve vojenské odborné přípravě. Je však závažnější, že se tato skutečnost odrazila i při **analýze připravenosti vědecko-pedagogického sboru katedry**.

Koncem roku 1964 jsme zkoumali připravenost vědecko-pedagogického sboru katedry. Realizace nové koncepce vojenské odborné výuky si totiž nutně vyžadovala zvýšit jeho teoretickou připravenost.

V té době nebyl v platnosti ani nový vysokoškolský zákon, ani nové tabulky počtů se zvýšenými požadavky na vědeckou a pedagogickou kvalifikaci vysokoškolských učitelů na vojenských školách. Proto jsme vycházeli z požadavků, které byly stanoveny předpisy, konkrétně Škol-51-24/1.

Na základě těchto směrnic byla stanovena kritéria připravenosti vědecko-pedagogického sboru katedry taktiky a operačního umění VPA KG. Kritéria byla rozdělena do dvou základních skupin. Do první skupiny byla zařazena kritéria, u nichž bylo možné stanovit **objektivně hodnoty**. Do druhé skupiny ta kritéria, na která měl vliv především **subjektivní názor hodnotícího**, v našem případě náčelníka katedry. Hodnota každého jednotlivce byla určována koeficientem 0-1. Kritéria uvádí **příloha 2**.

Analýzou byl zjištěn stav připravenosti pedagogického sboru katedry a pořadí jejich příslušníků podle splněných podmínek. Na základě této analýzy byl zpracován dlouhodobý plán zvyšování kvalifikace podle možností a schopností jednotlivců tak, aby mohla být nová koncepce výuky a práce katedry co nejdříve realizována.

V současné době tuto analýzu zpřesňujeme podle náročnějších požadavků vysokoškolského zákona a podle plánovaného vzdělání příslušníků vědecko-pedagogického sboru na základě nových tabulek počtů. Součástí dlouhodobé realizace přípravy katedry je i plán postupného doplňování a omlazování vědeckopedagogického sboru.

K dalšímu zkvalitnění vojenské odborné přípravy politického aparátu jdeme cestou intenzivního **zvyšování podílu příslušníků katedry na teoretické práci**. Vytváříme podmínky především ke zvládnutí teorie našeho oboru — vojenského umění a k získání potřebného přehledu o obsahu a platnosti jednotlivých vojenských disciplín sociálně ekonomických oborů, které korespondují s vojenskovědeckou prací a pedagogickým procesem na VPA KG. Na základě těchto úkolů a poslání vyplývají potom i vazby katedry taktiky a operačního umění ve struktuře řízení vědecké práce v ČSLA.

Jedním z výrazných projevů demokratizace řízení vojenské odborné přípravy na VPA KG je **vytvoření vojenskovědecké sekce** vědecké rady VPA KG. Sekce byla

KRITÉRIA

přípravenosti vědecko-pedagogického sboru KTOU VPA KG

A) Požadavky podle Škol-51-24/1

1. ukončené středoškolské vzdělání	1 nebo 0
2. ukončené vysokoškolské vzdělání:
(vojenskoodborná hodnota)	
— u absolventů VA AZ	stupeň 1
— u absolventů VPA KG	stupeň 0,5
(státní zkouška z taktiky)	
3. vědecká příprava:	
— ukončená vědecká aspirantura	stupeň 1
— ukončené aspirantské zkoušky	0,5
— uzavřené konkursní řízení (přijímací)	0,2
— absolvování VAK při VA AZ	0,2
4. politická příprava na úrovni VUML:	
— absolvované VUML	1
(zkoušky z kandidátského minima)	
— absolvent VPA KG	1
— absolvent VA se státní zkouškou z marxismu-leninismu	0,5
5. pedagogické vzdělání s 3—6měsíčním kursem:	
— pedagogická praxe pětiletá	1
(nahrazuje kurs)	
— pedagogická praxe dvouletá	0,4
6. nejméně tříletá úspěšná praxe na stupni pluku, svazku a výše:	
— splněná podmínka	1
— nesplněná podmínka	0
— např. jeden rok odpovídající praxe	0,3

B) Schopnosti (subjektivní hodnocení)

1. prokazatelná schopnost samostatně teoreticky a vědecky pracovat:	
— účast na úspěšné vědecké práci	1
— koordinátor vědeckého úkolu (úspěšný)	0,1
— úspěšná publikační činnost (nejméně 10 článků)	1
2. předpoklady vytvořené prokazatelným zájmem o kvalitativní přeměnu myšlení, které se projevuje v kladném poměru k práci, v zájmu a snaze připravit se na náročné úkoly katedry a VPA KG vůbec, v souladu s možnostmi zdravotními a předpoklady dané fyzickým věkem — vzhledem k cílovému modelu roku 1975	1—0

Poznámka. Třídně politické hledisko nemůže být vyjádřeno žádným hodnocením. Je projevem přístupu k práci, ke kolektivu; je nutné brát je komplexně, a proto není uvedeno.

ustanovena usnesením vědecké rady 18. 4. 1967. Je složena z pedagogických a vědeckých pracovníků ústředních úřadů, ústavů a školy, aby tak byla zabezpečena vysoká odborná, metodická i perspektivní posouzení všech koncepčních materiálů a učebních programů vojenské odborné přípravy. V sekci je zastoupen: generální štáb, HPS, Hlavní správa pozemních vojsk, Správa vojenského školství, VA AZ v Brně, Ústav evropské bezpečnosti, VzÚ 401, někteří náčelníci kateder VPA KG, které v učebním procesu úzce spolupracují, dále pak příslušník školského oddělení VPA KG a někteří vědecko-pedagogičtí pracovníci katedry.

Vojenská odborná příprava bude realizovat i nadále směrnicí velitele VPA KG, aby „výukou společenských věd a vojenské vědy, prohloubením jejich teoreticko-metodologické stránky, byl u velitelských a stranickopolitických kádrů naší armády cílevědomě vytvářen vědecký světový názor na vojenství.“⁴⁾

Akční program bezesporu ovlivní do značné míry funkční poslání politického a stranického aparátu v ČSLA, což bude mít odraz v obsahu i metodě jejich přípravy.

⁴⁾ Generálporučík Machač: Vojenská věda a společenské vědy, VM č. 2/67, str. 18.

Riziko a hazard

Sledujeme-li vojenskou historii, nelze nevidět, že minulé bitvy, tažení a války jsou často nazývány riskantními, že v souvislosti s hodnocením jednotlivých vojůvůdců a štábů často je používáno slovo hazard. Tato zkušenost se nikdy nezdá ani dost málo pozoruhodná. Obecné povědomí těchto dvou faktorů umožňuje spojit je právě s tak dramatickými událostmi, jakými ozbrojené boje bezesporu jsou. Pozoruhodnější však je to, že jako účastníci takových bitev, tažení a válek jen velmi zřídka a s omezenou podmínkou připouštíme, že naše jednání je velmi riskantní, přičemž hazard vylučujeme z našeho konání předem a za každých okolností. Ve své podstatě tomu opravdu většinou všichni věříme. Stojí proto jistě za úvahu poněkud podrobněji rozvést vztah rizika a hazardu, a to ze širších hledisek.

Mluvíme-li o jistém pojmu, je nutné předpokládat, že je jasný jeho význam. Pokud to nelze zaručit, je nutné jej definovat. V tomto požadavku je skryto dosti problémů. Jednotná definice totiž není. Jsou na ni různé názory, které jsou dosti protikladné, a proto není tak snadné jasně ji vysvětlit. Ve slovníku spisovného jazyka českého najdeme, že „riziko je nebezpečí škody, poškození nebo nezdaru při podnikání něčeho, a hazard je velmi riskantní podnikání, jehož výsledek záleží na šťastné náhodě“. V této formulaci jsou nejasné termíny „velmi“, „jakož i“, „šťastná náhoda“. Je to tím vážnější, že právě podle nich je děleno riziko od hazardu. Takový determinant je proto nespolehlivý a slovník tedy mnoho nepomůže.

Další oblastí je matematika. V teorii

her a i v jiných svých částech se matematika tímto problémem zabývá a učí, že riziko je „poměrné vyjádření počtu nepříznivých nebo nežádoucích případů“ a dále „obvykle se pohybující nad polovicí případů možných“. Takové a podobné formulace lze najít ve všech učebnicích tohoto oboru a ať je již jejich znění detailně jakékoli, je v nich opět značně nejasný determinant: padesát procent, polovina — zkrátka číslo, veličina, která má spíše úlohu magickou než vysvětlitelnou. Neboť proč zrovna je možné pokládat onen poměr za ještě přípustný? Proč to není jiný poměr? Proč se má předpokládat, že v každém druhém případě příznivý výsledek nás musí uspokojit?

Vezměte např. výsledky boje s nakažlivými nemocemi. Uspokojivý poměr byl ze začátku třeba tři ku devadesáti sedmi — pokud před tím nebyla naděje na záchranu. Vykazovala-li táž nemoc, dejme tomu za třicet let vývoje medicíny, v některých oblastech světa úmrtnost padesát ku padesáti, vynesla si pověst šílené hrozby. Číslo jsou tedy relativní a nelze na jejich základě definovat riziko, ani hazard.

Jak je tomu v oblasti práva? Kdysi se používalo při výkladu pojmu hazardní hra tohoto stanoviska: „za hazardní je nutné považovat ty hry, které neumožňují svými pravidly koloběh všech karet rukama jednotlivých hráčů“. Smysl je tedy v tom, zaručit všem hráčům uhodnout či neuhodnout na základě stejných výchozích možností. Zde se nevylučuje riziko, ale má se vyloučit hazard. V tomto bodě se tedy blíží hazard čemuž absurdnímu, tomu, co nejde odvodit.

Konečně poslední výklad rizika a hazardu lze převzít z vojenských učebnic. Rakouský vojévůdce Albrecht učil své důstojníky, že

— riziko předpokládá jednat v podmínkách možnosti ztrát, ale ne totálních;

— hazard znamená jednat, i když existuje reálná možnost ztratit vše.

Další výklad těchto pojmů by jen doplnil a ozřejmil stále stejný poznatek — neujasněnost. To však není jediné, co se dá o tomto případě říci. Všechno má totiž něco společného. Předně je to souvislost mezi rizikem a hazardem. Něco, co je staví za sebe na číselnou osu, nebo do stejné oblasti či rodu. Dále je to neurčitost momentu přechodu od rizika k hazardu a konečně relativnost pohledu na velikost, či vztah poměru příznivých a nepříznivých elementů, kvalifikujících jistou činnost jako riziko, nebo hazard.

Z tohoto důvodu lze právě vysvětlit onu zdánlivou bohorovnost vojenských historiků, kteří rozdávají známky na všechny strany a vymezují s naprostou určitostí riziko a hazard dávno prošlých bitev. Jde totiž o to, že aktéři boje vycházejí jen z toho, co v daný moment měli k dispozici. Jejich hodnocení skutečnosti je tedy naprosto rozdílné od hodnocení jejich vykladačů. Co se zdá účinkujícím riskantní v přípustném stupni, může být ve skutečnosti krkolomný hazard a naopak. Tento poznatek je natolik důležitý, že jej lze podtrhnout jako jeden z výchozích předpokladů vzniku hazardu. Je to neznalost podstatných podkladů. K tomu je třeba dodat: neznalost pramenů z nemožnosti podklady zjistit, nemožnosti vědět o potřebě určité podklady zjistit, nemožnosti vůbec znát existenci určitých podkladů. Tyto tři oblasti se vyskytnou v praxi každého člověka. Proto také každý člověk jedná svým způsobem hazardně, aniž si to uvědomuje — i když činí všechno k získání co největších jistot.

To by ovšem znamenalo, že veškeré lidské konání by bylo hazardní. To je a není pravda. Pravda je to proto, že skutečně nejsou stále jistoty. Pravda to není proto, že okolnosti nebo náš protějšek může být v ještě nepříznivějším postavení než já, může být více neschopný, pomalejší atd. Štěstí vylučuji, protože je nelze definovat.

Když jsem uváděl příklad o ztrátě všeho nebo jen části bylo jasné, že mezi těmito póly musí někde ležet dělicí čára mezi rizikem a hazardem. Vycházíme-li v každém případě ze subjektivního pohledu jednatelce, lze vždy aspoň přibližně stanovit, co z jejich hlediska znamená všechno. Při-

bližně proto, že subjekt oceňující své možnosti je nemusí sám znát. Ve válečné historii lze najít dost přesvědčivých případů k tomuto tvrzení. Klasickým příkladem je použití otravných plynů Němci a první zasazení tanků Angličany za první světové války. V obou případech neznali oba své možnosti.

Pojem „všechno“ musí tedy vycházet z jistých kritérií, která mohou zahrnovat:

— vztah cíle činnosti k nezdaru této předjímané činnosti,

— vztah nezdaru k samé existenci někoho nebo něčeho,

— schopnost uvědomit si dosahy obou vztahů.

V prvním případě jde o protiklad, o dva vzájemně se vylučující póly. Alternativa je jasná — buď dosáhnou něčeho, nebo nedosáhnou. V případě nezdaru mohou očekávat dvojí — buď se situace zhorší, nebo se zcela výjimečně vrátí do stavu před započatím akce.

První bod nemusí v sobě zahrnovat hazard, ale je nutné o něm uvažovat, aby k hazardnímu jednání nedošlo.

V druhém případě jde již o posuzování nezdaru v případě, že vzniklá situace se zhorší. Zhoršení může dosahovat různých stupňů. Čelit hazardu je možné jen v tom případě, kdy odvrhneme všechna řešení a rozhodnutí, jež by mohla, byť i nepřímě, způsobit změnu situace takového stupně, že by takto vzniklý stav zničil existenci našich základních, výchozích, podstatných pozic.

Třetí pohled nutí posuzovatele k dvojímu. Jednak k domyšlení důsledků mnoha možných příčin, jednak k reálnému ocenění — to znamená snaze nepřeceňovat a nenechat se unášet fantazií, ani nepodceňovat všechny možnosti. Bylo by metodicky správnější tento třetí moment zařadit do úvah na místo první, jako předpoklad promyšlení možností na straně jedné a jako zásadu uvažování všeho na straně druhé.

Domnívám se, že velmi nejasný je pojem „ohrožení existence“. Pokusím se tedy uvést příklad, i když je jasný, že odkaz do oblasti analogií nebývá stoprocentně správný. Vznikla situace, za které je třeba přelézti drátěný plot nabitý elektrickým proudem, abych unikl z jistého místa. Hodnota proudu je v každém případě smrtící. K posouzení rizika je třeba rozvést všechny podklady. Utéci chci proto, abych unikl ztřešší popravě. Útek je tedy akcí, směřující k zachování existence. Dotknul-li se drátu, zemřu. Zůstanu-li, zemřu o něco později. Je moje chování hazardní? Naprosto není. Moje existence je tak jako tak

zničena. V případě, že mi nehrozí poprava a přesto chci utéci, jde naproti tomu o vyložený hazard. Není-li proud v drátech stále, ale mně není známo, kdy ano a kdy ne — je to riziko nebo hazard? V případě, že mě mají popravit, je útek z těchto podmínek rizikem. V případě, že mi smrt nehrozí a přesto utíkám, aniž vím, kdy je plot pod proudem a kdy není, jde o hazard. Všechny doplňující údaje jenom dramatizují, ale nepřispívají k pochopení podstaty, která je i z takto daného příkladu zřejmá.

Ve vojenské oblasti se přímo nabízí jako historický příklad Napoleonovo tažení na Rus v roce 1812 a Kutuzovův záměr. Hazardní počínání znamenalo podstoupit velkou bitvu, reálnou možnost ztráty celé ruské armády, a tedy porážku ve válce. Uváživší počínání vyžadovalo ustupovat a velké bitvě se vyhnout. Otázka Borodina nepřipadá v úvahu. Tento příklad je ovšem na druhé straně zajímavý tím, že Kutuzovovo uvážlivé a protihazardní jednání vyvolávalo podmínky k uskutečnění hazardních řešení hned v několika směrech. V důsledku nelibosti dvora mohl být zbaven velení; dosazení válekytivisty, a tedy příslušně omezeného generála by znamenalo cestu ke zkáze celého Ruska. Obezřetný ústup Kutuzova mohl být docela dobře hazardem, kdyby Napoleonova pozice nebyla hned počátku ovlivněna laxní činností Rakušanů a několika nepohoditelnými nezdrary dříve tak dokonalých maršálů.

Zajímavý je ovšem i vztah rizika k hazardu v mysli samého Kutuzova. Byl si totiž vědom, že riskuje, jestliže váhá s rozhodující bitvou. Rizikem tedy platil za zne-možnění hazardu.

Z dosavadních úvah je zatím jasné jen to, že rozhodujícím momentem k posouzení toho, co je nebo není hazardní, je zachování nebo zničení existence. Samozřejmě, že nejen existence člověka nebo lidí. Můžeme-li tedy zařadit např. na jednu osu množinu různých stupňů rizik přecházejících postupně k hazardu a přihlídneme-li k výše uvedenému kritériu zachování existence — pak bude třeba se pokusit tento kvalitní vzestup vyjádřit ne číselně, ale jinými hodnotami. Velikost těchto hodnot bude snad nejsprávnější měřit stupněm přiblížení k zániku existence.

Budou to tedy určité znaky, které stále ještě patří do jedné oblasti (kvality). Nevyskytnou-li se tyto znaky v dalším průběhu hodnocených skutečností (možností) nastupuje nová kvalita a tou je hazard. Podstatou tedy bude vyjádřit zachování existence. Její nezachování je signálem

k ocenění skutečností jako hazardních. Z toho je ovšem zřejmé, že se dostaneme do obecných sfér, jako je kvalitativní určitost apod. Z toho je dále zřejmé, že obecný vzorec, použitelný pro každý případ, nelze odvodit. Musíme se spokojit s náznamem metody. Metoda bude tím přesnější a pravdivější, čím důrazněji budou zaručeny ony tři podmínky, o nichž jsem hovořil na začátku úvah. Jde o kritéria vztahu činnosti k jeho nezdaru, vztahu nezdaru k existenci a schopnosti uvědomění si obou vztahů v jejich dosazích. Zatím pokládám tedy za možné stanovit dělitku mezi rizikem a hazardem. Ale jak upřesnit velikost rizika a hazardu?

Hazard nemá velikost; nelze ji proto měřit. Je jen známé, že při jeho uskutečnění je reálná naděje zničit existenci. Snad by bylo možné podle velikosti ničeného přisuzovat přívlastek velikosti i hazardu. Je to ale zbytečné: kruh je stále kruh a jeho určení na velikosti nezáleží.

Poněkud jiné je to s rizikem. Může se totiž stát, že v jistých situacích neriskujeme téměř vůbec, jindy málo, jindy více. Příčinu rizika jsem osvětlil nedostatkem podkladů k rozhodování — samozřejmě pravdivých a potřebných podkladů. Podkladové řízení je tedy klíčem k omezení rizika. Dodávám, že podklady jsou ovšem jen a jen dílem subjektivního činitele. Je v nich obsažena i možnost omylu a tedy i rizika.

Vyloučíme-li tuto skutečnost — ne jako neexistující, ale jako zatím neuvažovanou — pak i v této situaci nemůžeme absolutně vyloučit riziko. Vždy se nám něčeho nebude dostávat, buď ze subjektivních, nebo objektivních příčin. Velikost rizika tedy, absolutně vzato, stoupá s nedostatkem podkladů k rozhodování, a to jak po stránce jejich hodnoty, tak počtu. Obraz o tom, jaká hodnota a jaký počet podkladů by měl být optimální, je vždy subjektivní. Chyby subjektu jsou vždy větší za předpokladu jeho nezkoušenosti a nekvalitnosti.

Shrnu-li dosud dílčí závěry, pak lze konstatovat, že:

- riziko se může změnit v hazard v případě, že překročíme jistou mez,
- ona jistá mez je dána reálnou možností popření nebo ztráty existence,
- velikost rizika je dána nedostatkem příslušných podkladů,
- příslušné podklady jsou ony, které umožňují vyloučit nepředvídanosti,
- nepředvídanost je stav, který po svém uskutečnění zpozdí nebo znemožní naši reakci.

Jak je vidět, všechno, potíže se točí kolem nejasností, způsobných dohady, předpoklady, odhady, vírou atd. Proto je zřejmě nejspřávnější:

— zaměřit se na shromáždění rozsáhlých podkladů;

— zabezpečit se jistou zálohou pro nepředvídané případy.

Tato slova jsou ve zdánlivém rozporu se stanoviskem takových osobností, jako je třeba Napoleon. Ten k tomuto problému říkal:

— „Ten generál je předem poražen, který se před bitvou stará především o zálohy.“

— „Nic není snazší, než dobýt vítěství: stačí mít jen na rozhodujícím místě v rozhodující moment rozhodující převahu.“

Je to ovšem skutečně jen zdání. Obě myšlenky totiž velmi důrazně prokazují nutnost mít jednak podklady (jinak bychom totiž nevěděli, kde a kdy se stávají místo a doba rozhodující), jednak nevyučují mít zálohu; pouze odmítají dávat přednost. Tedy koneckonců nic nového již od Napoleona a jistě ani on nebyl první, kdo proti nebezpečí neúměrného rizika a hazardu vystupoval.

Na osvětlení jeden příklad z jeho doby. Historici mu vyčítají, že podnikal pře-

dem ztracené bitvy, že tedy hazardoval. Jde zejména o posledních sto dnů. Napoleon ale nehazardoval. Tvrdil totiž něco, co situaci mění v nutnost. Říkal: „Prohráju-li já, ztratím vše. Proto se musím snažit vyhrát. Jednat po porážce nemohu, protože nejsem pomazaná hlava po předcích, ale jen prostý generál. Můj syn není v očích světa princ a nezastoupí proto poraženého otce - císaře tak, jak se vždy děje v kruzích modré krve.“

Proč jsem tento příklad uvedl? Proto, že konstatovat, co je a co není hazard, vyplývá také z poznání nutnosti, z objektivní situace a ne z názoru, jak se jeví posuzovateli.

Opět jsem tedy na začátku úvah — podklady, podklady a zase podklady. Jen jejich získáním lze čelit riziku a vyhnout se hazardu. Nic dalšího nelze zřejmě o této problematice říci. Mít podklady, schopné čelit tomuto nebezpečí, je ovšem složitá otázka, kterou jsem mohl jen naznačit. Přesto pokládám za možné a správné závěrem zdůraznit to, aby

— bylo jasné, které podklady získat,

— bylo možné tyto podklady získat,

— byla na minimum snížena objektivní nemožnost vědět o všech potřebných podkladech.

ÚLOHA

čs. zahraničního odboje při vzniku ČSR

Skutečnost, že politické vedení boje za samostatné Československo v letech první světové války bylo v emigraci a že v určité době rozhodující část tohoto boje probíhala v zahraničí a ne na domácí půdě, nebyla náhodná. Bylo tomu tak nejen proto, že perzekuce a politický útlak znemožňovaly otevřené formy politického zápasu v Rakousku. Zahraniční odboj nevznikl totiž jako emigrační reprezentace politického směru, který působil doma, ale jako představitel **zásadně nové orientace v moderní české a slovenské politice.**

Až do vypuknutí války všechny významné politické směry v českých zemích i na Slovensku pokládaly Rakousko-Uhersko za nejvýhodnější státní základnu svých politických, hospodářských, sociálních a národních cílů. Ekonomický celek, který habsburská monarchie představovala, průmyslová a finanční buržoazie pokládala za výhodný. Ale i dělnické socialistické hnutí předpokládalo, že rakousko-uherský stát tvoří vhodný základ boje za sociální a politické reformy a že bude i základnou příštího socialistického státu ve střední Evropě. Bez rozdílu třídní příslušnosti čeští politikové se shodovali v názoru, že existence Rakousko-Uherska vytváří relativně nejspolehlivější ochranu národního vývoje před vzrůstající rozpínavostí vilémovského Německa i před stálou hrozbou expanze carského Ruska.

Těsně před válkou však bylo zřejmé, že monarchie přestává být činitelem mocenské rovnováhy v Evropě a že svou politikou na Balkáně a stupňovaným zbrojením se připravuje k úloze pomocníka a nástroje německé říše. Někteří čeští politikové se chystali ke změně orientace. Vůdce mladočeské strany K. Kramář, jehož prorakouská tzv. pozitivní politika, směřující k reorganizaci monarchie ve prospěch slovanských národů a k dorozumění mezi Rakousko-Uherskem a Ruskem, v praxi zkrachovala, tajně předal carské diplomacii nový plán. Byl to projekt ústavy Slovanského impéria, v němž ruský car by byl i polským a českým králem a k němuž by patřilo i Bulharsko, Srbsko, Černá Hora a jihoslovanská území habsburské monarchie. Obnovené české království, autonomní součást carské říše, mělo být rozšířeno nejen o Slovensko, nýbrž i o Lužici a Kladsko. Na základě tohoto projektu navázala malá skupina kolem Kramáře (A. Rašín, F. Sís) na podzim 1914 spojení s Ruskem a v době neúspěchu Rakouska na východní frontě v prvních měsících 1915 očekávala příchod carských „osvoboditelských“ armád. Také představitel nacionálně radikálního křídla české politiky, vůdce národně sociální strany V. Klofáč, se v letech 1913–1914 pokoušel o styky s carským ministerstvem zahraničí a s generálním štábem. Národně sociální strana měla v případě války tvořit ilegální

politické hnutí, které by podporovalo postup ruské armády na českém území. Perzekuci útok proti radikálním nacionalistům na počátku války a zatčení Klofáče znemožnilo jakékoliv pokusy o uskutečnění těchto romantických záměrů.

Obě řešení — předválečné „rakouské“ i to, které bylo spojeno s přípravami a vypuknutím války, řešení „ruské“ — spojovala nevra v možnost samostatné státní existence českých zemí. V pozadí obou koncepcí stál zájem české buržoazie, která hledala pro svůj rychle rostoucí průmysl a obchod co nejširší odbytiště a pro své politické zájmy co nejpevnější státní ochranu. Růst českého nacionalismu v předválečných letech, sympatie k malým slovanským národům bojujícím za svobodu proti Turecku a tradiční české rusofilství však vytvořily předpoklady k tomu, aby protirakouská řešení české otázky spojené s příchodem vítězných carských armád našlo na počátku války oporu v nejširších vrstvách českého národa. Ilegálně šířené, skutečné i apokryfní „ruské manifesty“ o osvobození všech Slovanů, odpor českých vojáků proti válce a přebíhání do ruského zajetí byly toho zřejmým důkazem. Na jaře 1915, kdy ruská vojska stála před Krakovem a v Karpatech, dosáhly iluze o brzkém „osvobození“ svého vrcholu.

Nejrozhodnějším odpůrcem orientace na reakční carský režim byla sociálně demokratická strana. S ostatními evropskými socialistickými stranami sdílela zásadně kritický poměr k carismu a v českém nacionalistním hnutí viděla jen jeho pomahače. V duchu tehdejšího ortodoxního marxismu prohlásila na svém sjezdu v prosinci 1913, že „za daných poměrů v Evropě uznává z hlediska udržení mezinárodní rovnováhy, z hlediska míru, současně však z hlediska zájmu národa a proletariátu českého za potřebné, aby posilováno bylo vše, co skutečně a rozumně přispívá k udržení a rozvoji velkého, státně organizovaného celku ve středu Evropy, jehož dějinným výrazem je dnes Rakousko-Uhersko“. Na počátku války reagovala sociální demokracie na první projevy nekritického rusofilství a na Kramářův názor tím, že válka je „bojem Germánstva se Slovanstvem“, prohlášením, že „ve hře jsou kapitalisticko-imperialistické snahy jednotlivých velmocí“ a že také Rusko má na válce „svůj povinný podíl viny a nemůžeme očekávat, že by Čechové pro sobecké cíle ruského carismu vydali všanc budoucnost svého národa“. V protirakouské a rusofilské náladě v Čechách na počátku války tak současně začala postupná izolace vedení so-

ciálně demokratické strany od širokých vrstev národa.

Také T. G. Masaryk byl před válkou přesvědčen o nemožnosti rozbití Rakousko-Uhersko a nepředpokládal, že by mohl za dané situace vzniknout český samostatný stát. Neustále zdůrazňoval, že hlavní není boj jednoho národa proti druhému (Čechů proti Němcům) a kladl důraz na zdravý hospodářský, kulturní a sociální rozvoj národní společnosti. Demokratizace české společnosti, řešení sociálních problémů, vytvoření nového českého programu a nové české politiky — v tom viděl Masaryk před válkou hlavní úkol, a to ho také spojovalo se socialistickým hnutím. Masaryk zastával i velmi kritické stanovisko k ruskému carismu. V předválečných letech spojoval budoucí osud malých středoevropských a východoevropských národů s **demokratizací celé Evropy, která teprve umožní řešit problémy všech malých národů.** Byl však přesvědčen, že v boji o evropskou demokracii může a musí hnutí malých národů sehrát klavnou úlohu a že je možné v duchu Palackého vytvořit takový program, v němž „dobré české“ bude prostředkem a cestou k „dobrému lidskému“. To ho oddělovalo od socialistů a od jejich skeptického vztahu k hnutí malých národů. Právě to se ale stalo východiskem Masarykova programu na počátku světové války.

Šlo o projekt samostatného státu, který měl zahrnout české země v jejich historických hranicích a slovenské území severních Uher v etnografických hranicích. Projektovaný stát měl být královstvím, ale v zájmu dobrých vztahů s Ruskem, s nímž měl Československý stát soustedit, Masaryk doporučoval, aby českým králem nebyl nikdo z carského vládnoucího rodu. Masarykův plán vycházel z předpokladu, že Německo a Rakousko-Uhersko budou ve válce poraženy, přičemž rozhodující úlohu nebudou hrát ruská vojska, ale celá protiněmecká koalice, především Anglie. Na základě porážky Německa a demokratizace celé Evropy bude moci vzniknout nejen Československý, ale i polský a jihoslovenský samostatný stát. Československo bude mít sice úzké styky s Ruskem, ale bude nejen na Německo, nýbrž i na Rusko politicky nezávislé a vznikne jako demokratická konstituční monarchie. Tak Masaryk poprvé v dějinách české moderní politiky překročil věčné dilemna, se kterým se česká politika od Palackého a Havlíčka neustále potýkala. Totiž problém, zda je hlavním aktuálním nebezpečím svobodného vývoje našich národů Německo či carské

Rusko, zda je třeba vzhledem ke geografické poloze našich zemí setrhnout na „ideji státu rakouského“ a pokoušet se o federalizaci Rakousko-Uherska, či zda je nutné postavit se proti habsburské monarchii a svěřit budoucnost národa „slovanskému“ Rusku. Podle Masarykova názoru mohly na základě válečné porážky Německa a vítězství anglo-francouzsko-ruské Dohody i na základě poválečné spolupráce mocností evropského Západu i Východu vzniknout ve střední Evropě poměry, za nichž by se samostatný československý stát mohl udržet proti německému nebezpečí a uhájit svou politickou demokracii i proti tlaku carského Ruska.

Tento program, s nímž Masaryk odešel v prosinci 1914 do emigrace, se stal **protiváhou českého prorakouského aktivismu**, k němuž se po porážce Rusů na východní frontě na jaře 1915 a po zhroutilu iluze o příchodu osvoboditelů, po nové vlně protičeské perzekuce a zatčení Kramáře a Rašina sjednotila vedení největších českých politických stran: mladočechů, agrárníků a sociálních demokratů. Masarykův program současně vytvořil **demokratickou alternativu pokračující orientace na carismus**, kterou v emigraci představoval Kramářův pověřenec J. Dürich a k níž se hlásily i české a slovenské krajanské spolky v Rusku.

Po krátkém období spolupráce s Kramářovou skupinou na jaře 1915 a po dočasném spojení všech krajanských spolků v Českém komitétu zahraničním z listopadu 1915, v němž figuroval i Dürich, staly se hlavní Masarykovou oporou krajanské spolky na západě Evropy a v USA, zpočátku dokonce pouze jejich demokratická a socialistická část. Před emigrací stál obtížný a zdálo se, že nespílitelný úkol. Chtěla přesvědčit vlády a veřejnost zemí, které vedly válku proti Německu a Rakousko-Uhersku, o realitě československého programu a o tom, že teprve idea demokratizace Evropy a osvobození malých národů na východě a ve střední kontinentu dá jejich válce smysl a oprávnění. Současně musela emigrace svést zápas o smýšlení národa doma, získat pro svou československou orientaci většinu české a slovenské politiky. Úspěch zahraničního odboje v obou uvedených směrech byl vedle její základní, programotvorné činnosti největším přínosem emigrace ke vzniku Československé republiky.

V průběhu roku 1916 se ustavil a upevnil vedoucí orgán zahraničního odboje, pařížská Československá národní rada v čele s předsedou T. G. Masarykem, generálním tajemníkem E. Benešem a M. R. Štefánikem. Čs. národní rada dokázala udržet spo-

jení alespoň s malou skupinou českých politiků v Praze, překonala vážnou krizi zahraničního odboje vyvolanou pokusem J. Düricha založit v Petrohradě pod patronací carské vlády nový vedoucí orgán československého hnutí a na konci roku 1916 dosáhla významného diplomatického úspěchu.

Ve společné nótě Francie, Ruska, Anglie a Itálie prezidentovi USA Wilsonovi o válečných cílech Dohody byl obsažen i požadavek „osvobození Čechoslováků“. Byl to samozřejmě slib nezávazný, který byl jednak diplomatickým činem vůči Spojeným státům, jednak propagandistickým prohlášením, ospravedlňujícím válku proti Německu. Posílilo to však významně postavení Čs. národní rady mezi zahraničními krajinami a mělo to i svůj vliv na domácí českou politiku. Většina českých politiků v Českém poslaneckém svazu odmítla dohodovou nótu jako urážku českého národa, věrného císaři a říši. Ale prohlubující se rozpor mezi loajální orientací vedoucích činitelů politických stran a protirakouským smýšlením širokých vrstev vyvolal v život pokusy o změnu orientace české politiky v měšťanských i socialistických stranách. Rozhodující zlom v postavení zahraničního odboje pak přinesla ruská revoluce.

Svržení carismu v březnu 1917 podstatně posílilo Masarykovo křídlo československého osvobozenického hnutí a umožnilo poprvé otevřeně formulovat jeho republikánský program. Dávalo za pravdu základní Masarykově myšlence, že předpokladem dosažení samostatnosti je nejen vítězství nad Německem, nýbrž především demokratizace Evropy. Významně ovlivnilo českou a slovenskou politiku v Rakousko-Uhersku, která se ocitla pod tlakem lidového protirakouského hnutí. Umožnilo realizovat v širokém měřítku důležitou myšlenku zahraničního odboje — organizaci samostatné československé armády ve válce proti Německu. Masaryk proto ruskou revoluci s nadšením přivítal a odjel v květnu 1917 do Petrohradu s myšlenkou, že centrum československého hnutí se nyní přeneslo do demokratického Ruska. Věřil, že revoluce uspíší válečnou porážku Německa. Ukázalo se však brzo, že vývoj ruské revoluce bude jiný. Velmi rychle přerůstala v boj za základní požadavky dosud krutě potlačovaných sociálních vrstev — za mír a půdu — a dozrávala v revoluci socialistickou, namířenou proti vládě.

Na domácí půdě působila ruská revoluce i po nastolení sovětské vlády především svými demokratickými hesly o se-

beurčení národů a o demokratickém, všeobecném míru na základě tohoto sebeurčení. Významně posilovala i boj širokých vrstev za program samostatného Československa a s tím spojené sociální reformy. V Rusku se však československé hnutí svou orientací na válku proti Německu až do jeho úplné porážky oclila v rozporu s levicí ruské revoluce. Masaryk se snažil vyřešit tuto situaci politikou neutrality vůči bojujícím silám ruské revoluce a hájil tuto politiku i po nastolení sovětské vlády. Byl zásadním ideovým odpůrcem bolševické strany a nesouhlasil s tím, že sovětská vláda uzavřela s Německem a Rakousko-Uherskem separátní mír. Odmítal však dát čs. armádní sbor, který byl v roce 1917 v Rusku vybudován, k dispozici ruské kontrarevoluci. Odmítal také myšlenku zahraniční intervence a v dubnu 1918 na cestě do USA a pak znovu ve Spojených státech doporučoval, aby Dohoda uznala sovětskou vládu de facto a udržovala s ní přátelské styky.

Skutečnost, že po uzavření příměří a míru na východní frontě se rozhodovalo o výsledku světové války, o oslabení moci německého imperialismu ve střední Evropě a tím i o podmínkách realizace československého programu zahraničního odboje na západoevropských bojištích, vedla Masaryka k odjezdu z Ruska a k cestě do USA. V souvislosti s tím Masaryk ve Spojených státech a Beneš ve Francii a Anglii žádali, aby byl čs. armádní sbor z Ruska převezen na západní frontu. Oba se shodně domnívali, že sjednocení téměř 100 000 mužů československé armády (čs. sboru z Ruska, čs. pluku ve Francii a čs. divize, která v dubnu 1918 vznikla v Itálii) získají rozhodující trumf k boji za diplomatické uznání Čs. národní rady za vládu vedoucí válku proti Německu a za základ příští československé vlády.

Jaro 1918 přineslo místo německé revoluce, v níž doufali ruští revolucionáři, německou ofenzívu na západní frontě. Její počáteční úspěchy v březnu 1918 ovlivnily i vládnoucí kruhy habsburské monarchie. Všechny pokusy Anglie, Francie a USA o oslabení Německa a nahrazení ztráty východní fronty separátním mírem s Rakousko-Uherskem ztroskotaly. Vídeň se rozhodla spojit osud podunajské říše s vítěstvím německých zbraní a chystala vlastní ofenzívu na jihozápadní frontě. To byl rozhodující okamžik ve vztahu Dohody k další existenci habsburského mocnářství. Političtí emigranti z jihoslovanských území monarchie, emigranti z rumunského Sedmihradska a i italské Alto Adige se v dubnu 1918 sešli na kongresu v Římě

a žádali vytvoření samostatného Československa, Jugoslávie a Polska a rozšíření Rumunska a Itálie na úkor Rakousko-Uherska. V květnu 1918 veřejně vyslovila vláda USA sympatie požadavkům římského kongresu, na začátku června se k ní připojily vlády Anglie, Francie a Itálie a koncem června francouzský ministr zahraničí oficiálně oznámil v dopise generálnímu tajemníkovi Čs. národní rady, že jeho vláda „považuje za spravedlivé a nutné prohlásit práva Vašeho národa na samostatnost a uznat veřejně a oficiálně Čs. národní radu jako nejvyšší orgán spravující veškeré zájmy národa a jako první základ příští československé vlády.“

Díky nové mezinárodní situaci na jaře 1918, díky tomu, že si zahraniční odboj získal rozhodující vliv na českou a slovenskou politiku v Rakousko-Uhersku a že zorganizoval do války proti Německu desetitisíce dobrovolníků a sdružil je v samostatnou armádu, podařilo se dosáhnout rozhodujícího diplomatického úspěchu na cestě k československé samostatnosti. Nikdy však nedošlo k transportu čs. armádního sboru na západní frontu. Ztroskotat na neochotě Anglie opatřit potřebnou loď tonáž a na jejích plánech možné budoucí intervence v sovětském Rusku. Dříve, než mohly být podobné plány realizovány, střetl se sbor se sovětskou mocí. Část jeho vedoucích činitelů nedokázala zvládnout obtížné postavení československého vojska v Rusku, opustila Masarykovu politiku neutrality a rozhodla se probrat si cestu na Vladivostok násilím a bez dohody se sovětskou vládou. Tohoto střetnutí, původně vyvolaného spory o cestu čs. sboru z Ruska do tichomořského přístavu, ruské protisovětské síly a pak i západoevropské mocnosti využily k zahájení intervence. Vojská i část důstojníků již v září 1918 začali být proti pokračování v protisovětské válce. Tento odpor pak zesílil zvláště potom, co již bylo dosaženo československé samostatnosti a co koalici protisovětské vlády na Sibiři vystřídal otevřená diktatura admirála Kolčaka. Nakonec musely být československé jednotky z protisovětské fronty staženy.

Vliv protisovětského vystoupení na vznik Československa byl minimální. Rozhodující události se odehrávaly v západní Evropě a pak hlavně na domácí frontě protirakouského boje. V létě a na podzim 1918 byla na západoevropských bojištích a na Balkáně zpečetěna vojenská porážka Německa a Rakousko-Uherska. Nadešel poslední, ale velmi důležitý úkol zahraničního odboje: koordinovat činnost v emigraci s eventuální protirakouskou akcí na

domácí půdě. Základní pohled byl jednoduchý — povstání proti Vídni bude reálné až v okamžiku rozhodujícího vojenského úderu na frontách světové války. Předpokládalo se, že Dohoda zahájí konečnou ofenzívu na jaře 1919 a v souvislosti s tím se počítalo i se vznikem československého státu až v této době. Situace uvnitř Německa a Rakousko-Uherska však vývoj urychlila a v říjnu 1918 se vojenská politická moc habsburské monarchie zhroutila. Když byla 14. října 1918 ustavena

v Paříži československá prozatímní vláda a vydala 18. října svůj program (Masarykovu Washingtonskou deklaraci), byl to vlastně základní dokument státu, který se měl bezprostředně zrodit.

K vytvoření první československé vlády došlo na základě porad v Ženevě, kde se delegace pražského Národního výboru setkala s Benešem a jeho spolupracovníky. Dříve, než se stačila tato delegace vrátit domů, zbytek Národního výboru převzal v Praze 28. října 1918 moc do svých rukou.

Zahraniční odboj, resp. jeho vůdčí osobnost T. G. Masaryk, byl tedy autorem ideového projektu samostatného československého státu. Zahraniční odboj vytvořil a prosadil konkrétní politický, diplomatický a vojenský program boje za tento stát a linie zahraničního odboje nakonec zvítězila i v české a slovenské politice v habsburské monarchii. Současně je však třeba vidět, že program zahraničního odboje (zvláště jeho vrcholný dokument Washingtonská deklarace) nebyl důsledně uskutečněn. Armáda nebyla nahrazena milicí, sociální zákonodárství nešlo tak daleko, jak se předpokládalo, církve nebyla odloučena od státu, atd. K demokratickým a sociálním reformám nedošlo tedy v takové míře a do takové hloubky, jak to emigrace předpokládala. Pokud však byly prosazeny, je to do značné míry zásluhou zahraničního odboje a toho, že se do jeho čela dostala politická skupina, kterou reprezentoval T. G. Masaryk. Je to zásluhou i toho, že se za Masarykův československý program postavilo široké lidové hnutí v zahraničí (mezi zajatci) i doma. Programová, diplomatická, propagandistická, organizační a vojenská činnost zahraničního odboje byla důležitým faktorem existence samostatného Československa v té podobě, v jaké vzniklo na konci první světové války.

**Podplukovník Ing. Vladimír Klouda,
major Miloslav Nedomeš**

TYPIZACE bojových dokumentů

Teoretické úvahy ve vojenské literatuře o nutnosti zabývat se vážně typizací bojových dokumentů sledujeme asi od roku 1963.

Nejdříve přistoupilo k praktické typizaci velení Sovětské armády. V roce 1963 vydalo pomůcku „Typizované bojové dokumenty“, která je u nás pod signaturou S/Oper-3-111. Formuláře bojových dokumentů jsou různých typů, avšak pouze pro stupeň svazek.

V témže roce se nad tímto problémem začalo soustředěně zamýšlet i velení Národní lidové armády německé.

V naší armádě byl učiněn první, ale i poslední seriózní pokus o praktickou typizaci bojových dokumentů v širším měřítku hned v dalších dvou letech, rovněž na stupni svazek. V roce 1965 byla prověřena v rámci akce „Zkouška“. V roce 1966 vydala OS/GŠ pod čj. 03005/19-1966 pomůcku „Formalizované dokumenty — stálá část“ spolu s „Hovorovou tabulkou DP-1 — část pro formalizované dokumenty“.

Ve všech případech jde bezesporu o dosud neobvyklý přístup k otázce vyhotovování bojové dokumentace. Stálá část textu šetří čas spojený s vymýšlením její formulace. Utajení kódovaného textu má potřebnou dobu bezpečnosti. Vhodným sestavením jednotlivých částí lze vytvořit téměř celý bojový rozkaz nebo bojové hlášení. — Typizace však není komplexní a nemá potřebné vazby.

Slovník stálé části textu neobsahuje v plné míře výrazy nutné k vyjádření urči-
tého nařízení nebo hlášení. Při kódování se používá dvou samostatných složek:

- formalizovaného dokumentu a
- hovorové tabulky různého typu.

Tím se předávání zpráv komplikuje a snadněji dochází k chybám v kódování. Hlášení i nařízení jsou málo přehledná. Velitelé a náčelníci s nimi proto neradi pracují. Požadují vyhotovování těchto dokumentů volnou formou a tím zbytečně narůstá práce příslušníkům štábu. I z hlediska strojového zpracování informací bude třeba určitých úprav.

Přesto můžeme říci, že tento dosud nejdůležitější krok ke komplexní typizaci bojové dokumentace pořádně rozvířil hladinu konzervatismu v nazírání na práci se štábními dokumenty.

Současně však ukazuje, že typizace není úkol jednoduchý a lehký. Snaha o trvalé zavedení typizovaných bojových dokumentů ztroskotala dosud pokaždé na mrtvém bodě. Tento moment musíme vidět jako důležitý a při praktické činnosti pečlivě sledovat a překonat.

KONCEPCE ŘEŠENÍ TYPIZACE BOJOVÝCH DOKUMENTŮ

P o ž a d a v k y

Typizované dokumenty je třeba tvořit podle těchto koncepčních požadavků:

a) Stanovit věcnou návaznost typizovaných dokumentů

Na základě požadavků na informační obsah hlavních dokumentů (podle vertikální vazby velení) určit informační potřebu a vymezit tak vytvářený sloník jednotlivých dokumentů.

Toto řešení vyžaduje důkladný rozbor toku informací v celém armádním systému se zaměřením na vymezení povinností z toho hlediska, co velitelé a náčelníci nadřízeného velitelství musí bezpodmínečně vědět o podřízených stupních.

Přitom by měl nadřízený předem určit podřízenému, jaké dokumenty bude vyžadovat a co mají obsahovat.

b) Určit posloupnost zpracování úloh pro typizaci dokumentů s časovou návazností.

Podle charakteru písemností stanovit pořadí zpracování typizovaných dokumentů.

Každá z řešených úloh, zejména v oblasti vedení a řízení boje a operace se rozpadá na řadu dalších úloh (vedení přehledu o činnosti a stavu nepřítelů,

P o z n á m k a :

V textu používáme jako název pro úpravu dokumentů termínu „typizace“. V různých částech byl dosud uváděn termín „formalizace“. Jsme toho mínění, že termín „typizace“ přesněji vystihuje podstatu problému.

Podle „Slovníku cizích slov“ Dr. Ladislava Rajmana, vydaného SPN v roce 1966 spočívá význam slova „formalismus“ jemuž se nově vytvořené slovo „formalizace“ (ve slovníku není) nejvíce přibližuje, ve lpění na formě nebo zdůrazňování vnější formy bez přihlídnutí k obsahu.

„Typizace“ znamená vystižení základních společných znaků větší skupiny lidí nebo věcí a „typizovat“ znamená vytvářet typy nebo sjednocovat, zjednodušovat nebo vystihnout základní společné znaky většího počtu jedinců či kolektivů.

V zájmu sjednocení terminologie bude rovněž výhodnější používat výrazu „typizovaný“, neboť nejlépe odpovídá sovětskému „typovoj“ a německému „tipisierte“.

o terénu a povětrnostní situaci, o současném stavu jednotlivých podsystemů, řešení optimální varianty rozhodnutí apod.). Jde tedy o vytvoření dokonalé struktury, určení zpracovatelů jednotlivých oblastí typizovaných dokumentů a stanovení doby k jejich vyhotovení.

c) Zmenšit pracnost zpracování dokumentů na minimum

Toho lze dosáhnout vyloučením všech údajů, kterých není třeba ke splnění stanoveného úkolu. U plánovaných dokumentů to budou zbytečné informace o plánování takových otázek, které jsou úkolem podřízených velitelů. Dále to bude odstranění všech rozvláčných formulací a takových údajů, které jsou dány řády a předpisy. Jednotlivé údaje o typizovaných dokumentech řadíme v takovém sledu, v jakém se zpracovávají, čímž zajistíme vykonavatelům logický postup práce.

Při předávání místopisných údajů předávat nejen názvy osad a míst, ale také souřadnice (koordináty), s kterými je stroj schopen pracovat a předávat z jednoho souřadnicového systému na druhý souřadnicový systém. I bez použití počítačů však takto předávaná informace urychlí práci štábu a rychle a přesně umožní graficky vyjádřit situaci. Odstraní se nebezpečí, že zprávy budou deformovány hlavně při předávání situace mezi štáby různých národností.

Typizované dokumenty mají dbát maximální úspory slov (až lakonické výrazy).

Zrychlení a zlepšení v práci přinesou nejen nové organizační prostředky mechanizace, ale především účelná typizace zpráv.

Upravenou a zpracovanou typizovanou dokumentací lze zaslat jako plnohodnotnou dokumentaci místo dosavadních rozvláčných a obsáhlých textových dokumentů.

d) Zabezpečit rychlé orientování v dokumentech

Typizovaný dokument musí být maximálně úsporný, přehledný a jednoznačný. Jednotlivé úkoly oddělíme jasnými odstavci a uplatníme požadavek, aby tytéž informace byly uváděny v dokumentech vždy na témže místě.

Požadavek úspornosti a přehlednosti nabude zvláštní důležitosti při zavádění samočinných počítačů, kdy bude nutné převádět lidskou řeč do kódů stroje.

Úspornosti je třeba i při využití současných spojovacích cest, kde lze zásadně ovlivnit trvání přenosu.

e) Přizpůsobit typizované dokumenty technickým datům stroje

Formuláře je nutné zpracovat tak, aby bylo snadné je vyplnit dostupnou technikou (elektrický psací stroj, stránkový dálnopis, děrovač atd.).

Řádkování formuláře přizpůsobit řádkování podle typů nejrozšířenější používané techniky a podle zařízení k přenosu dat upravit číselné nebo alfabetační označení předtištěného textu.

f) Zabezpečit utajení velení při předávání typizovaných bojových dokumentů technickými pojítky

K tomu účelu zhotovit Tabulky bojového velení (dále TBV), založené na principu spojení souboru typizovaných dokumentů s určitým systémem kryptologického utajení. Tyto TBV musí splňovat zásadní požadavek jednoduchosti při manipulaci se zakódováním zpráv, obsažených ve variabilní části příslušného dokumentu.

Proces typizace

Typizovat budeme všechny bojové dokumenty vyjma těch, kde splnění úkolu přímo závisí na jeho formulaci (operační směrnice apod.).

Pro TBV k předávání zpráv technickými pojítky bude však účelné vytvořit soubor pouze z takových dokumentů, které pro toto předávání přicházejí v úvahu. Příklad — viz tab. 1.

Tabulka 1.

Poř. číslo	Typizované bojové dokumenty		Zařadit do souboru dokumentů v TBV	
	Název	Druh	ano	ne
1	Předběžné nařízení	řídící	/	
2	Rozhodnutí pro útok	řídící	/	
3	Bojové nařízení pro OPZHN	řídící	/	
4	Bojové hlášení	informační	/	
5	Operační souhrnné hlášení	sdužený		/
6	Plánovaná tabulka součinnosti	plánovací		/
	atd.			

Do TBV nezařadíme pokud možno sdužené, téměř žádné plánovací a žádné pracovní, grafické a kombinované dokumenty. Ty v případě potřeby raději doručíme kurýrem, což bude vzhledem k jejich obsaženosti a za současného stavu výpočetní a spojovací techniky zpravidla rychlejší. Ze sdužených to rozhodně nebude operační souhrnné hlášení, z plánovacích většina plánů a grafikonů apod. Do souboru dokumentů v TBV tedy zahrneme většinu řídících a informačních dokumentů.

Podíl složek štábu na typizaci

Ve velení je veliké množství systémů různých řádů, mezi nimiž existují určité vazby. Každý stupeň velení je vlastně systémem se všemi prvky. Nás zajímá jednak návaznost uvnitř jednotlivých stupňů štábů, ale hlavně mezi nimi. Zatím **je bezpodmínečně nutné při typizaci vycházet ze současného modelu velení a respektovat i jeho vazby.**

Každý podřízený stupeň musí vycházet z potřeb nadřízeného štábu. Zachování návaznosti po vertikále znamená přesně vymezit, které bojové dokumenty bude vyžadovat štáb frontu od štábu polní armády, štáb polní armády od štábu svazku a štáb svazku od štábu útvaru. Předem stanovit, jaké informace mají tyto dokumenty obsahovat. Stupeň útvar lze uvažovat jako poslední, na němž budou požadovány informace touto formou.

Při horizontálním přístupu k procesu typizace si uvědomujeme, že z hlediska specifičnosti obsahu jednotlivých dokumentů nebo jejich částí je tento úkol

zákonitě záležitostí všech složek štábů. Věcnou náplní slovníku se tedy musí zabývat všechny složky štábu určitého stupně velení podle odbornosti pod vedením komise.

Složky sestaví i slovník výrazů, přicházejících v úvahu do variabilní části typizovaných dokumentů v TBV jako podklad k další práci orgánů speciálního spojení.

Koordinující komise sleduje sladěnost plánovaných akcí a zabezpečuje plnění určených termínů. Zejména však musí pečovat o vyloučení vícekolejnosti ve vyžadování i předávání informací téhož typu po vertikále. Ve sporných případech navrhne ve štábu svého stupně velení odpovědného funkcionáře, oddělení, složku (gestora) za typ informace, která je rozporná. Komise musí zahájit činnost před stanovením obsahu bojových dokumentů podřízenému stupni a zbavit je informační nadbytečnosti.

Z této úvahy vyplývá, že ke splnění takového úkolu bude třeba většího časového rozpětí a rozdělení do několika etap. Budeme se tedy zabývat uspořádáním těchto etap a možnými lhůtami jejich realizace.

Plnění úkolu bude účelné rozdělit do pěti etap:

Etap	Obsah
I. 1,5—2 měsíce	Vymezení požadovaných dokumentů, jejich obsahu a vydání prováděcího nařízení nadřízenými štáby. (Tato etapa bude velmi důležitá, protože to je to počátek typizace. Přitom se na vyšších stupních velení může již prolínat s druhou etapou, protože pro ně skončí první etapa dříve.)
II. 1,5—2 měsíce	Vlastní zpracování obsahové náplně konstantní části typizovaných bojových dokumentů, stanovení výrazů přicházejících v úvahu pro jejich variabilní část u těchto dokumentů, které složky vyberou pro TBV a posouzení výsledku komisí.
III. 1 měsíc	Úprava zhotovených slovníků konstantní části typizovaných bojových dokumentů, sestavení TBV z dokumentů vybraných složkami, schválení konečné podoby konceptu a vytištění čistopisu. Z toho však počítat na tiskařské a vazačské práce asi 14 dní.
IV. 6—7 měsíců	Zkušební období — školení velitelů a štábu o použití TBV, vyzkoušení zhotovených typizovaných dokumentů a TBV na jednotlivých stupních velení v rámci štábních nácviků a štábních cvičení, vyzkoušení vertikálních vazeb těchto dokumentů při víceetapových velitelско-štábních cvičeních, cvičeních s vojsky a operačních cvičení a v závěru této etapy vyhodnocení výsledků zkoušky.
V. 2—3 měsíce	Úprava některých typizovaných dokumentů, případné doplnění jejich počtu a obsahu a úprava TBV. Po schválení konečných úprav budou vytištěny tiskopisy bojových dokumentů, TBV a vydány uživatelům (na tiskařské a vazačské práce počítat jeden měsíc).

Celkem doba trvání 12—15 měsíců.

Předpokladem kvalitního splnění úkolů je přesné dodržování plánovaných termínů a to, že otázkou typizace se budou zabývat jako řídicí orgány náčelníci správ, oddělení a složek a vytvoří optimální podmínky k práci svých příslušníků pro ni vyčleněných.

Přitom nebude účelné, aby se na úkolu podílelo více štábů téhož stupně velení. Nejúčelnější by bylo, aby úkol řešil štáb jedné armády a jeden nebo dva vševojskové svazky a od svazku jeden nebo dva vševojskové útvary.

Zhotovené typizované bojové dokumenty a TBV bude třeba přezkoušet na štábních nácvicích a různých cvičeních u všech svazků a útvarů té armády, která dokumenty zkušebně typizovala. Tím se zkouška prohloubí a zkvalitní a štábům se bude snadněji pracovat. Podle výsledků zkoušky zavést schválené typizované bojové dokumenty a TBV do ostatních štábů všech stupňů.

Budou-li úkol plnit všechny štáby téhož stupně velení najednou, bude velmi obtížné jej koordinovat. Bude na něm zainteresováno několikanásobně víc osob, než je třeba. Schvalovací procedura bude trvat podstatně déle, neboť pozornost orgánů, které se jí zúčastní, bude roztržena na množství různých typů dokumentace s málo podstatnými rozdíly. Vznikne tím mnoho zbytečné práce, která může být odstraněna vhodným výběrem a pověřením určitého štábu jednoho stupně velení prováděcím nařízením. Zkušenosti z práce v poli jsou na těchto stupních velení obdobné.

Popis dokumentů a manipulace s nimi

Na základě průzkumu a analýzy jsme zjistili, jaké výhodné a nevýhodné stránky mají současné způsoby typizace bojových dokumentů. Vzhledem k tomuto poznání jsme zahájili práce na typizaci s cílem vyloučit nevýhody a využít výhod dosavadního přístupu k tomuto problému.

Vnitřní logika našeho přístupu k typizaci vychází z takového uspořádání dokumentů, které umožňuje, aby informace mohly být bez další úpravy vkládány do paměti samočinného počítače. Dalšími základními hledisky jsou přehlednost, bezpečnost utajení a snadná manipulace s nimi. Tiskopisy mohou být zúčtovatelné, jejich zásoby ukládány v tajné spisovně a s ní vyváženy do pole. Zpracovatelé mohou mít v potřebách pro práci v poli určitý počet tiskopisů těch dokumentů, které sami zpracovávají.

Popis tiskopisu

Tiskopisy zpracujeme dotazníkovou formou na volných listech papíru formátu A/4 s jednotným řádkováním, abychom je mohli snadno vyplňovat používanými typy mechanických i elektrických psacích strojů a stránkovým dálkopisem.

Uspořádání tiskopisu každého jednotlivého dokumentu musí být jednotné a zahrnovat záhlaví, obsahovou a podpisovou část.

Obsah záhlaví a podpisové části je v souladu s požadavky návrhu nového předpisu Oper-2-1 „Polní služba státu“, příloha 1.

Předtisknout v nich vše, co se nemění.

Na poslední výtisk napsat (není-li kam, tak k němu připojit) rozdělovník.

Typizované dokumenty jsou určeny k doručování výhradně pohyblivými pojiťky nebo jako šifrovky.

Princip a popis Tabulek bojového velení

(Příklad — viz přílohu 1)

TBV budou obsahovat všechny dokumenty, jejichž obsah lze předávat technickými pojiťky. Skladba obsahové části musí přesně odpovídat příslušnému typizovanému dokumentu. Budou se navzájem lišit pouze rozměry. K označení

1. HESLO:
- 1231
- 1232

Tajné!
Příloha č. 1
k čj.
Výtisk č.

PŘÍSNĚ TAJNÉ!
Série: Vyt. č.
VLOŽKA TBV
1200 - 1800

C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C		A		B		C	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

řádků konstantní části typizovaného dokumentu k dorozumění mezi korespondujícími bude před každým řádkem čtyřmístné číslo.

Při zpracování návrhu na způsob převádění textu typizovaných dokumentů do kódového textu z hlediska bezpečnosti utajení, byly brány v úvahu tyto předpoklady:

a) TBV budou používány jako prostředek k předávání obsahu typizovaných dokumentů technickými pojítky až v tomto pořadí:

1) typ. dokument — tiskopis — jako šifrovka — kurýrní službou

2) typ. dokument — tiskopis — šifrovka — spec. spojení

3) typ. dokument — TBV — kódovaná zpráva — tech. pojítka

b) Četnost použití bude nepravidelná, maximálně jednou až dvakrát za 24 hodin v případě znemožnění odeslání dokumentů prvními dvěma způsoby.

c) TBV musí zabezpečovat jednoduchou, rychlou a přesnou manipulaci při kódování.

Kryptologická hodnota TBV je zabezpečována těmito ukazateli:

Všechny výrazy (celé souvětí, složená věty apod.) jsou nahrazovány 4místnými kódy. Jednolitost kódového textu je tedy shodná s dosud platnými šiframi II. stupně. Nebude používáno hláskování výrazů.

Číselné konstantní údaje a kódy směrných prvků tvoří soubor čísel od 0001—9999. Jeden konstantní číselný údaj zahrnuje jednotlivé výrazy, věty a souvětí jednoho typizovaného dokumentu podle skladby a účelu používání.

Zvlášť pro každou stránku každého dokumentu bude zpracován samostatný slovník obsahující jen ty výrazy, které přicházejí v úvahu pro vyplnění variabilní části typizovaného dokumentu. Jeden kód z vložky směnných prvků představuje tím tolik výrazů, kolik stran obsahuje celý komplet typizované dokumentace.

Tato část bude sestavena tak, aby pro každý výraz bylo použito jiného kódu (horizontální uspořádání).

Ke kódování údajů z topografické mapy předpokládáme použít kódových map dvou měřítek mezi nejbližšími stupni velení.

Zahrnutím oznamovatele „ČTI KM“ přímo v textové části jednotlivých výrazů typizovaných dokumentů není narušován sled a jednolitost kódového textu. Tím ve sledu kódového textu nevystupuje zjevně oznamovatel, který by vymezoval výrazy kódované podle topografické mapy.

Trojmístné kódy topografické mapy budou doplňovány na 4místné kódy přiřazováním libovolného čísla od 1—9. Rozsah kódů je velmi značný 0011—9999.

Předpokládaná časová platnost:

a) směnné prvky (vložka) — po 6 hodinách,

b) kódování mapy — po operaci.

Kódování obsahu variabilní části typizovaného dokumentu bude zapisováno přímo do bloku kódogramů, který bude upevněn na pravé vnitřní straně obalu každých TBV.

TBV budou přísně tajné, jejich zásoby bude nutné ukládat centrálně, nejlépe u orgánu pro speciální spojení.

Protože všichni uživatelé nebudou doručovat a přijímat obsah všech dokumentů z TBV, bude vhodné vytvořit několik souborů dokumentů o různém počtu

a obsahu podle potřeb uživatele. Komplexní TBV ponecháme jen u velitelů a některých náčelníků. Jednotlivé soubory i jednotlivé dokumenty mohou být rozlišeny podle obsahu různou barvou obalu i papíru. Obsah souborů dokumentů jednotlivých TBV uvedeme uvnitř na titulním listu. V seznamu u každého dokumentu uvedeme jeho rozlišovací heslo, kterým zároveň označíme měřítko používané mapy.

Formát TBV.

Chceme-li splnit důležitý organizační požadavek, aby skladba obsahové části dokumentu TBV odpovídala přesně tiskopisu předepsaného typizovaného dokumentu, bylo by nejjednodušší zvolit také velikost A/4. Není to však výhoda absolutní, protože s takovými tabulkami se manipuluje na nižších stupních velení dosti obtížně a špatně se ukládají do normalizované brašny. Rozhodně není tento formát podmínkou, protože tisk lze přizpůsobit i menšímu. S tabulkami velikosti A/5 se manipuluje dobře. Když však vezmeme v úvahu, že k tisku bude nutné používat velmi malého typu písma, že prostředí, v němž se používají, nemá vždy nejlepší osvětlení a že bude značně ztíženo vyplňování variabilní části, bude tedy výhodnější používat buď formátu A/4, nebo ještě lépe o něco málo jej zmenšit. Velikosti různých hovorových tabulek se pohybují rovněž mezi A/4 a A/5.

Proti tiskopisům typizovaných dokumentů nebudou dokumenty TBV zahrnovat podpisovou část. Odesílatele (nařizující orgán) uvádíme na tiskopise pro kódogramy, jejichž blok je trvalou součástí TBV.

Směnné prvky:

Tvoří vlastní kódovou část tabulek bojového velení. Kódy jsou uspořádány ve sloupcích, řádkách a barvách a s označením shodujícím se s částí obsahující slovník výrazů ke kódování. Jsou vkládány a upevňovány do TBV samostatně, odděleně od ostatních částí. Po vložení do TBV se sladí poloha řádků se slovníkem výrazů ke kódování (viz přílohu 1).

Blok kódogramů.

Je obsažen v každých TBV. Budeme do něj zapisovat vždy jenom výhradně číselné kódy (kromě vyplnění záhlaví) z vložky směnných prvků, jimiž je překódován obsah variabilní části (B) dokumentu. Bude trhat s perforováním při pravé straně pro lepší manipulaci (40 mm od okraje). Bude nižší než formát TBV (o 50 mm), aby nad ním vznikl prostor pro psací potřeby (tužky s měkkou tuhou, guma, žiletka apod.). K zajištění dobré přehlednosti čtyřmístných skupin bude výhodné uplatnit pro vymezení řádků a sloupců jemný jednobarevný podtisk (nejlépe světle zelený). Silněji od sebe oddělit a vymežit záhlaví a obsahovou část kódogramu. Evidenci zaručit souhlasným uváděním potřebných dat v záhlaví bloku a vedle perforace na té části listu, která zůstává u jeho hřbetu po odtržení popsané. Zásobu čistých bloků kódogramů ukládat v tajné spísovni. Při odběru je zde evidovat (stačí evidenční číslo obyčejné pomůcky). Toto evidenční číslo uvádět v obou částech bloku.

Každý list bloku bude tedy pozůstat ze záhlaví, obsahové části a částí s evidenčními údaji u hřbetu bloku.

Záznam textu variabilní části.

Aby uživatel nemusel stále gumovat při opětovném použití a vyplňování variabilní části téhož dokumentu TBV, upevníme trvale do obalu svazek průhledných fólií o několika listech, na které se dá psát měkkou tužkou a napsaný text lehce odstranit vymazáním měkkou gumou.

Listy fólií jednu po druhé vytáhneme zevnitř obalu, přeložíme přes příslušnou stránku dokumentu a na ní vyplníme údaje pro variabilní část. Pro novou stránku dokumentu použijeme další list fólie atd. Text na fóliích vygumujeme.

ZÁVĚR

Typizace dokumentace je projevem nepřetržitosti vývoje štábní dokumentace na základě změn v obsahu dokumentů, v souladu se změnami v obsahu velení a na základě kvalitativních změn v technice velení.

Další kvalitativní zvrat ve formě dokumentů nastane až po dostatečném vybavení našich štábů novou automatizační technikou. Naším úkolem je však vytvářet podmínky k postupnému přechodu na novou dokumentaci,

Typizováním bojových dokumentů vytvoříme předpoklady ke snížení pracnosti a časové náročnosti, spojené s „výrobou“ štábních dokumentů, ve prospěch regulační a řídicí činnosti, ke které velení vojskům svým charakterem patří.

Při analytické práci k této studii jsme vycházeli z dosavadních zkušeností a názorů publikovaných v různých našich i zahraničních vojenských časopisech, zkušebních formalizovaných dokumentů, zpracovaných v roce 1965—1966 a z požadavků našich řádů a předpisů.

Poznámka:

Nebude-li stačit kapacita slovníku výrazů ke kódování možné náplně variabilní části dokumentů, je možné uvažovat v krajním případě o zpracování ještě jednoho slovníku — samostatného.

V něm budou zapracovány pouze ty výrazy pro vyjádření možné náplně variabilní části, které jsou všem nebo alespoň většině dokumentů společné. Např. soubor číslic 0 — 9, 00 — 99, časové údaje a jiné.

RACIONALIZACE

BOJOVÝCH DOKUMENTŮ

Ve vojenské literatuře běžně užíváme termínů „typizovaný bojový dokument“, „formalizovaný bojový dokument“, „normalizovaný bojový dokument“, a to v různém smyslu. Protože jde o termíny základní platnosti pro realizaci bojových dokumentů, považují za nutné vymezit obsah zmíněných pojmů a vymezit významový rozsah termínů.

V systémovém pojetí **racionalizace bojových dokumentů** je fungující systém informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení. Na vstupu tohoto fungujícího systému je nekonečný počet informací, na výstupu konečný počet informací (v aktuálním čase), které jsou logicky uspořádány a zobrazeny umělým číslicovým nebo abecedně číslicovým kódem. Racionalizace bojových dokumentů je tedy název pro nadřazený celkový pojem, jehož obsahem je složitá činnost systémového uspořádání informací, jejichž zdrojem jsou objektivně existující procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení.

Strukturu činností systému racionalizace bojových dokumentů lze znázornit schématem 1.

Cíl racionalizace bojových dokumentů obsahuje přehledné schéma 2.

Umělé kódy **nečíslcové** jsou jednak symboly vojenských značek k zakreslení, nalepení nebo přichycení na mapu, jednak zvukové, světelné, resp. elektrické signály, určené k přenosu prostorem.

Umělé kódy **číslcové** nebo **abecedně číslicové** jsou skupiny kombinovaných

číslíc nebo skupiny kombinovaných písmen a číslic, určené k vojenskému šifrování, kódování, ke strojovému zpracování na výpočetní technice a k přenosu prostorem.

Strukturu fungujícího systému racionalizace bojových dokumentů s uvedením charakteru informací na vstupu a výstupu ukazují na schématu 3.

Kritéria (příznaky), kladené na způsob činnosti velitelského sboru (jinak řečeno, co a jak velitelský sbor jako celek zná) obsahuje schéma 4.

Etapa **normalizace** resp. **kodifikace** se vztahuje k etapě netypizace a formalizace (I) i k etapě typizace a formalizace (II). Normalizace, resp. kodifikace je obecně platné nebo uzákoněné užívání informací podle vymezení jejich určitého nebo přesného významu v rozdílné nebo jiné formě.

Kritéria, kladená na ovládání způsobu velitelské činnosti, vycházejí z komplexního (celistvého) pojetí osobnosti velitele:

1. jeho vojenskověcné činnosti.
2. jeho psychických činností (myšlenkových, emocionálních, estetických, etických a volních), z nichž nejdůležitější jsou pro velitele myšlení a vůle,
3. jazykové činnosti (vnější zobrazení jeho vnitřních psychických činností), z nichž nejdůležitější je přirozený jazyk.

Významy vojenských informací neboli znakových jazykových jednotek (jednotlivých slov a slovních spojení — termínů, vět a nadvětých celků — výpovědí, v terminologii teorie informace základních a sdružených informací a informačního sboru) vznikají mezi věcnou a duševní činností velitele. Významová dešifrace (roz-

Schéma 1

I. netypizace:	1. neformalizace	}	normalizace, resp. kodifikace
	2. formalizace: A. nečíslicová B. číslíková: a) vlastní b) nevlastní		
II. typizace:	1. neformalizace	}	
	2. formalizace: A. nečíslicová B. číslíková: a) vlastní b) nevlastní		

Schéma 2

C Í L

II. typizace:

Modelovat činnost velitelského sboru,
tj. **logicky uspořádat** informace

2. formalizace:

Transformovat jedinou formou zobrazené (na základě standardizovaného přirozeného velitelského jazyka) informace do **umělých** kódů

B. číslíkové vlastní i nevlastní:

číslíkových a abecedně číslíkových

b) nevlastní:

abecedně číslíkových

a) vlastní:

číslíkových

1. neformalizace:

Jedinou formou zobrazit na základě standardizovaného (typizovaného) přirozeného velitelského jazyka (standardizovaného přirozeného kódu) logicky uspořádané informace, které mají **totožný** význam

I. netypizace:

Empiricky uspořádat informace

2. formalizace:

Transformovat různou formou zobrazené (na základě přirozeného velitelského jazyka) empiricky uspořádané informace do **umělých** kódů

B. číslíkové vlastní i nevlastní:

číslíkových a abecedně číslíkových

b) nevlastní:

abecedně číslíkových

a) vlastní:

číslíkových

1. neformalizace:

Různou formou zobrazit na základě přirozeného velitelského jazyka (přirozeného kódu) empiricky uspořádané informace, které mají **totožný** význam

Normalizace, resp. kodifikace (I a II) podle obecné platnosti resp. zákona užívat empiricky a logicky uspořádané a rozdílnou nebo jedinou formou zobrazené informace v podobě bojových dokumentů.

Schéma 3

Struktura systému racionalizace bojových dokumentů						
Charakter (vlastnosti) informací na vstupu			Charakter (vlastnosti) informací na výstupu			
I. Nekonečný počet informací (všechny možné informace)			I. Spočetná množina informací (nutné a dostačující informace), které jsou empiricky uspořádány		1. Netypizované texty bojových dokumentů , představujících různou jazyko- vou formou zo- brazené infor- mace, mající totožný vý- znam, kterých je početné mnoho a které jsou empiricky uspořádány	
			2. Převedené (transformo- vané) netypizované texty bojových dokumentů do umělých kódů			
			B. číslicových vlastních a nevlastních			A. nečísli- cových
			b) abe- cedně čísli- co- vých	a) čísl- ic- co- vých		
II. Spočetná množina informací (nutné a dostačující informace), které jsou empiricky uspořádány			II. Struktura informací podle posloupnosti pravidel, která vymezuje určitou množinu informačních prvků			
2. Převedené (transformo- vané) netypizované texty bojových dokumentů do umělých kódů			1. Netypizova- né texty bojových dokumentů		2. Převedené (transformo- vané) typizované texty bojových dokumentů do umělých kódů	1. Typizované texty bojových dokumentů , představujících jedinou jazyko- vou formou zo- brazené infor- mace, mající totožný vý- znam, kterých je konečný po- čet (v aktuál- ním čase) a které jsou logicky uspořádány
B. číslicových vlastních a nevlastních						
b) abe- cedně čísli- co- vých	a) čísl- ic- co- vých					
A. nečís- lico- vých						
			Normalizované, resp. kodifikované informace (I a II) v podobě netypizovaných a typizovaných boj. dokumentů			

Schéma 4

Kritéria na ovládání způsobu činnosti velitelského sboru		
zdroje informací	myšlení (myšlenkové operace)	zobrazování informací
charakter (vlastnosti) významu informací		
I. v etapě netypizace a formalizace		
věcný obsah procesů ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení	empirické myšlení, získané vlastními zkušenostmi a studiem teorie vojenského umění, která je vybudována na základě zobecnění vojenských zkušeností	a) empirický přirozený velitelský jazyk, získaný vlastními zkušenostmi a studiem voj. literatury, která je v oboru jazykovědy psána na základě klasické filologie, b) umělé kódy, které jsou do té nebo oné míry typizovány
Významy informací jsou určité (nikoli však přesné) a jsou uspořádány v empirickou soustavu		
II. v etapě typizace a formalizace		
věcný obsah procesů ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení	logické myšlení, získané vlastními zkušenostmi a studiem teorie ozbrojeného zápasu a teorie velení, které jsou budovány na základě moderní vědy (věd společenských, přírodních a technických, zejména operačního výzkumu)	a) standardizovaný (typizovaný) vel. jazyk, získaný vlastními zkušenostmi a studiem voj. literatury, která je v oboru jazykovědy psána na základě moderní lingvistiky, b) umělé kódy, které jsou zcela typizovány
Významy informací jsou přesné a uspořádány v logickou soustavu		

luštění, vymezení rozsahu významu) informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení, má ústřední postavení pro jejich uspořádání jako logického systému v polních řádech a předpisech (obor doktrínální neboli normativní teorie), v bojových dokumentech (obor praxe) a pro jejich převedení do umělých číselných kódů k jejich automatizovanému zpracování na výpočetní technice, aby byly získány **nové** informace. Rozluštění **věcné** významy vojenských informací lze jediné na základě přirozeného formalizovaného jazyka teorie ozbrojeného zápasu a teorie velení a jejich **mluvnické**¹⁾ významy jediné na základě přirozeného formalizova-

ného jazyka moderní lingvistiky. Formalizované (logicky uspořádané) přirozené jazyky nesou **lidský** význam informací, kdežto ostatní libovolné umělé kódy jsou jen zhuštěné, zkratkovitě transformované kódy, které jsou odvozeny od přirozeného jazyka do té nebo oné míry zformalizovaného a které spočívají svým významem na určitém přirozeném formalizovaném jazyce. Věcné a mluvnické významy tvoří **jednotu**. Bez rozluštění (obsahového a rozsahového vymezení) vztahu věcných a mluvnických významů je jakýkoli **automatický** (nikoliv automatizovaný) systém informací pouhou fikcí, přáním. V automatizovaném systému informací totiž rozhodující operace (rozhodnutí, větší část sběru informací) vykonává člověk, kdežto v automatickém systému informací všechny informační operace, včetně úplného

¹⁾ **Mluvnické** významy jsou abstrakce času, prostoru, čísla, subjektu, objektu, způsobu, příčiny, důsledku, rodu apod.

sběru a jejich logicko-významové kombinace, srovnání s procesy objektivní reality a výběru jediné alternativy (tj. rozhodnutí), by měly vykonávat automaty (stroje). Vnitřní proces zpracování informací a rozhodnutí velitele a jeho štábu je prozatím nepřístupný přímému pozorování a lze jej jedině modelovat, tzn. pokoušet se o jeho idealizaci, která odpovídá do té nebo oné míry zjednodušeným vnitřním procesům velitele a jeho štábu. Bojové dokumenty v dnešní podobě jsou jen výsledkem vnitřní psychické činnosti velitelského sboru. Cílem racionalizace bojových dokumentů je urychlit určité operace zpracování a předání informací v podobě bojových dokumentů **reálnými cestami** jejich formalizace a typizace, tj. **získat čas pro velitelský sbor**. Předpokladem pro

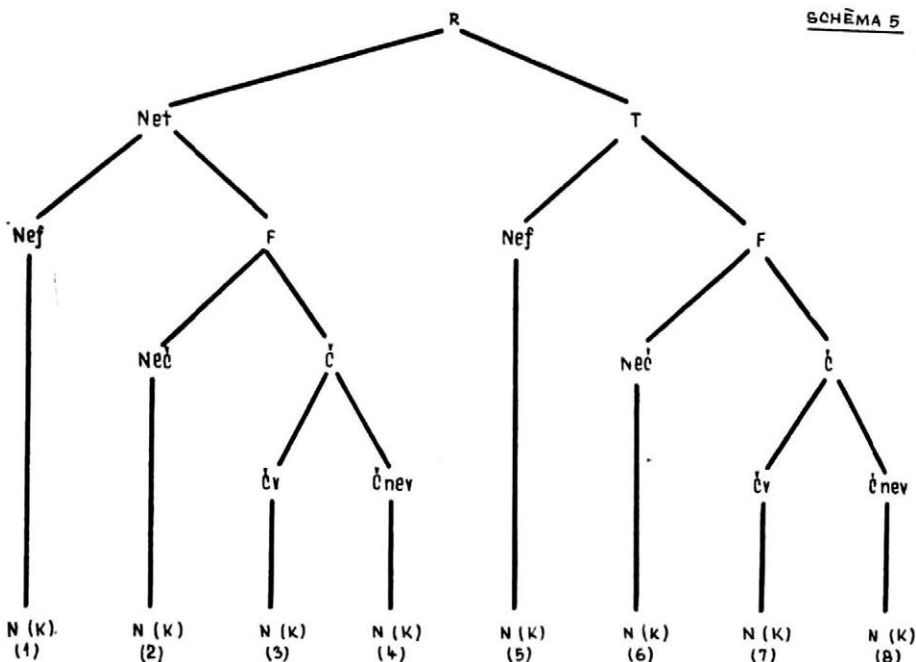
racionalizaci bojových dokumentů ve vztahu k velitelskému sboru je existence **nových** vlastností a schopností velitelského sboru, které záleží v produkování a rozumnění informací s přesným (jednoznačným) významem a zobrazením.

Strukturu systému racionalizace bojových dokumentů lze převést do formalizovaných teorií (kalkulů).

Pro názornost ukáží strukturu systému racionalizace bojových dokumentů v teorii grafů (viz schéma 5).

Budeme-li číst názvy uzlů po jednotlivých hranách znázorněného grafického stromu, dostaneme všechny kombinace typů bojových dokumentů, např. při čtení názvů uzlů:

(1) po první hraně: bojový dokument racionalizovaný, netylizovaný, neformali-

Legenda: Typ nového dokumentu jako výsledek určitého počtu procesů v systému racionalizace:

R — racionalizovaný
 Net — netylizovaný
 T — typizovaný
 Nef — neformalizovaný
 F — formalizovaný
 Neč — nečíslcový

Č — číslcový
 Čv — číslcový vlastní [výhradně číslcový]
 Čnev — číslcový nevlastní [abecedně číslcový]
 N /K/ — normalizovaný, resp. kodifikovaný

zovaný, normalizovaný, resp. kodifikovaný,

[2] po druhé straně: bojový dokument racionalizovaný, netypizovaný, formalizovaný, nečíslicový, normalizovaný, resp. kodifikovaný,

.
. .
. .
. .
. .

[8] po osmé hraně: bojový dokument racionalizovaný, typizovaný, formalizovaný, číslicový, abecedně číslicový, normalizovaný, resp. kodifikovaný.

Podle schématu 2 a 3 můžeme vymezit obsah základních pojmů v oboru racionalizace bojových dokumentů, který diskutujeme, takto:

Bojový dokument je početná množina (nebo konečný počet v aktuálním čase) empirickým nebo logickým způsobem uspořádaných a zobrazených informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení.

Netypizovaný bojový dokument je početná množina empirickým způsobem uspořádaných a co do jazykové formy rozdílně zobrazených informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení.

Typizovaný bojový dokument je model logicky uspořádaných a jazykově standardizovaných informací o konečném počtu, jejichž zdrojem jsou elementární úkony velitelského sboru, které v souhrnu tvoří jeden ze složitých procesů ozbrojeného

zápasu v polním a teritoriálním velení, relativně uzavřený.

Formalizovaný bojový dokument je netypizovaný a typizovaný bojový dokument, který je transformován do umělých kódů nečíslicových a číslicových (buď výhradně číslicových nebo abecedně číslicových).

Normalizovaný, resp. kodifikovaný bojový dokument je obecně platné, resp. uzákoněné užití libovolného typu bojového dokumentu.

Typ bojového dokumentu je soubor vlastností jistého počtu informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení, co do jejich empirického nebo logického způsobu významového uspořádání a zobrazení, které jsou obecně platnou nebo uzákoněnou normou.

Netytizace, typizace, neformalizace, formalizace a normalizace jsou procesy totožného pojmového obsahu, jimž odpovídá obsah pojmu příslušných typů bojových dokumentů.

Typy a podtypy bojových dokumentů a jim odpovídající procesy v systému racionalizace se dělí na základní a kombinované.

Základní typy bojových dokumentů je typ netypizovaný a typizovaný. Jejich podtypy je podtyp neformalizovaný a formalizovaný.

Kombinované typy bojových dokumentů je kombinace základních typů a podtypů o celkovém počtu osmi kombinovaných typů (srov. schéma 5).

Kombinované typy bojových dokumentů jsou normalizované, resp. kodifikované.

. . .

Cílem práce širokého kolektivu osob v oboru racionalizace bojových dokumentů pro nejbližší období (orientačně do r. 1975) je zkvalitnit (urychlit) a zohospodárnit jistý úsek velení vytvořením v první etapě netypizovaných formalizovaných, v druhé etapě typizovaných formalizovaných bojových dokumentů.

K vytvoření typizovaných formalizovaných (číslicových) bojových dokumentů bude nutné splnit dvě podmínky:

1. sestavit formalizovaný jazyk teorie ozbrojeného zápasu a teorie velení,

2. standardizovat (typizovat) dosavadní empirický přirozený velitelský jazyk, jehož realizací v psané podobě jsou netypizované texty bojových dokumentů.

Aby mohly splnit obě uvedené podmínky, je nutné shromáždit netypizované (neformalizované a formalizované) bojové dokumenty a podrobit je logické analýze. Za tím účelem se koná výzkum informací, jejichž zdrojem jsou procesy ozbrojeného zápasu v polním a teritoriálním velení, pod názvem „Statistický a algebraický výzkum velitelského jazyka“. Podkladem pro tento výzkum jsou netypizované (neformalizované a formalizované) bojové dokumenty. Zmíněný výzkum je součástí celkového výzkumného označení jako „automatizovaný integrovaný systém vojenských informací“. Cílem výzkumu je shromáždit, frekvenčně a významově zhodnotit, klasifikovat, typizovat a formalizovat vojenské informace.

PVO

MOTOSTŘELECKÉ DIVIZE

Ničit rychlé cíle operující v malých nebo přízemních výškách, je i za současného rozvoje vědy a techniky náročný problém, bez jeho vyřešení nemůžeme mluvit o účinné protivzdušné obraně.

Úkoly protivzdušné obrany i podmínky, za jakých bude bojová činnost motostřelecké divize probíhat, směřují i zde k požadavku organizovat protivzdušnou obranu jako jednotný systém.

Úloha jednotek protivzdušné obrany je v konkrétních podmínkách určena množstvím a důležitostí bráněných objektů a významem náletových směrů. Z toho vyplývá i požadavek na složení a uskupení prostředků a sil protivzdušné obrany. Musí odpovídat nejen obsahu bojové činnosti, ale i správnému využití možností u všech jednotek motostřelecké divize k boji se vzdušným nepřítelem a především s nízkoleteckými cíli, tedy i ručních zbraní. Toto využití ručních zbraní v boji s nízkoleteckými cíli všemi útvary vyplývá z nedostatku jednotek protivzdušné obrany k obraně všech útvarů divize.

K takovému řešení protivzdušné obrany nás nutí předpoklad, že motostřelecká divize vedoucí boj na vedlejším směru může být napadena až 320 letouny za jeden den. Boj s takovým množstvím letounů není možné vést jen prostředky jednotek protivzdušné obrany v celém pásmu divize.

Proto bude nutné, aby jednotky protivzdušné obrany msd bránily pouze nejdůležitější objekty a ostatní útvary vedly boj se vzdušným nepřítelem vlastními prostředky a zbraněmi. Aby útvary mohly vést boj se vzdušným nepřítelem, je nutné je včas informovat o nebezpečí útoku nepřátelských letounů.

Možnosti získat tyto informace mají však pouze jednotky protivzdušné obrany, které mají speciální prostředky (radiolokátory) a zvláštní spojovací sítě vyčleněné k těmto úkolům. Ostatní jednotky mají získávat informace cestou velitelských rádiových sítí.

Stojíme tedy před otázkou, zda se velitel motostřelecké nebo tankové rotý dozví včas o náletu vzdušného nepřítele, tj. před útokem nepřátelských letounů. Při výhodných podmínkách zjistíme letouny na vzdálenost 70 km. Počítáme-li s rychlostí letounu 900 km/h, zbývá nám 280 vteřin k uvědomění jednotek až do rotý v to.

Zajímá nás tedy především:

1. Jaké jsou možnosti organických prostředků protivzdušné obrany motostřelecké divize?
2. Zda jsme schopni včas varovat jednotky msd o vzdušném nepříteli a jakou cestou?

První otázku můžeme rozebrat použitím metody hromadné obsluhy.

Podmínky k řešení:

Systém obsluhy tvoří systém organických prostředků protivzdušné obrany motostřelecké divize. Nepřátelské letectvo podporuje pozemní svazky s úsilím 320 letounů za den proti jedné naší msd, což můžeme charakterizovat jednoduchým proudem se střední hustotou = 320 letounů/den. Jednotky PVO zahajují střelbu na hranici okruhu účinné působnosti (pro 57mm PLK 5000 m, pro 30mm PLdvK 3000 m, pro 12,7mm DSK 800 m). Doba od začátku postřelování jednoho letounu do zahájení

postřelování druhého letounu trvá v průměru pro baterii 57mm PLK – 25 vteřin, pro baterii 30mm PLdvK – 15 vteřin, pro 12,7mm DŠK – 4 vteřiny. Jako střeleckou jednotku na 1 cíl můžeme považovat jednu baterii 57mm PLK nebo jednu baterii 30mm PLdvK a pro 12,7mm DŠK jeden tankový prapor.

Za těchto podmínek jsou prostředky PVO msd schopny najednou postřelovat 13 cílů (3 baterie 57mm, 4 baterie 30mm, 6 tpr).

$$\lambda = 0,2 \text{ letounu/min.}$$

$$n = 13 \text{ střeleckých jednotek (počet aparátů obsluhy)}$$

$$T_{c1} = 25 \text{ vteřin (pro baterie 57mm)}$$

$$T_{c2} = 15 \text{ vteřin (pro baterie 30mm)}$$

$$T_{c3} = 4 \text{ vteřiny (pro DŠK 12,7 mm)}$$

$$N = 94 \text{ letounů (320 vzletů)}$$

$$= 5 \text{ (pro baterii 57 mm)}$$

$$= 3 \text{ (pro baterii 30mm)}$$

$$= 0,8 \text{ (pro DŠK 12,7 mm).}$$

Výpočet

A. Pro baterie 57mm PLK: $P_0 = 0,051$

Počet střeleckých jednotek	$\frac{P_k}{P_0} = \frac{\lambda^k}{k!}$	$P_k = \frac{\lambda^k}{k!} \cdot P_0$	$k \cdot P_k$
0	1	0,051	0,000
1	5	0,255	0,255
2	12,5	0,637	1,274
3	1,04	0,053	0,159
	19,54	0,996	1,688

B. Pro baterie 30mm PLdvK: $P_0 = 0,061$

0	1	0,061	0,000
1	3	0,183	0,138
2	4,5	0,274	0,543
3	4,5	0,274	0,822
4	3,4	0,205	0,820
	16,4	0,997	2,373

C. Pro tankové prapory s 12,7mm DŠK: $P_0 = 0,292$

0	1	0,292	0,000
1	0,8	0,234	0,234
2	0,320	0,093	0,186
3	0,853	0,248	0,744
4	0,165	0,048	0,192
5	0,247	0,072	0,360
6	0,036	0,010	0,060
	3,421	0,997	1,776

Pravděpodobnost zničení:

- pro bat. 30mm PLdvK o 6 dělech za 1 průlet = 0,106—0,227 sestřelu
- pro bat. 57mm PLK o 6 dělech za 1 průlet = 0,5—2,0 sestřelu
- pro trp o 9 kusech 12,7mm DŠK = 0,37 sestřelu
- pro tp o 27 kusech 12,7mm DŠK = 1,1 sestřelu

Pro výpočet P_0 vycházíme z předpokladu:

$$\sum \frac{P_k}{P_0} = \frac{1}{P_0} \cdot \sum P_k \quad (\sum P_k = 1)$$

$$\sum \frac{P_k}{P_0} = \frac{1}{P_0} \cdot 1 = \frac{1}{P_0}$$

$$\sum \frac{P_k}{P_0} = \frac{1}{P_0} \quad P_0 = \frac{1}{\sum \frac{P_k}{P_0}}$$

- Pravděpodobnost, že cíl nebude postřelován:
 Pro 30mm PLdvK: $P = P_4 = 0,053$
 Pro 57mm PLK: $P = P_3 = 0,205$
 Pro 12,7mm DŠK: $P = P_8 = 0,010$
- Pravděpodobnost, že cíl bude postřelován:
 $P_{0-1} = 0,051 \quad \frac{P = 1 - P_0}{P_{0-2} = 0,061} \quad P_{0-3} = 0,292$
 Pro 30mm PLdvK:
 $P_1 = 1 - 0,051 = 0,949$
 Pro 57mm PLK:
 $P_2 = 1 - 0,061 = 0,939$
 Pro 12,7mm DŠK:
 $P_3 = 1 - 0,292 = 0,708$
- Pravděpodobnost, že cíl bude zničen:
 $P_{zničení} = P_{postřel} \cdot P_{zničení}$
 Pro 30mm PLdvK:
 $P_{zničení} = 0,474 - 1,898$
 Pro 57mm PLK:
 $P_{zničení} = 0,398 - 0,853$
 Pro 12,7mm DŠK:
 $P_{zničení} = 1,49$
- Střední počet cílů, na které budeme působit:
 Mat. naděje ostřel = $N \cdot P_{postřel} \quad N = 94$
 Pro 30mm PLdvK:
 $M_1 = 94 \cdot 0,949 = 89,206$
 Pro 57mm PLK:
 $M_2 = 94 \cdot 0,939 = 88,266$
 Pro 12,7mm DŠK:
 $M_3 = 94 \cdot 0,708 = 66,552$

- Matematická naděje cílů, na které nebude působit:

$$\text{Mat. naděje}_{\text{neostřel}} = N \cdot P_{\text{neostřel}} \quad N = 94$$

Pro 30mm PLdvK:

$$M_1 = 94 \cdot 0,053 = 4,982 \text{ letounů}$$

Pro 57mm PLK:

$$M_2 = 94 \cdot 0,205 = 19,270 \text{ letounů}$$

Pro 12,7mm DŠK:

$$M_3 = 94 \cdot 0,010 = 0,094 \text{ letounů}$$

- Matematická naděje zničených cílů za 1 průlet

$$M = N \cdot P_{znič} \quad N = 94$$

Pro 30mm PLdvK: $M_1 = 44,6 - 178,4$

Pro 57mm PLK: $M_2 = 37,4 - 80,1$

Pro 12,7 mm $M_3 = 147,6$

- Matematická naděje nezničených cílů:

$$M = N \cdot (1 - P_{znič}) \quad N = 94$$

Pro 30mm PLdvK: $M_1 = 49,4$

Pro 57mm PLK: $M_2 = 56,5$

Pro 12,7 mm $M_3 = 59,2$

- Matematická naděje jednotek, které budou střílet:

$$M = K \cdot P_k$$

Pro 30mm PLdvK: $M_{k-1} = 2,373$

Pro 57mm PLK: $M_{k-2} = 1,688$

Pro 12,7 mm: $M_{k-3} = 1,776$

- Matematická naděje doby náletu:

$$T_{\text{náletu}} = \frac{N}{\lambda} \quad N = 94; \lambda = 0,2 \text{ let/min}$$

$$T_{\text{náletu}} = 470 \text{ minut}$$

- Střední zatížení jednotek:

$$\Delta T = \frac{M_k}{n} \quad n_1 = 3; n_2 = 4; n_3 = 6$$

Pro 30mm PLdvK:

$$T = \frac{1,688}{3} = 0,562 \% \text{ času celk. doby}$$

náletu bude baterie působit

Pro 57mm PLK:

$$T = \frac{2,373}{4} = 0,576 \% \text{ času celk. doby}$$

náletu bude baterie působit

Pro 12,7mm DŠK:

$$T = \frac{1,776}{6} = 0,296 \% \text{ času celk. doby}$$

náletu bude baterie působit

- Střední absolutní zatížení jednotek:

$$T_k = T_n \cdot T$$

Pro 30mm PLdvK:

$$T_{k-1} = 94 \cdot 0,562 = 52,828 = \text{asi} \\ 53 \text{ minut}$$

Pro 57mm PLK:

$$T_{k-2} = 94 \cdot 0,576 = 54,144 = \text{asi} \\ 54 \text{ minut}$$

Pro 12,7mm DŠK:

$$T_{k-3} = 94 \cdot 0,296 = 27,824 = \text{asi} \\ 28 \text{ minut}$$

12. Počet cílů, které bude každá jednotka postřelovat:

$$n_{\text{postřel}} = \frac{M}{n} \text{ postřel}$$

Pro 30mm PLdvK: $n_{\text{postřel}-1} = 31,3$ cíle

Pro 57mm PLK: $n_{\text{postřel}-2} = 23,5$ cíle

Pro 12,7mm DŠK: $n_{\text{postřel}-3} = 15,6$ cíle

13. Střední doba postřelování každého cíle:

$$T_{\text{cílů}} = \frac{T_k}{n_o}$$

Pro 30mm PLdvK: $T_{\text{cílů}-1} = 2,3$ minuty

Pro 57mm PLK: $T_{\text{cílů}-2} = 1,7$ minuty

Pro 12,7mm DŠK: $T_{\text{cílů}-3} = 1,7$ minuty

Podmínky k výpočtu:

Letoun byl zjištěn na vzdálenost 70 km od našich motostřeleckých jednotek. Rychlost cíle je 900 km/h (1 km za 4 vteřiny – 250 m/vt.). Cíl tedy přiletí nad motostřelecké jednotky za 280 vteřiny. K zachycení, navedení na cíl a zahájení palby na okruhu účinné působnosti je nutné odpočítat asi 10 vteřin. K uvědomění jednotek zbývá tedy 270 vteřin.

Uzel	Činnost	Norma
0—1	Zachycení cíle v síti výstrahy PVOS vPOS NPVO msd	10 sec
1—2	Vyčtení a zakreslení cíle na planšet	10 sec
2—3	Informace NPVO msd o cíli a jeho rozhodnutí	10 sec
3—4	Vyslání hlášení Wozduch o cíli dispečinkem VS msd	5 sec
4—5	Vyslání hlášení Wozduch z SUD msd do sítí msp	60 sec
4—6	Vyslání hlášení Wozduch z SUD msd do sítí msp	60 sec
4—7	Vyslání hlášení Wozduch z SUD msd do sítí msp	60 sec
5—8	Předání hlášení Wozduch rdst msd k msp	20 sec

Propočty tedy potvrzují správnost zásady bránit jednotkami PVO pouze nejdůležitější útvary msd.

Ostatní jednotky budou využívat především pasivní ochrany proti vzdušnému nepříteli a jen při přímém napadení zahájí boj prostředky, které má útvar k dispozici (ruční zbraně).

Z toho vyplývá, že všechny jednotky a útvary musí zvládnout boj s nízkoleťícími cíli.

V druhé otázce stojíme před problémem, zda jsme schopni prostředky, které máme k dispozici, včas varovat jednotky před vzdušným nepřitelem a budou-li schopny učinit opatření ke své ochraně, ať již pasivní nebo aktivní.

Systém PVO státu nebo vojsk má prostředky, jak včas uvědomit své jednotky. U motostřelecké divize je zabezpečena včasná informovanost u NPVO msd na pracovišti, u plo a pl baterií msp a tp. Nám však nyní jde o to včas informovat i ostatní útvary msd a to až do rot a baterií.

Zjištění těchto možností si můžeme ověřit metodou analýzy kritického průběhu činnosti.

Poněvadž jsou stanoveny normy pro jednotlivé činnosti, můžeme použít k výpočtu metodu C P M. Dosažené výsledky však předpokládají ideální podmínky, tj. radiolokátor zachytí cíle okamžitě atd. Takové podmínky se budou v boji těžko vyskytovat. Poněvadž na základě zkušeností můžeme získat pravděpodobné hodnoty pro jednotlivé činnosti, můžeme si celý propočet ověřit i metodou PERT.

Uzel	Činnost	Norma
6—9	Předání hlášení Wozduch rdst msd k msp	20 sec
7—10	Předání hlášení Wozduch rdst msd k msp	20 sec
8—11	Zachycení hlášení Wozduch rdst msp a předání na VS msp	30 sec
9—11	Zachycení hlášení Wozduch rdst msp a předání na VS msp	30 sec
10—11	Zachycení hlášení Wozduch rdst msp a předání na VS msp	30 sec
11—12	Vyslání hlášení Wozduch k mspr	80 sec
12—13	Předání hlášení Wozduch z VS k rdst pro msr	5 sec
13—14	Vyslání hlášení Wozduch rdst k msr	80 sec
14—15	Převzetí signálu Wozduch velitelem msr a vyhlášení let. poplachu	30 sec
15—16	Vyhledání cíle a navedení jednotky na cíl ke střelbě	6 sec
16—17	Vyhledání cíle jednotkou a vydání příkazu k palbě	5 sec

Dílčí závěr

Máme k dispozici 270 vteřin k tomu, abychom uvědomili motostřelecké jednotky.

Za ideálních podmínek, tj. budou-li dodrženy všechny stanovené normy, jsme schopni signál „Wozduch“ předat za 351 vteřin k motostřeleckým jednotkám, což je o 81 vteřin později. Tato doba odpovídá vzdálenosti 20 km.

Signál „Wozduch“ se tedy dostane k motostřelecké rotě v době, kdy cíl je již 20 km za ní.

Seznam uzlů a činností:

Uzel	Činnost	Norma
0—1	Zachycení cíle v síti výstrahy PVOS v POS velitele plo	10 sec
1—2	Vyčtení a zakreslení cíle na planšet	10 sec
2—3	Předání cíle řídícímu radiolokátoru plo	10 sec
3—4	Navedení a vyhledání cíle řídícím radiolokátorem	10 sec
4—5	Zachycení cíle řídícím radiolokátorem	10 sec
5—6	Vyslání údajů o zachyceném cíli rádiovou stanicí radiolokátoru	20 sec
6—7	Zachycení údajů hlášení u pl baterie motostřeleckého pluku	20 sec
7—8	Vyslání hlášení „Wozduch“ od pl baterie v rádiové síti msp	30 sec
8—9	Vyslání a předání hlášení „Wozduch“ v rádiové síti mspr – msr	85 sec
9—10	Převzetí signálu „Wozduch“ velitelem msr a vyhlášení let. poplachu	
10—11	Vyhledání a navedení na hlášený cíl	6 sec
11—12	Zachycení cíle a vydání příkazu k palbě	5 sec

Uzel	Činnost	Norma
0—1	Zachycení cíle v síti výstrahy PVOS v POS NPVO msd	10 sec
0—2	Zachycení cíle v síti výstrahy PVOS v POS velitele plo	10 sec
1—3	Vytyčení a zakreslení cíle na planšet v PVO msd	10 sec
2—4	Vyčtení a zakreslení cíle na planšet v POS velitele plo	10 sec
4—5	Předání cíle řídicímu radiolokátoru plo	10 sec
3—6	Informace NPVO o cíli a jeho rozhodnutí	10 sec
6—8	Vyslání signálu „Wozduch“ o cíli dispečinkem VS msd	5 sec
5—7	Navedení a vyhledání cíle řídicím radiolokátorem plo	10 sec
7—9	Zachycení cíle řídicím radiolokátorem plo	10 sec
9—10	Vyslání údajů o zachyceném cíli rádiovou stanicí radiolokátoru	20 sec
8—11	Předání signálu „Wozduch“ na rdst síť msd – msp	60 sec
8—12	Předání signálu „Wozduch“ na rdst síť msd – msp	60 sec
8—13	Předání signálu „Wozduch“ na rdst síť msd – msp	60 sec
11—14	Vyslání signálu „Wozduch“ v rádiové síti msd – msp	20 sec
12—15	Vyslání signálu „Wozduch“ v rádiové síti msd – msp	20 sec
13—16	Vyslání signálu „Wozduch“ v rádiové síti msd – msp	20 sec
14—18	Předání signálu od rdst na VS msp	30 sec
15—18	Předání signálu od rdst na VS msp	30 se
16—18	Předání signálu od rdst na VS msp	30 sec
10—17	Zachycení signálu „Wozduch“ v síti hlášení ŘRL u pl bat. msp	20 sec
17—18	Předání signálu „Wozduch“ v rádiové síti msp – mspr	30 sec
18—19	Předání signálu „Wozduch“ k vyslání v síti msp – mspr	80 sec
19—20	Předání signálu „Wozduch“ mezi rádiovými stanicemi mspr	5 sec
20—21	Vyslání hlášení „Wozduch“ v síti mspr – msr	80 sec
21—22	Převzetí signálu „Wozduch“ a vyhlášení let. poplachu u msr	30 sec
22—23	Zachycení cíle a navedení na něj	6 sec
23—24	Zachycení cíle a povel k zahájení palby	5 sec

Uzel	Činnost	Y_{ij} /sec	t_i	t_j	T_i	T_j	Časová rezerva			Po- známka
							T_c	T_v	T_n	
0	1	Zachycení cíle v síti výstrahy	20	0	10	0	10	0	0	Kc
0	2	Zachycení cíle v síti výstrahy	10	10	20	25	35	15	0	-15
1	3	Vytyčení a zakreslení cíle na planšet	10	10	20	10	20	0	0	Kc
2	4	Vytyčení a zakreslení cíle na planšet	10	10	20	35	45	25	0	-25
4	5	Předání cíle k ŘRL plo	10	20	30	45	55	25	0	-25
3	6	Informace NPVO a cíli	10	20	30	20	30	0	0	Kc
6	8	Vyslání signálu „VOZDUCH“ o cíli	5	30	35	30	35	0	0	Kc
5	7	Navedení a vyhledání cíle ŘRL	10	30	40	55	65	25	0	-25
7	9	Zachycení cíle ŘRL	10	40	50	65	75	25	0	-25
9	10	Vyslání údajů o cíli rdst ŘRL	20	50	70	70	95	25	0	-20
8	11	Předání signálu „W“ v síti msp – msp	60	35	95	35	95	0	0	Kc
8	12	Předání signálu „W“ v síti msp – msp	60	35	95	35	95	0	0	Kc
8	13	Předání signálu „W“ v síti msp – msp	60	35	95	35	95	0	0	Kc
11	14	Vyslání signálu „W“ v síti msp – msp	20	95	115	95	115	0	0	Kc
12	15	Vyslání signálu „W“ v síti msp – msp	20	95	115	95	115	0	0	Kc
13	16	Vyslání signálu „W“ v síti msp – msp	20	95	115	95	115	0	0	Kc
14	18	Předání signálu „W“ na VS msp	30	115	145	115	145	0	0	Kc
15	18	Předání signálu „W“ na VS msp	30	115	145	115	145	0	0	Kc
16	18	Předání signálu „W“ na VS msp	30	115	145	115	145	0	0	Kc
10	17	Zachycení signálu „W“ v síti ŘRL	20	70	90	95	115	25	0	-25
17	18	Předání signálu „W“ v síti msp – mspr	30	90	120	115	145	25	0	-25
18	19	Předání signálu „W“ k vyslání	80	145	225	145	225	0	0	Kc
19	20	Předání signálu „W“ mezi rdst – mspr	5	225	230	225	230	0	0	Kc
20	21	Vyslání signálu „W“ k msr	80	230	310	230	310	0	0	Kc
21	22	Převzetí sig. „W“ a vyhlášení poplachu	30	310	340	310	340	0	0	Kc
22	23	Vyhledání cíle a navedení na něj	5	340	345	340	345	0	0	Kc
23	24	Zachycení cíle a povel k palbě	6	345	351	345	351	0	0	Kc

Vyhodnocení procesu metodou C P M

(Obr. 1, 2, 3)

1. Z hlediska kritické cesty:

Celkový čas 351 vteřin, ve kterém je veliteli motostřelecké roty předán signál „VOZDUCH“ k zabezpečení včasného zahájení je nevyhovující. Maximální doba k předání je 270 vteřin. Jelikož je možné počítat i s horšími podmínkami, nebude úkol časově splněn.

2. Z hlediska časových rezerv:

Rezervy se projevují na cestě od ŘRL plo, pl baterie msp. Tímto způsobem bude snad možné dříve vyrozumět jednotky a hledat nové řešení.

3. Z hlediska zkrácení celkové doby trvání procesu:

Jedno možné řešení je cesta přes ŘRL a pl baterie msp a tp. Další urychlení bylo by možné odposlechem hlášení vzdušné situace na VS msp nebo i mspr.

Kontrolní propočít metodou PERT:

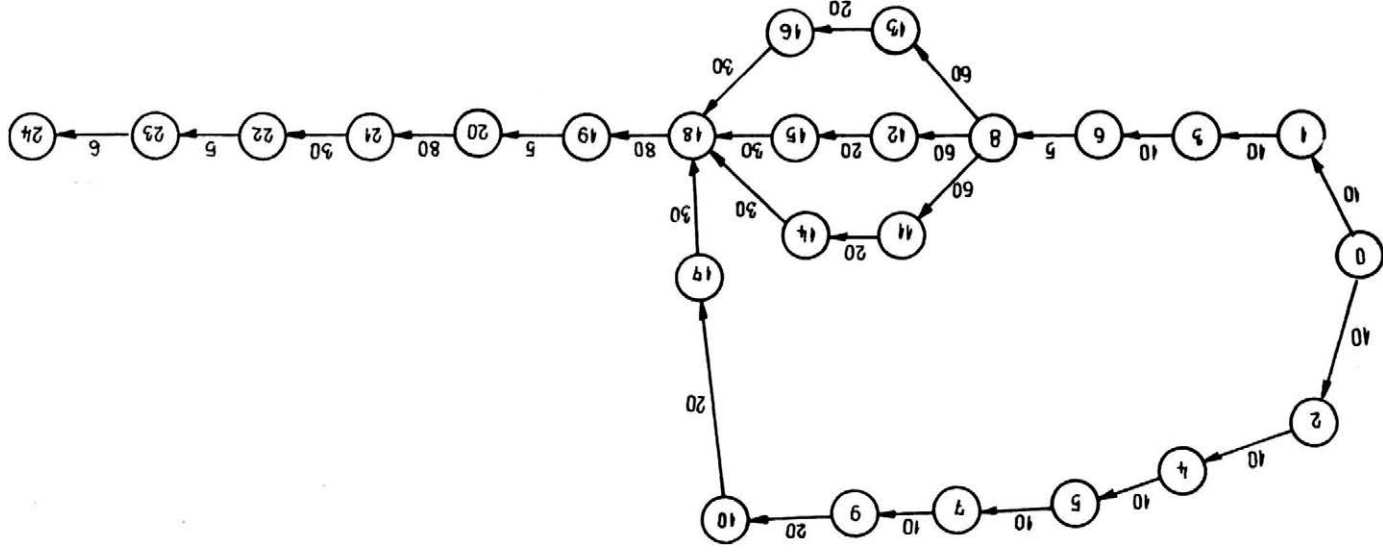
Praxe ukazuje, že nejsou vždy dodrženy stanovené normy. Je tedy nutné počítat s hodnotami v určitém rozmezí, zjištěnými při praktických nácích. K prověření těchto zkušeností bude proto účelný výpočet ještě metodou PERT.

Incidenční matice:

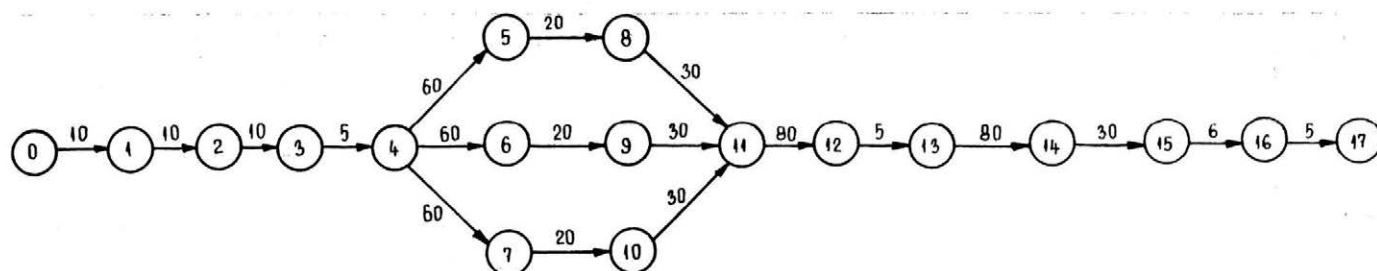
t_i	i	j	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
0	0		0	10	10																						
10	1					10																					
10	2						10																				
20	3								10																		
20	4							10																			
30	5									10																	
30	6										5																
40	7											10															
35	8												20	60	60	60											
50	9																										
70	10																				20						
95	11																										
95	12																										
95	13																										
115	14																										
115	15																										
115	16																										
90	17																										
145	18																										
225	19																										
230	20																										
310	21																										
340	22																										
345	23																										
351	24																										
T_j			0	10	35	20	45	55	30	65	35	75	95	95	95	95	115	115	115	115	145	225	230	310	440	345	351
$T_j - t_i$			0	0	25	0	25	25	0	25	0	25	25	0	0	0	115	0	0	25	0	0	0	0	0	0	0

OBR. 5: POROVNÁNÍ OBŮ MOŽNOSTÍ PRONIKÁNÍ SIGNÁLU „VOZDUCH“ PODLE STANOVENÝCH NŮREM
POMOCÍ METODY CPM.

STRUKTURNÍ DIAGRAM.

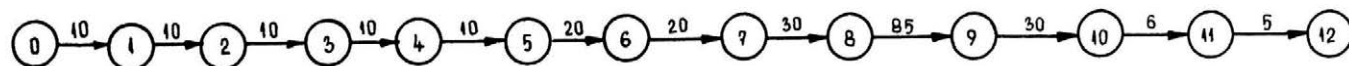

OBR. 1: SOUČASNÝ SYSTÉM PRONIKÁNÍ SIGNÁLU „VOZDUCH“ K MOTOSTŘELECKÝM A TANKOVÝM JEDNOTKÁM
MOTOSTŘELECKÉ DIVIZE PO ZRUŠENÍ DIVIZNÍ ŠITÉ VÝSTRAHY

Z cest uzly 4-5-8-11 nebo 4-6-9-11 nebo 4-7-10-11 bude využit ten, který bude dříve volný. Jde o spojení s msp, které má velitel, nš nebo štáb

OBR. 2: MOŽNÝ ZPŮSOB PRONIKÁNÍ SIGNÁLU „VOZDUCH“ K MOTOSTŘELECKÉ ROTĚ
STRUKTURNÍ DIAGRAM

Tato cesta vede od ŘRL plo přes pl baterii motostřeleckého pluku, která nyní odposlouchává hlášení tohoto ŘRL
Odtud pak dále k motostřeleckým jednotkám

Seznam uzlů a jejich hodnoty a pomocné výpočty:

Uzel	a	m	b	$a+4m+b$	t_e	$b-a$	$\frac{b-a}{6}$	t_e	t_e	Poznámka
0-1	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
0-2	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
1-3	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
2-4	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
4-5	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
3-6	10	15	20	90	15	10	1,7	2,9	1,7	
6-8	5	7	10	43	7,2	5	0,8	0,6	0,8	
5-7	10	20	25	115	19,2	15	2,5	6,25	2,5	
7-9	10	20	25	115	19,2	15	2,5	6,25	2,5	
9-10	15	20	25	120	20	10	1,7	2,9	1,7	
8-11	60	90	120	540	90	60	10	100	10	
8-12	60	90	120	540	90	60	10	100	10	
8-13	60	90	120	540	90	60	10	100	10	
11-14	20	30	35	175	29,2	15	2,5	6,25	2,5	
12-15	20	30	35	175	29,2	15	2,5	6,25	2,5	
13-16	20	30	35	175	29,2	15	2,6	6,25	2,5	
14-18	30	35	40	210	35	10	1,7	2,9	1,7	
15-18	30	35	40	210	35	10	1,7	2,9	1,7	
16-18	30	35	40	210	35	10	1,7	2,9	1,7	
10-17	15	20	25	120	20	10	1,7	2,9	1,7	
17-18	20	30	40	180	30	20	3,3	10,9	3,3	
18-19	20	40	50	230	38,3	30	5,0	25	5,0	
19-20	5	7	10	43	7,2	5	0,8	0,6	0,8	
20-21	60	80	100	480	80	40	6,1	37,2	6,1	
21-22	30	35	40	210	35	10	1,7	2,9	1,7	
22-23	6	9	15	57	9,5	9	1,5	2,2	1,5	
23-24	6	8	12	50	8,3	6	1	1	1	

Δt_e	t_e	j	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
0,0	0	0		15 2,9	15 2,9																						
2,9	15	1				15 2,9																					
2,9	15	2					15 2,9																				
5,8	30	3						15 2,9																			
5,8	30	4							15 2,9																		
8,7	45	5								20 6,25																	
8,7	45	6									7 0,6																
9,3	65	7										20 6,25															
14,9	52	8											90 100	90 100	90 100												
15,5	85	9											20 2,9														
18,4	105	10																		20 2,9							
114,9	142	11															30 6,25										
114,9	142	12																30 6,25									
114,9	142	13																	30 6,25								
121,1	172	14																			35 2,9						
121,1	172	15																				35 2,9					
121,1	172	16																					35 2,9				
21,3	125	17																					30 10,9				
124,0	207	18																						40 25			
149,0	247	19																							7 0,6		
149,6	254	20																								80 37,2	
186,8	334	21																								35 2,9	
189,7	369	22																									9 2,25
191,9	378	23																									
192,9	386	24																									8 1
T_L			0	15	167	30	182	197	45	117	52	137	157	142	142	142	172	172	172	177	207	247	254	334	369	378	386
ΔT_L			187,4	184,5	103,8	181,6	100,9	98,0	178,7	91,8	178,1	85,6	82,7	78,1	78,1	78,1	71,8	71,8	71,8	79,8	68,9	43,9	43,3	6,1	3,2	1	0
$T_L - t_e - TR$			0	0	152	0	152	152	0	52	0	52	52	0	0	0	0	0	0	52	0	0	0	0	0	0	0

Výpočet a určení pravděpodobnosti časových rezerv:

Uzel	Lhůta		Rozptyl		Časová rezerva v časových jednotkách	Směrodatná odchylka	Záporná časová rezerva v jednotkách směrodatné odchylky	Pravděpodobnost, že časová rezerva bude menší nebo rovná nule	Plánovaná doba trvání celého procesu	Pravděpodobnost dosažení plánované doby trvání celého procesu	Kritický průběh
	nejdříve možného začátku	nejpozději nutného konce	k hodnotě	k hodnotě							
	t_e	T_L	t_e	T_L	$T_D = T_L - t_e$			P ($T_D \leq 0$)	T_s	P ($T_D = T_s$)	$T_D = 0$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
0	0	0	0,0	187,4	0	13,6	0	0,5			Kc
1	15	15	2,9	184,5	0	13,6	0	0,5			Kc
2	15	167	2,9	103,8	52	10,3	5	1			
3	30	30	5,8	181,6	0	19,6	0	0,5			Kc
4	30	182	5,8	100,9	152	10,3	14,7	1			
5	45	197	8,7	98,0	152	10,3	14,7	1			
6	45	45	8,7	187,7	0	13,6	0	1			
7	65	117	9,3	91,8	52	10,0	5,2	1			
8	52	52	14,9	178,1	0	10,0	0	0,5			Kc
9	85	137	15,5	85,6	52	10,0	5,2	1			
10	105	157	18,4	82,7	52	10,0	5,2	1			
11	142	142	114,9	78,1	0	13,9	0	0,5			Kc
12	142	142	114,9	78,1	0	13,9	0	0,5			Kc
13	142	142	114,9	78,1	0	13,9	0	0,5			Kc
14	172	172	121,1	71,8	0	13,9	0	0,5			Kc
15	172	172	121,1	71,8	0	13,9	0	0,5			Kc
16	172	172	121,1	71,8	0	13,9	0	0,5			Kc
17	125	177	121,3	79,8	52	10,0	5,2	1			
18	207	207	124,0	68,9	0	13,9	0	0,5			Kc
19	247	247	149,0	43,9	0	13,9	0	0,5			Kc
20	254	254	149,6	43,9	0	13,9	0	0,5			Kc
21	334	334	168,8	6,1	0	13,9	0	0,5			Kc
22	369	369	189,7	3,2	0	13,9	0	0,5			Kc
23	378	378	191,9	1	0	13,9	0	0,5			Kc
24	386	386	192,0	0	0	13,9	0	0,5	386	0,5	Kc

Závěr

Rozpočet oběma způsoby nám jen potvrdil, že časová splnění úkolu tj. včas uvědomit jednotky msp o vzdušném nepříteli v normě 270 vteřin je při nejmenším problematické. Skutečnost nemůžeme zmínit, ale tento ožehavý problém musíme řešit.

Příčiny, které nám tento úkol komplikují, jsou dosti různorodé. Některé jsou v současné době neřešitelné, některé můžeme technicky zlepšit, avšak u některých musíme čekat na vyřešení v budoucnosti. V zásadě je však nutné hledat způsoby, které by nám problém pomohly řešit ihned za nynějších možností a podmínek a pak teprve způsoby nebo řešení perspektivní budoucnosti.

a) Možnosti řešení za současných podmínek se současnými prostředky.

1. Uvědomování jednotek cestou velitelských stanovišť a nadřazených.

Ve „Sborníku vojska PVO č. 1/67 na straně 42 ve stati „Autonomní spojení náčelníka PVO msp/td“ je uvedeno:

„Náč. PVO msp(td) na základě údajů o vzdušné situaci od armády a řidičů radiolokátoru protiletadlového útvaru msp, je povinen oznámit svému veliteli a štábu pouze nebezpečí vzdušného napadení. Za předání těchto signálů útvarům msp jsou odpovědní jednotliví náčelníci, kteří ovládají pojítka zabezpečující spojení k těmto útvarům (velitel, NŠ, vel. dlostřelečtva, náč. druhů vojsk a služeb).“

Jak ukazují propočty, nezabezpečí tento způsob uvědomování jednotek jejich včasné vyrozumění. Podle výsledků propočtů cíl (např. letoun) bude již 20 km za jednotkou, když se její velitel dozví o nebezpečí vzdušného napadení.

Při propočtech jsem uvažoval nejvýhodnější podmínky jako plný počet rádiových stanic s vycvičenými radisty, stanice volně a připravené okamžitě předat hlášení, rádiový provoz není rušen. V propočtech jsem počítal s vylepšením v POS-NPVO, které jsme realizovali na našem stupni, tj. vybavení druhým hlavním stolem

soupravy LD-15, která umožňuje souběžné uvědomění celého VS štábu svazku tedy i SUD a rádiových stanic ke spojení s msp o nebezpečí vzdušného napadení.

Podmínky a možnosti jsem neuvažoval pro počáteční období války. Budeme-li uvažovat možnosti v počátečním období za hromadného úderu, kdy jednotky jsou teprve vyváděny, vševojskové svazky odkázány pouze na jeden zdroj zpráv o vzdušném nepříteli (PVOS), byly by výsledky ještě horší.

2. Uvědomování jednotek odposlechem sítě hlášení radiolokátoru plo.

V současné době získáváme zprávy o vzdušném nepříteli též pomocí řidičů radiolokátoru plo, který je vysílá vlastní rádiovou stanicí pro potřebu palebných baterií a VS plo. Tyto zprávy odposlouchávají též pl. baterie msp a tp přijímačem R-4. Velitel pl. baterie msp má rádiovou stanicí R-105, která je trvale včleněna do rádiové sítě VKV velitele msp (tedy jako podřízená stanice). V této síti jsou i prapory msp a ostatní jednotky, velitel pl. baterie msp může zachycené hlášení o vzdušném nebezpečí vyslat okamžitě v této síti (R-105), ovšem bez ohledu na pravidla provozního řádu. Není však zajištěno, kdo z účastníků hlášení zachytí, poněvadž stanice jsou v té době v provozu, nemusí hlášení zachytit. Je zde však možnost, že část jednotek msp hlášení zachytí a je celkem včas informována.

Výhodnější řešení k získání času, je odposlech hlášení řidičů radiolokátoru na VS msp a předání získané zprávy podřízeným praporům a ostatním jednotkám. Výhodné by bylo použít k vysílání stanicí R-118 a příjem uskutečnit na radiodálnopisném přijímači MOLYBDÉN. Tento odposlech realizovat u msp, tp, dp, sdo, žpr, pto. Tento již použitý způsob, umožňuje včasnější informovanost o vzdušném nepříteli.

3. Využití pozorovatelů vzdušného nepřítelů. Každá jednotka (rota, baterie) má vycvičené 2—3 pozorovatele vzdušného nepřítelů, kteří mohou zdvojit zjišťování vzdušného nebezpečí u rot, baterií i VS msp, msp a dalších jednotek.

Možnosti těchto pozorovatelů:

Činnost pozorovatele	Dálka cíle	Přiletová doba ve vteř.
Zachycení cíle dalekohledem	6 km	30
Začátek rozpoznání typových znaků	4 km	20
Začátek rozpoznání výsostných znaků	2 km	10
Zahájení palby ze samopalů (možnost)	0,6 km	3

Časové propočty ukazují řešení za výhodných povětrnostních podmínek. Způsob je bezprostřední, zdvojuje nám informovanost.

Počty 2—3 pozorovatelů (u rot a baterií) jsou velmi nízké. Naučit pozorovatele vzdušného nepřítele jeho povinností a praktické činnosti (hlavně rozpoznání vlastních letounů a vrtulníků) je možné za 4—6 hodin, pak již stačí pravidelné opakování formou trenýrovek. V tomto smyslu by bylo účelné doplnit program boj. a polit. přípravy o toto téma a vycvičit každého vojáka v práci pozorovatele vzdušného nepřítele. Vždyť při přesunech je potřebný pozorovatel na každém vozidle. Při dobré vycvičenosti pozorovatelů a jednotek, dává i toto řešení možnosti včasné aktivní obrany vševojskových jednotek proti nízkoletícím cílům.

Dalším řešením by bylo vytvořit u msd skupinu asi 5 vidových pohyblivých hlásek centrálně řízenou odd. PVO svazku. Vybavení hlásky GAZ-68, rádiová stanice, přijímač. Obsazení: Velitel (poddůstojník), 2 pátrači, řidič. Hlázky by tvořily 2 linie rozmístěné v prostorech VS msp 1. sledu (1. linie), DDS, plo (2. linie) a vysílaly by hlášení o vzdušné situaci v čtvercové síti PVO. Odposlouchávaly by je u msp, tp, dp, žpr, sdo, pto. Organizačně by mohly být včleněny k provozní rotě velitelství msd nebo k hlásce PVO spoj. praporu.

b) Perspektivní možnosti řešení uvědomování jednotek o vzdušném nepříteli

Skutečnost ukazuje, že zde dochází ke střetnutí velmi dokonalé techniky (letoun) s celkem velmi primitivními prostředky předávání informací o tomto letounu. Tyto disproporce můžeme však řešit zlepšováním prostředků předávajících tyto informace, jejich poloaupomatizací a automatizací a snižováním počtů mezičlánků předávajících tyto informace. Dosavadní prostředky k předávání informací (rádiová stanice a její obsluha) jsou velmi nedokonalé a těžko lze

zrychlovat jejich činnost. Časové ztráty, které vznikají především v úseku vševojskový svazek — mspr (msr) jsou citelné a vážně ohrožují splnění úkolu, tj. boj „s nepřitelem číslo 1“, jímž se stává nepřátelský nízkoletící letoun.

Jak ukazují zkušenosti z vietnamského bojiště, bude nepřátelský letoun plně využívat zvlněného a pahorkatého terénu středoevropského válčiště k dosažení maximálního překvapení svým nenadálým objevením. Rychlost cíle se bude pohybovat kolem 200 m/vt., a výška přiletu kolem 300 m. Takový cíl naše radiolokátory těžko zachytí. Ani počet radiolokátorů u svazku nebezpečí vykrytí hluchých prostorů proti nízkoletícím cílům.

Z toho vyplývá:

1. Především podstatně zlepšit technické parametry radiolokátorů ke zjišťování nízkoletících cílů (zachycení cíle v minimálně malých výškách, zvýšení dosahu na tyto výšky, omezení hluchých prostorů vlivem terénu na minimum, vlnový rozsah „dm“ a speciálně pro nízkoletící cíle „cm“ rozsah, možnost využití výnosných přehledových obrazovek s dálkovým ovládním bez závislosti na kabeláži pro VS pl útvarů).

2. Organizačně začlenit k provozní rotě velitelství msd četu o 3—6 kusech 30mm PLdvK, 2 kusy dalších radiolokátorů pro nízkoletící cíle, popř. navrhované pohyblivé vidové hlázky.

3. Přehodnotit prostředky k předávání informací o vzdušném nepříteli z hlediska včasného předání,

- využít nejmodernější techniky k předání nejkratší cestou až ke kresličce na planšet,
- rozšířit odposlech těchto informací na potřebné stupně velení (minimálně u msp),
- využít souprav SZD-1-1, radiodálnopisných přijímačů MOLYBDÉN a dálnopisných strojů DALIBOR, nových rádiových stanic R-123 a případně i televizních prostředků.

Bojová činnost letectva v POV

Charakter počátečního období války určují především vojenskopolitické cíle, kterých jedna nebo obě válčící strany chtějí ozbrojeným konfliktem dosáhnout. V zásadě se otázky počátečního období války rozpadají na dvě základní varianty:

— pokud dojde v příštím možné válce ke střetnutí dvou koalic, tj. imperialistických a socialistických států, ve které by šlo o konečné vítězství jedné koalice, byla by válka od samého počátku s použitím jaderných zbraní;

— v případě řešení dílčích politických cílů, zejména v méně exponovaných prostorech, je zahájení i vedení války pouze konvenčními prostředky nejen možné, ale i nutné, a to zejména pro omezení důsledků při neúspěchu. Neúspěch a ohrožení dosažení daného omezeného cíle války přináší pro iniciátora války mnohem menší ztrátu, než která by mu v každém případě hrozila při použití jaderných prostředků, kdy by musel riskovat vše. Tím ovšem není vyloučena možnost eskalace konvenční války v termojadernou.

Rozdílnost podmínek rozpoutání a vedení konvenční a jaderné války ovlivňuje nejen směry výstavby ozbrojených sil, ale i způsob jejich použití. Význam a uplatnění jednotlivých druhů vojsk jsou rozhodující měrou závislé na charakteru ozbrojeného střetnutí. Některé druhy vojsk, nebo jejich složky, popřípadě některé zbraně (prostředky) mohou mít v obou druhích válkách buď plné, nebo částečné uplatnění, nebo v některém případě nemohou být využity vůbec. Snahou každého státu bude proto vytvářet takovou strukturu ozbrojených sil, která by odpovídala jak jaderné, tak i konvenční válce.

Vzhledem k tomu, že rozhodujícím prvkem, určujícím směr výstavby, je válka jaderná, jsou základem každé armády síly a prostředky určené k jaderné válce. Prostředky, určené jen k vedení omezené války, jsou budovány jen výjimečně v omezené míře. Důsledkem této koncepce výstavby je omezené použití, nebo nevyužití některých typických prostředků jaderné války, jako např. raketové vojsko, zvláště jeho operační a strategické složky. Jejich použití bez jaderné náplně je prakticky bezvýznamné a proto se ani neuvažuje. Naproti tomu letectvo, jehož význam je v jaderné válce částečně snižován raketovými prostředky, má v konvenční válce rozhodující úlohu, jak to potvrdil i nedávný konflikt na Blízkém východě. Plně uplatnění v obou druhích válkách mají prostředky PVO.

Postupným ohodnocením všech druhů vojsk můžeme získat přehled o tom, který druh vojska je zcela univerzální a který má jen speciální určení. **Hlavní úsilí budování armády by se teoreticky mělo zaměřit na univerzálně použitelné prostředky, ovšem s přihlédnutím k jejich významu v ozbrojeném střetnutí.**

Snahou každého státu je vybudovat takovou armádu, která by ve všech druhích vojsk převyšovala, nebo alespoň byla ekvivalentní armádě protivníka. Tohoto stavu mohou však dosáhnout jen hlavní mocnosti, popřípadě ekonomicky silné státy. Není-li dostatek prostředků, což je u malých států pravidlem, je nutné zaměřit se na ty prostředky, které rozhodujícím způsobem mohou ničit nepřítel, nebo které jsou pro zmaření nepřátelského napadení

rozhodující. Přitom vycházíme z toho, co může daný stát budovat samostatně a co v koalici. Vychází materiál k těmto úvahám je vždy rozbor názorů a možností pravděpodobného protivníka.

NÁZORY PŘEDSTAVITELŮ NATO NA ROZPOUTÁNÍ VÁLKY

Rozvoj ozbrojených sil NATO je dán hlavními zásadami a cíli vojenské politiky paktu. Konkretizace této politiky se koncentruje ve strategické koncepci, na jejímž základě NATO buduje a rozvíjí jednotlivé druhy ozbrojených sil. Přes rozdílnost názorů jsou hlavními představiteli strategické koncepce NATO názory vojenských a politických činitelů USA.

V současné době byly USA, vlivem rovnováhy jaderných sil, nuceny přejít od politiky síly ke strategii pružné reakce. S využitím svého postavení podařilo se USA tuto koncepci prosadit i přes odpor některých evropských členských států NATO. Většina rozporů vyplývá z obavy, že v případě konfliktu v Evropě nesplní USA své závazky vůči evropským spojencům ve snaze vyhnout se odpovědnosti a následkům jaderné války, která by těžce zasáhla i území USA. Případný neúspěch omezené války v Evropě by pro USA znamenal takové politické a materiální škody a ztráty, k jakým by došlo při jaderných úderech na území USA. Jedním z charakteristických rysů omezené války je vedle používání především konvenčních zbraní i omezené použití taktických jaderných zbraní, přirozené, že mimo území USA. Tato skutečnost je i jedním z důvodů, pro které USA odmítají připustit k rozhodování o použití jaderných zbraní další státy, nebo jim tyto zbraně přímo poskytnout, jak o to usiluje NSR. Za dané situace mají USA určitou záruku, že mohou v rámci kapitalistických států ovlivnit charakter případného konfliktu.

Přestože mají představitelé USA v podstatě zájem řešit konfliktní situace v Evropě formou omezených válek, počítají i s možností vyvolání jaderné války nebo rychlého přerůstání omezené války ve všeobecnou jadernou válku. V důsledku toho se USA orientují na vytvoření takové struktury a výzbroje ozbrojených sil, která odpovídá vedení jaderné války při současném zachování možnosti vést efektivní omezenou válku. Chceme-li proto posuzovat možnosti ozbrojených sil pravděpodobného protivníka, musíme zvlášť hodnotit síly ve všeobecné jaderné válce, představované především strategickými silami USA a zvlášť síly pro konvenční válku.

MOŽNOSTI OZBROJENÝCH SIL NEPŘÍTELE V JADERNÉ VÁLCE

Rozhodujícím kritériem možností nepřítel v jaderné válce je schopnost k dostatečně mohutným jaderným úderům, tj. zhodnotit současný i perspektivní početní stav nosičů a jejich možnosti.

Hlavní sílu jaderného potenciálu tvoří **strategické prostředky**. Strategické síly jsou složeny v současné době ze $\frac{2}{3}$ ze strategických řízených střel a z $\frac{1}{3}$ ze strategických bombardovacích letounů. Výstavba strategických řízených střel je co do počtu prakticky ukončena, v další perspektivě bude probíhat jen jejich modernizace. **Do konce roku 1970** můžeme počítat s 1000 řízenými střelami MINUTEMAN, 656 řízenými střelami POLARIS na atomových ponorkách a 54 střelami TITAN. Celková síla všech 1710 uvedených strategických řízených střel může dosáhnout hodnoty až **2750 Mt** (střely mohou mít hlavice od 0,6 až po 20 Mt).

U strategického bombardovacího letectva je v současné době ve výzbroji v letectvu USA 600 letounů B-52 a 80 letounů B-58, v letectvu Velké Británie 90 letounů VULCAN a VICTOR a ve francouzském letectvu 50 letounů MIRAGE IV. Uvedené typy letounů mohou nést jaderné pumy nebo řízené střely ráže 60 Kt až 10 Mt. Celková hodnota salvy jaderných pum a střel všech 820 strategických bombardovacích letounů může dosahovat **728 Mt**.

Všechny prostředky strategických sil mohou tedy uskutečnit jednou salvou úder hodnoty až **3433 Mt**.

V další perspektivě **po r. 1970** se složení strategických sil dále změní ve prospěch strategických řízených střel, které budou tvořit téměř $\frac{4}{5}$, zatímco strategické bombardovací letectvo jen $\frac{1}{5}$ celkového počtu. Hodnota jaderné síly se však zvýší zavedením dokonalejších obměn řízených střel POLARIS a MINUTEMAN a dále zvýšením počtu RS o 64 řízené střely POLARIS britského vojenského námořnictva a 70 až 80 řízených střel francouzských strategických sil (z toho 23—30 pozemních a 48 na atomových ponorkách). Zvýší se i počet jaderných náloží, neboť nové typy řízených střel budou mít nejméně 3 jaderné náložce, i když menší ráže.

Celkem 1850 řízených střel bude schopno uskutečnit úder v hodnotě **3350 Mt**, rozdělených na 6000—7000 náloží.

Počet strategických bombardovacích letounů se sníží u letectva USA na 210 letounů B-111 a 225 letounů B-52 a u britského letectva na 40 letounů B-111. Celkový počet strategických letounů bude 525

[včetně Francie]. Tyto letouny jsou schopny uskutečnit úder v hodnotě **600–650 Mt**.

Celková hodnota úderu strategických sil bude tedy po roce 1970 i při částečném snížení počtu letounů vyšší a může dosáhnout až **4000 Mt**.

Přehled možností v současné době a v perspektivě po roce 1970 je uveden souhrnně v tabulce 1.

Z rozboru i tabulky vyplývá poměrně malý a stále se snižující podíl strategického letectva na celkovém počtu strategických prostředků i na mohutnosti jaderné salvy. Přesto si však strategické letectvo svůj význam zachovává, neboť již nyní slučuje vlastnosti letectva a řízených střel a kromě toho jeho vývoj není ještě zdaleka ukončen. Velké naděje se vkládají zejména do strategických letounů - nosičů řízených střel. Takovéto letouny mohou nést i několik řízených střel, které odpalují na cíle ze vzdálenosti i několika set kilometrů. Tato kombinace přináší bombardovacím letounům ochranu před prostředky PVO a umožňuje poměrně efektivní a přitom velmi operativní a rychlou dopravu řízených střel k cíli, neboť představují vlastně létající odpalovací základnu řízených střel, podobně jako atomové ponorky. Kromě toho mají strategické bombardovací letouny svůj význam i pro variantu vedení války konvenčními prostředky, i když toto hledisko není rozhodující.

Další důležitou složku jaderných sil tvoří **prostředky operačně taktického dosahu**. Rozhodující sílu v těchto prostředcích představuje **taktické letectvo**, které je k řízeným střelám v poměru 20 : 1.

Je-li u strategických sil prostor zásahu omezen pouze zámyslem jejich použití, pak u prostředků operačně taktického dosahu jsou možnosti zásahu omezeny jejich dislokací a dosahem (doletem).

Na evropském válčišti je proto nutné počítat se zásahem prostředků zde rozmístěných, tj.

- 1365 nosičů taktického letectva,
- do 200 nosičů vojenského námořního letectva.

Celková hodnota pumové salvy těchto 1565 nosičů představuje 156,5 Mt při průměrné ráži pum 75–100 Kt.

Dalším prostředkem operačně taktického dosahu jsou hlavně řízené střely PERSHING, SERGEANT a bezpilotní prostředky MACE, které představují celkem 64 odpalovacích zařízení. Celková salva těchto střel s jadernou náplní od 10 do 1100 Kt (podle druhu střely) je 16,6 Mt. Hodnota jaderné síly všech nosičů v evropském prostoru představuje tedy asi 175 Mt, z čehož ale převážná většina je soustředěna na středoevropském válčišti, které zahrnuje i náš zájmový prostor.

V další perspektivě, po roce 1970, přestože dojde k určitému zvýšení počtu raketových prostředků, se celková hodnota jaderného potenciálu nezvýší. Hlavní poslání prostředků operačně taktického dosahu je především ničit operačně taktické cíle, proti kterým je výhodnější použít více úderů menšími rážemi, než naopak. Přezbrojení v této oblasti může očekávat především po stránce kvalitativní.

Všechny dosud uvedené strategické a většina operačně taktických prostředků

Tabulka 1

Možnosti a podíl jednotlivých druhů strategických prostředků jaderného napadení

Druh prostředku	Do r. 1970				Po r. 1970			
	počet (ks)	podíl strateg. sil (%)	hodnota jaderné salvy (Mt)	podíl z celkové jaderné síly (%)	počet (ks)	podíl strateg. sil (%)	hodnota jaderné salvy (Mt)	podíl z celkové jaderné síly (%)
Strategické řízené střely	1710	67	2705	79	1850	78	3350	84
Strategické bombardovací letouny	820	33	728	21	525	22	650	16
Celkem strateg. nosičů	2530	100	3433	100	2375	100	4000	100

jsou jadernou silou, kterou nepřítel může použít zejména v prvním hromadném úderu. Prostředky jaderného napadení taktického dosahu, i když představují značný počet, není vhodné zahrnovat do celkové kalkulace jaderné síly jednak proto, že tyto prostředky používají malé ráže, ale převážně proto, že jejich použití v prvním hromadném úderu bude skutečně výjimečné.

MOŽNOSTI OZBROJENÝCH SIL NEPŘÍTELE V KONVENČNÍ VÁLCE

Přípravy ozbrojených sil k vedení konvenční války byly v USA výrazně prosazeny v období vlády presidenta Kennedyho. Hlavní důraz byl položen především na všeobecné zvýšení palebné síly, posílení taktického letectva (zvláště k podpoře boje pozemních vojsk) a zvýšení přepravní kapacity dopravního letectva.

Rozhodující palebnou silou v konvenční válce je letectvo, neboť kromě raket taktického určení nemá použití jak strategických, tak i operačně taktických raket s konvenční náplní praktického významu.

U strategického letectva, podobně jako u balistických střel, dochází postupně ke stále většímu zaměření na jaderné prostředky ničení a ke snižování celkové únosnosti. Důsledek toho je postupné snižování možností při použití konvenčních prostředků ničení.

V současné době pumová salva 820 strategických bombardovacích letounů může dosáhnout maximální hodnoty 7 350 000 kg (pro letouny B-52, VICTOR a VULCAN počítám se zátěží 10 000 kg, pro B-58 zátěž 5000 kg a pro MIRAGE IV zátěž 1000 kg pum).

Hodnota pumové salvy se v další perspektivě po roce 1970 sníží téměř o polovinu, konkrétně 3 800 000 kg pum (u letounů B-111 počítám s maximální zátěží 6000 kg). Význam strategického letectva při používání konvenčních prostředků ničení se bude prakticky neustále snižovat.

Jinak je tomu u **taktického letectva**. V úvahu přichází opět jen letectvo, které může působit na evropském válčišti. Kromě 1565 nosičů bude působit ještě dalších 900 stíhacích bombardovacích a lehkých bitevních letounů hlavně od letectva satelitních států a námořního letectva. Pak k pumové salvě nosičů 3 130 000 kg je nutné připočítat dalších 1 350 000 kg, takže celková pumová salva taktického letectva je 4 480 000 kg.

Současné možnosti strategického i taktického letectva a jejich srovnání jsou uvedeny v tabulce 2.

Srovnáme-li jaderný potenciál strategického letectva s taktickým letectvem, zjistíme, že je 4,5krát větší, avšak při použití konvenčních prostředků je pumová salva strategických bombardovacích letounů jen 2,3 krát větší než u nosičů taktického letectva a ve srovnání s pumovou

Srovnání salvy strategického a taktického letectva

Tabulka 2

Druh letectva		S jad. zbraněmi			S konvenčními zbraněmi			
		počet	salva jaderných pum (Mt)	podíl na jaderné síle (%)	pumová salva nosičů (kg)	podíl na salvě nosičů (%)	celková pumová salva (kg)	podíl na celkové salvě (%)
Strategické		820	728	82	7,350.000	70	7,350.000	62
Taktické	Nosiči	1565	156	18	3,130.000	30	3,130.000	26
	Ostatní	900	—	—	—	—	1,350.000	12
	Celkem	2465	156	18	3,130.000	30	4,480.000	38
Celkem strategické a Letectvo		3285	884	100	10,480.000	100	11,830,000	100

salvou všech taktických stíhacích bombardovacích letounů dokonce pouze 1,6krát.

Již z tohoto prostého srovnání je zřejmé, jak se více snižuje efektivnost použití strategického letectva s konvenčními prostředky proti letectvu taktickému a jak se podíl taktického letectva na úderné síle konvenčními prostředky zvyšuje (2krát větší než podíl na jaderné salvě letectva).

Kromě toho efektivnost taktického letectva vzrůstá ještě použitím řízených i neřízených leteckých raket a zdokonalených palubních automatických zbraní.

V poslední době dochází u taktického letectva ke stále výraznější diferenciaci těžkých nadzvukových stíhacích bombardovacích letounů (určených k řešení operačních úkolů) od lehkých a středních stíhacích bombardovacích letounů, dosahujících rychlosti zvuku, nebo mírně nadzvukových. A jsou to právě typy lehkých a stíhacích bombardovacích (bitevních) letounů, které mají v konvenční válce nejvyšší efektivnost, zejména při plnění taktických úkolů k podpoře pozemních vojsk. Tyto typy letounů však zpravidla nejsou určeny jako nosiče jaderných zbraní, i když se v perspektivě jejich začlenění do jaderného potenciálu nevylučuje.

Perspektiva rozvoje těžkých stíhacích bombardovacích letounů naznačuje, že se budou vlastnosti těchto letounů přibližovat letounům strategickým, nebo naopak. Potvrzuje to například letoun F-111, který bude v 70. letech ve výzbroji jak strategického, tak i taktického letectva, i když v různých obměnách.

OPATŘENÍ KE ZMAŘENÍ NEBO SNIŽENÍ ÚČINKŮ JADERNÉHO NAPADENÍ

Při řešení otázek spojených s bojem s prostředky jaderného napadení je nutné uvažovat vedle jejich potenciálních možností i kvalitativní prvky celého jaderného systému nepřítel. Z tohoto hlediska musíme brát v úvahu:

- zranitelnost základen a zařízení raket a letectva,
- možnost zjištění příprav k použití jaderných zbraní,
- dobu potřebnou k letu na cíl,
- možnost vlastního obranného systému při ničení prostředků jaderného napadení ve vzduchu.

Zranitelnost základen byla jednou z hlavních otázek, kterou musely USA řešit. Důsledkem toho bylo budování odolných podzemních odpalovacích zařízení, značně rozptýlených a přenesení části řízených střel na pohyblivé odpalovací základny [ponorky a letouny]. V poslední

době se pak usilovně pracuje na vyřešení kosmických odpalovacích základen, a to jak na umělých, tak i přirozených družicích Země. Těmito opatřeními má být zabráněno maximálnímu zničení při nenačasném hromadném úderu.

V úzké souvislosti se snahou o **zvyšování odolnosti systému jaderného napadení** uplatňují tendence zvyšovat operativnost použití jaderných zbraní, tj. snížit dobu nutnou k jejich přípravě a umožnit jejich trvalou bojovou pohotovost. Zvyšování operativnosti je prokazatelné u všech jaderných zbraní, od taktických až po strategické. Z hlediska boje proti těmto zbraním se tím podstatně snižuje možnost včas zjistit přípravy k jejich použití a tím i možnost potřebných protiopatření.

Nemá-li obránce možnost předem zabránit odpálení nebo vzletu rakety nebo jiného nosiče, je pak velmi důležitá doba, kterou prostředek potřebuje k překonání vzdálenosti k cíli. U balistických střel je tato doba nejkratší a pohybuje se v rozmezí od 5 do 35 minut. U letectva jsou doby letu v závislosti nut. U letectva jsou doby letu v závislosti na vzdálenosti od cíle podstatně delší, a to od 30 minut do několika hodin (u strategického letectva). Ve snaze snížit dlouhé doby zásahu strategických letounů byl vytvořen systém hotovosti ve vzduchu (hlídkové lety). Nevýhodou tohoto řešení je však velmi malý počet letounů, které je možné udržovat ve vzduchu po poměrně krátkou dobu, dále nadměrné náklady a velké vyčerpání úsilí letectva. Při dalším snižování počtu strategického letectva tento systém zákonitě zanikne, popřípadě může mít na přechodnou dobu výcvikový charakter.

Během doby letu k cíli má obránce možnost zjistit prostředek a ničit ho ve vzduchu, popřípadě ještě uskutečnit další obranná opatření. Doby od možného zjištění po úderu na cíl můžeme posuzovat jako určité, i když ne zcela přesné měřítoko proniknutí prostředku k cíli. Logickou snahou obránce je pak posunout hranici zjištění co nejbližší k odpálení. Naproti tomu se útočník bude snažit uskutečnit úder takovým způsobem a vytvořit takové podmínky, které zabrání zjištění buď zcela, nebo alespoň do doby bezprostředně před dopadem na cíl.

Současný jaderný potenciál umožňuje nepříteli zasáhnout účinně všechny hlavní objekty jak na evropském válečném, tak i v asijské části SSSR.

Obdobně jako organizuje nepřítel koalici jaderný útok, musí socialistický tábor koalici budovat obranu proti tomuto

napadení. Jsou-li USA rozhodující silou NATO, jsou pro státy Varšavské smlouvy hlavní oporou síly SSSR.

Úspěch v boji se strategickými a operačně taktickými jadernými prostředky nepřítele může být dosažen jenom včasným zničením jejich podstatné většiny ještě na zemi (na základnách).

Nepřítel se snaží organizovat a vybrojit své jaderné síly tak, aby k jejich použití mohlo dojít okamžitě po rozhodnutí. Takto vybudované a připravené síly útočníka nedávají obránci plnou možnost včas se rozhodnout k účinným protipatřným. V době zjištění příznaků k napadení bude v době odpálení vlastních raket již většina nepřátelských prostředků ve vzduchu, takže by se „minuly“ ve vzduchu. Z těchto důvodů musí proto rozhodnutí hromadného úderu, prakticky předcházet konkrétním příznakům bezprostředních příprav k odpálení nepřátelských raket, a to na základě zhodnocení celkové politické situace a charakterů konfliktových situací.

Vzhledem k tomu však, že žádným způsobem nemůžeme vyloučit zasazení části prostředků jaderného napadení, má mimořádný význam i organizace odražení vzdušných a kosmických úderů.

Odražení nepřátelského jaderného napadení. Proti cílům na našem území může nepřítel uskutečnit jaderné údery balistickými střelami, bezpilotními prostředky a letectvem. V dalších letech přibývá i možnost zásahu úderných kosmických prostředků ničení, ale vzhledem k poměrně omezenému počtu těchto prostředků nemůžeme jejich použití přímo proti našemu státu v zásadě předpokládat.

Odražení uvedených prostředků jaderného napadení je nutné řešit protiraketovou (popřípadě i protikosmickou) a protivzdušnou obranou. Tyto otázky musí řešit především vojska PVOS, doplněná prostředky frontového letectva, popřípadě PVO vojsk.

Úspěšná činnost **protitankové obrany** vyžaduje řešit především otázky „včasného zjištění a rozpoznání“ balistických střel (jejich hlavic) po odpálení a problém vhodných antiraket. Kromě toho je nutné řešit řadu dílčích problémů, jako je odolnost proti rušení, klamání atd.

Základem úspěchu protiraketové obrany je **včas zjištění a rozpoznání**. Přitom „včasnost“ nemůžeme chápat jako absolutní časový údaj, ale jako dostatek času k aktivnímu opatření ke zničení střely. Čím je systém obrany dokonalejší, tím potřebujeme k tomu méně času. Nejsou-li sladěny časové možnosti zjištění s časovými mož-

nostmi zásahu, tj. je-li čas po zjištění kratší, než doba potřebná k zásahu, nebo je-li naopak doba potřebná ke zničení delší, než jsou praktické možnosti zjištění cíle, je celý systém protiraketové obrany buď zčásti nebo vůbec neúčinný.

Vezmeme-li v úvahu, že ke zjištění letu balistické rakety je k dispozici maximálně doba od odpálení po dopad na cíl, a že tato doba dosahuje nejvýše 30–35 minut, je jasné, že řešení protiraketové obrany je technicky velmi náročné a finančně nákladné.

Včasné zjištění vyžaduje vybavit protiraketovou obranu (dále jen PRO) velmi výkonnými radiolokačními stanicemi s dosahem několika tisíc kilometrů. I po zjištění však zůstává problém rozpoznat cíl, tj. určit, který objekt je vlastní jaderná nálož. K překonání PRO použije totiž protivník všech prostředků k rušení a klamání. K tomu slouží např. destrukce posledního stupně nosné rakety, která vytvoří „mrak“ o rozměrech několika desítek kilometrů, složený z velkého úlomku a střepin rakety. Tento „mrak“ se pohybuje prakticky stejnou rychlostí a po stejné dráze jako bojová hlavička, čímž je její rozpoznání značně ztíženo. Kromě toho mohou být vytvářeny další klamné cíle např. pomocí balónků, nafukovaných na střední dráze letu, nebo dipólů, které zahltí sledovací radiolokátor. Samotná bojová hlavička rakety nemusí obsahovat jen jednu jadernou nálož, ale několik, z nichž opět některé mohou být klamné. Tyto jednotlivé části hlavičky se od sebe za letu oddělí a opět ztíží vyhledání a rozpoznání „ostrých“ náloží.

Vzhledem k tomu, že velká část vytvořených klamných cílů nebude vnikat do atmosféry, bude rozpoznání „ostrých“ hlavic (náloží) snazší při jejich sestupu do hustších vrstev atmosféry. V daném případě však je hlavička již poměrně v malé vzdálenosti od cíle, takže čas k jejímu zničení je velmi krátký. Proti hlavicí v této fázi letu nemůžeme zasahovat z libovolného místa, ale z blízkosti bráněného objektu (místa), a to pomocí antiraket s velkým urychlením.

Tím se PRO rozpadá na dva základní systémy, a to na

- PRO na dalekých přístupech (obrana teritoria),
- PRO na bližších přístupech (obrana objektu).

PRO na dalekých přístupech je nutné budovat na širokém území a proto ji chápeme prakticky jako PRO kontinentu, nebo celé koalice států.

Naproti tomu PRO na blízkých přístupech je nutné budovat k obraně konkrétních strategicky důležitých míst a objektů. V některých případech může tato PRO řešit i otázky obrany proti operačně taktickým řízeným střelám. Tento systém PRO by bylo možné uplatnit i v našich podmínkách.

Boj s pilotovanými i bezpilotními prostředky nepřátelského letectva je hlavní náplní protivzdušné obrany. Z hlediska PVO přináší odrazení nepřátelských vzdušných cílů při jaderné i nejaderné variantě prakticky stejné problémy. V obou případech jsou stejné počty nepřátelských prostředků, proti kterým bude PVO zasahovat. Odlišnosti v obou variantách mohou být pouze v počtu skupin (cílů), který při jaderné variantě bude pravděpodobně o $\frac{1}{4}$ až $\frac{1}{3}$ vyšší (vzhledem k menším skupinám), proto tuto problematiku rozeberu až v části o odrazení napadení konvenčními prostředky.

Pasivní opatření. Jsou-li otázky PRO a v podstatě i PVO řešeny převážně koaličně, může každý stát přijmout nezávisle taková opatření, která buď zcela nebo alespoň v podstatné míře mohou zabránit škodám a zničení hlavních a klíčových objektů. Základním principem této pasivní obrany je zabránit nepříteli získat podklady k úderu. Nebude-li nepřítel tušit existenci cíle, nebo znát jeho přesnou polohu, nemůže ho ničit.

Uvedený problém můžeme tedy řešit jen dvěma způsoby: utajením a manévrem. Utajit existenci, popřípadě činnost a rozmístění velkých vojenských objektů je za současných zpravodajských možností možné zpravidla jen po určitou omezenou dobu. Tento způsob je proto nutné praktikovat ve spojení s manévrem. Manévr velkými komplexy je vždy složitý a nákladný a proto je výhodné určit životně důležité části objektu a manévr realizovat v určitých časových intervalech alespoň těmito částmi. Stanovit interval k setrvání na místě a manévru závisí na:

- době, za kterou má nepřítel možnost zjistit nové údaje,
- době, kterou nepřítel potřebuje k přípravě a uskutečnění úderu do nového prostoru.

Dovedným maskováním a klamáním je možné první čas i značně prodloužit.

Není-li možné zabezpečit manévr v takto stanovených intervalech, je manévr k ochraně objektu bezcenný a je nutné řešit obranu objektu zvýšením jeho odolnosti, tj. především jeho umístěním v odolných krytech. Takovým způsobem je nutné chránit především vyšší štáby, hlavně te-

ritoriální a rozhodující stabilní zařízení, zejména v PVOS. Budování skutečně bezpečných krytů je velmi nákladné a prostorově omezené, proto bude i v tomto případě nutné počítat s tím, že část prostředků musí být budována jako mobilní. Takovéto řešení představují např. ponorky s řízeními střelami, plovoucí nebo létající velitelská stanoviště.

Tímto způsobem však není možné řešit obranu velkých hospodářských a administrativních center, která nelze ani utajit, ani skrýt. V tomto případě jsou objekty obdobného charakteru odkazovány výhradně na PRO, a to až již PRO přímo objektu, nebo i v rámci teritoria.

V boji proti pilotovaným prostředkům jaderného napadení jsou principy pasivní obrany prakticky stejné, je však nutné přitom počítat s možností doplňujícího, nebo bezprostředního průzkumu před vlastním úderem.

OPATŘENÍ KE ZMAŘENÍ NEBO SNÍŽENÍ ÚČINKU NAPADENÍ KONVENČNÍMI PROSTŘEDKY

Při napadení konvenčními prostředky se problém obrany snižuje prakticky na boj s nepřátelským strategickým a v našich podmínkách pak speciálně taktickým letectvem, které je v této variantě rozhodující údernou silou.

Při řešení této obrany jsou výchozími prvky především možnosti nepřátelského letectva a podmínky činnosti jak nepřítel, tak i prostředků obrany.

Možnosti nepřátelského letectva jsou dány jednak celkovými počty letounů, jejich kvalitou, pohotovostními silami, které mohou být použity s překvapením bez předchozích příprav a časovými možnostmi zásahu.

Proti našemu státnímu území může působit především část taktického letectva 4. STLV. Kromě toho nemůžeme vyloučit zásah letectva 5. STLV ze severní Itálie, nebo 6. námořní flotily ze Středozemního moře. Činnost strategického letectva proti cílům na našem území je v počátečním období méně pravděpodobná.

Za těchto podmínek může proti nám zasahovat celkem 420–450 stíhacích bombardovacích a průzkumných letounů (z toho 230–250 nosičů). V případě účasti Francie v konfliktu se tento počet zvýší v průměru o dalších 100 letounů (z toho 30 nosičů) taktického letectva. Ze všech těchto sil již v současné době plných 80 % představují nadzvukové letouny.

Vzhledem k tomu, že nepřítel udržuje část sil v trvalé pohotovosti ke vzletu do

15 minut (dvojice až roj od každé letky), může bez předchozích příprav uskutečnit první úder 50–100 letouny. Ostatní letouny by byly v tomto případě zasazeny v průběhu prvních 2–3 hodin války. Podle vzdálenosti letišť mohou tyto letouny přelétávat naši státní hranici ze západních směrů za 25–35 minut a z jižních směrů za 35–45 minut po obdržení rozkazu ke vzletu. Velký dolet nepřátelských letounů umožňuje jak přilet ke státní hranici, tak i let nad naším územím v malé výšce, takže jejich soustavné sledování vlastními radiolokátory je i bez rušení radiolokátory velmi ztížené a tím komplikováno i otázky boje s těmito letouny. Situaci ztěžují kromě toho terénní podmínky, které dávají zejména na naší západní hranici velmi dobré možnosti skrytého přiletu v radiolokačním „stínu“.

Má-li být za těchto podmínek napadení zmařeno, musí být vytvořen takový systém PVO, který především zaručí maximální efektivnost i při překvapivém napadení v malých výškách. Současně však musí zabezpečit i boj s prostředky vzdušného napadení letícími ve středních a velkých výškách, a to v podmínkách intenzivní protiradiotechnické činnosti.

Možné principiální schéma varianty sy-

stému PVO vhodné pro naše podmínky je na obrázku 1.

Celý komplex PVO, uvedený na schématu, zahrnuje:

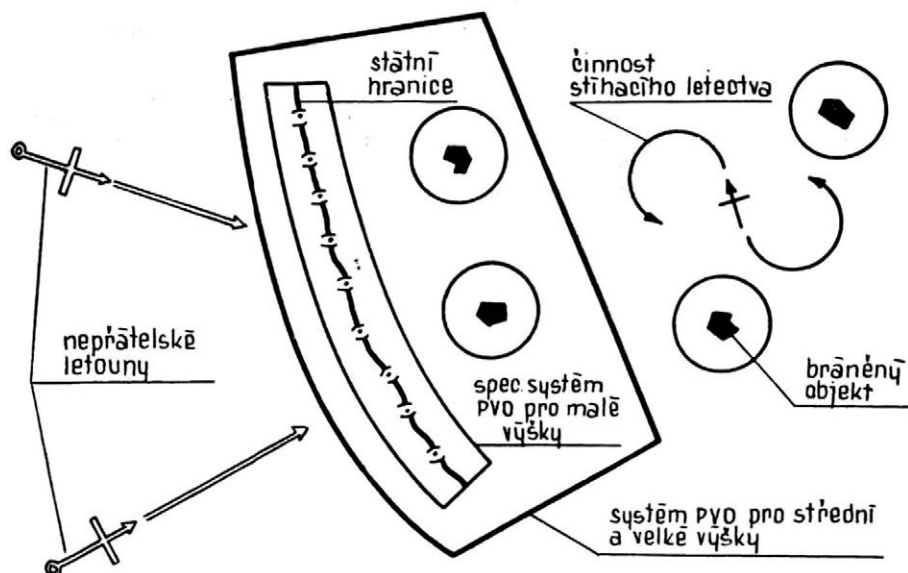
1. **Systém k boji s nízkoletecími cíli**, který je vytvořen jednak lineárně jako pásmová obrana, jednak jako obrana objektů v hloubce.

Tento systém musí být budován a organizován tak, aby mohl být napojen na komplexní systém PVOS, ale aby jednotlivé prvky mohly působit zcela samostatně. Současně musí být celý systém vybudován jako mobilní, aby v případě války mohl manévrovat podle pohybu fronty.

Kromě spojovacích prostředků by měl být uvedený systém vybaven přehledovými radiolokátory pro malé výšky, komplexy protiletadlových řízených střel proti nízkoletecím cílům a malorázovým PLD s vysokou kadencí.

Celý systém bude v podstatě jednoúčelový, určený k ničení cílů letících v malé výšce, rychlostí nepřesahující 1,5 M.

2. **Systém k ničení cílů ve středních, velkých a popřípadě i ve strategických výškách**, musí být budován především jako pásmová obrana podél státní hranice, s takovým dosahem nad území nepřítele, aby

OBŘ 1 PRINCIPIELNĚ SCHÉMA ORGANIZACE PVO

zaručoval zničit cíle na vzdálenějších přístupech.

Kromě radiolokátorů všeho druhu by měl tento systém především protiletadlové řízené střely, umožňující ničit cíle letící rychlostí 3–4 M.

Uvedený systém by bylo vhodné kombinovat i s protiraketovou obranou (případě by ji řešil současně), a to i za cenu zavedení speciálních antiraket, zejména proti raketám operačně taktického určení a proti řízeným střelám odpalovaným z letounů nebo ponorek. Celý systém má polostabilní charakter.

3. Systém stíhacího letectva vytváří obranu zejména proti nepřátelskému letectvu a bezpilotním prostředkům, které pronikly pásmovou PVO do hloubky území, kde kromě obrany objektu proti nízkoletícím cílům není prakticky jiného systému PVO. Větší hloubka činnosti stíhacího letectva dává dostatek času na přepad a zničení i velmi rychlých cílů, zvláště za použití vhodných palubních PL řízených střel, umožňujících ničení cílů i na vstřicných kursech.

Systém stíhacího letectva musí pracovat v úzké součinnosti se systémem PLRS, působícím ve středních a velkých výškách, aby mohlo být stíhací letectvo operativně zasazeno tam, kde systém PLRS nemůže působit, nebo kde je nepřátelskou činností narušen, nebo zesílit systém PLRS při změně sestavy.

Uvedený komplex PVO využívá poměrně velké pohotovosti a rychlosti zásahu PLRS a dává přitom čas k účinnému zásahu stíhacího letectva. Současně využívá vysoké manévrovací schopnosti stíhacího letectva, které je zasazováno na směrech

a v prostorech, kde to náletová situace vyžaduje. Systém PVO k boji s nízkoletícími rychlými cíli vůbec neuvažuje zapojení stíhacího letectva a je vyjádřen tak, aby nebyl závislý na soustavném vedení nepřátelských cílů.

Organizace PVO podle uvedeného schématu rovněž vůbec neuvažuje použití stíhacího letectva před pásmem činnosti protiletadlových řízených střel.

Tento způsob použití stíhacího letectva je totiž nutné považovat za nereálný, neboť dosah PLRS nad území nepřítele by posunoval pásmo činnosti stíhacího letectva do značné hloubky nepřátelského území, a tím jednak zvyšoval nebezpečí sestřelu jak PLRS, tak i nepřátelským stíhacím letectvem, jednak ještě více komplikoval problematiku navedení na velké vzdálenosti, nehledě již k časovým možnostem střetnutí na tyto vzdálenosti a na omezený dolet přepadových stíhacích letounů.

Poloha a význam našeho státu vyžaduje orientovat budování obrany jak proti jadernému, tak i konvenčnímu napadení především z hlediska boje proti nízkoletícím cílům, neboť hlavním úderným prostředkem protivníka proti našemu území bude taktické letectvo, jehož značný dolet a vybavení dovoluje nepříteli použít malých výšek k pronikání na rozhodující objekty. Úspěšným vyřešením tohoto obranného systému se zvýší výšky, neboť protivník bude nucen používat tyto výšky ve větší míře.

Budování zvláštního systému k boji s nízkoletícími cíli má velkou výhodu i v tom, že tento není nutné vázat na systém PVO ostatních členských států Varšavské smlouvy.

MASKOVÁNÍ a budování VS

Manévrový ráz soudobých operací, jejich dynamičnost s rychlými a náhlými změnami situací zvyšují požadavky na nepřetržitost a kvalitu řízení — **velení vojskům**. Toho můžeme dosáhnout spolehlivým spojením, rozptýleným rozmístěním, jakož i častým a včasným přemísťováním v průběhu operace; v případě nutnosti pak rychlým přenesením velení z jednoho místa na druhé.

Místa velení jsou důležitým prvkem operační sestavy a budou vždy středem zájmu průzkumu nepřítele, ať již pozemního, vzdušného či radiotechnického. Z těchto důvodů je nutné povšimnout si nejdříve demaskujících příznaků VS, neboť jejich výskyt podstatně ulehčí protivníkovi jejich zjištění. Na druhé straně pak znalost demaskujících příznaků a předcházení jejich vzniku ztíží nepříteli vyhodnocení a možnosti jednoznačného určení VS, usnadní a obecně se zvýší účinná a efektivnost pasívní ochrany míst velení **maskováním**.

V důsledku vybavení vojsk novou technikou, jakož i zintenzivněním výcviku vojsk a zvýšením požadavků na velení v polních podmínkách, jsou výrazné i změny, jež se nutně prosazují oproti dřívějšímu při rozmísťování a zaujímání VS jako hlavních míst velení na stupni divize a armády. Podle poznatků, uplatňovaných při cvičeních nebo požadavků realizovaných při různých zaměstnáních a ukázkách, rozeberu příčiny vzniku hlavních příznaků při zaujímání a budování VS s nástinem opatření, jak je řešit.

ROZBOR DEMASKUJÍCÍCH PŘÍZNAKŮ VYPLÝVAJÍCÍCH Z POŽADAVKŮ NA VS

Při stanovení obecných demaskujících příznaků míst velení je nutné diferencovaně vycházet z toho, zda jde o počáteční období války, útočnou či obrannou operaci, vedle požadavků na jejich volbu, způsob rozmísťování, zaujímání, budování a přemísťování. To vše ovlivní jejich materiálně technické vybavení, ze-

jména dopravní a speciální technikou, jakož i sdělovacími či spojovacími prostředky s přihlédnutím k roční době, meteorologickým podmínkám a konkrétnímu terénu na předpokládaných operačních směrech.

Formy vedení operací limitují obecné požadavky na VS, jež musí

- zabezpečit nepřetržitost velení při častém manévru vojsk,
- snížit možnosti komplexní neutralizace velení zásahem nepřítelů,
- vytvořit podmínky relativně klidné, co nejbezpečnější práce a odpočinek velitele a štábu.

Operačně technické požadavky na VS musí být proto v souladu s nutností zabezpečit plnění funkčních povinností velitele a štábu z hlediska řízení podřízených v boji, což zásadně ovlivní dobu, plochu a vzdálenosti rozmístění, způsob zaujímání a možnosti vybavení technikou a materiálem.

Při posuzování vhodnosti místa pro rozmísťování VS z ženíjního hlediska vycházíme

- z požadavku maximální ochrany před ničivými účinky ZHN, napalmu i klasických zbraní při nejnutnějším rozsahu potřebných úprav s využitím přirozených ochranných vlastností terénu, vylepšených maskovacích opatření,
- ze složení a materiálně technického vybavení štábu, sil, prostředků a času, který je na vybudování k dispozici,
- z nutnosti, že volba prostoru nesmí být v rozporu s technickými možnostmi směrových spojovacích prostředků, které zabezpečují vhodný režim a spojení na všechny strany.

Obecné demaskující příznaky prozrazující VS vznikají jednak nerespektováním požadavků a zásad při jejich rozmísťování, jednak z činnosti, která je pro VS typická. Je to zejména

- soustředění dopravní a speciální techniky (štábních automobilů) s přílehlými pracovišti (přístřešky, stany) na poměrně malé ploše a jejich nedostatečné maskování,
- pohyb osob uvnitř VS,
- zvýšený provoz v blízkosti VS a na přístupových komunikacích,
- ženíjní práce všeho druhu, zejména s použitím mechanizace, úprava komunikací k zabezpečení výjezdu vozidel na osy apod.,
- rádiový provoz, přítomnost spojovacích letounů,
- v noci světlo, oheň, dým.

Omezené časové možnosti při ženíjním budování VS vyžadují zkvalitnit všechny úkoly ženíjního zabezpečení.

Některé připomínky k organizaci průzkumu a ženíjního budování v souvislosti s maskováním:

K upřesnění a prověření prostoru rozmístění VS a k jeho přípravě vysílá štáb rekognoskační skupinu, složenou z chemického, radiačního a ženíjního průzkumu, s ženíjní technikou a prostředky spojení. Rekognoskační skupinu vysílá zpravidla s předstihem (u divize 1—2 hod., armády až 6 hodin). Půjde zejména o tuto činnost:

- prověřit terén na přítomnost min či jiných překážek a odtarasit jej,
- vytýčit, popřípadě upravit komunikace včetně všech opatření nutných k ochraně a obraně VS,

- zahájit práce k ukrytí živé síly a techniky a předběžná opatření k likvidaci při napadení protivníkem,
- maskovací opatření.

Souběžně při upřesňování prostoru rozmístění VS hodnotíme možnosti maskování proti jednotlivým druhům nepřátelského průzkumu s důrazem na vzdušný průzkum. Správná volba usnadní další technické způsoby maskování. Zhodnocení maskovací kapacity terénu, stanovení zámyslu maskování a maskovacích opatření uskutečněných předem, sníží rozsah vzniku demaskujících příznaků.

Podle současné praxe rozmísťujeme VS divize a armády zpravidla v lesích, zcela výjimečně v osadách nebo kombinací obou způsobů. Ve všech případech je nutné při volbě prostoru dodržovat zásadu, aby v jejich blízkosti nebyly žádné nápadné či význačné objekty civilního či vojenského charakteru, ani výrazné terénní či jiné orientační či vztahné body.

Komunikace v prostoru VS upravujeme k výjezdu štábních automobilů v minimálním rozsahu zejména při používání ženijních strojů, aby nebyl narušen původní fón terénu. Z důvodů utajení příjezdové a odjezdové cesty neoznačujeme nápisy a ukazateli.

Při zemních úpravách omezujeme použití trhavin; v porostlém terénu používáme k pobírce stromů motorové pily jen v nejnútnejším rozsahu, abychom nesnížili maskovací kapacitu lesa. Týká se to přípravy místa pro operační stan či štábní automobily, které po umístění rozvinují oboustranné nebo jednostranné přístřešky. V případě zapuštění hlavních pracovišť pod úroveň terénu s použitím ženijní techniky, zejména v hlinitopísčitých nebo písčitohlinitých půdách je výhodné pro štábní automobily nebo úkryty zřizovat zapuštěné skupinové okopy lineárního tvaru nebo tvaru písmene T. Tyto zemní úpravy zvyšují požadavky na maskovací opatření. Půjde zejména o překrytí značné plochy odhalené zeminy rozměrnými maskovacími sítěmi a jejich přizpůsobení okolnímu fónu. Zemní stroje pak zasazujeme komplexně v maximálním počtu tak, aby zemní úpravy byly hotovy v co nejkratší době, čímž se sníží i možnosti jejich odhalení protivníkem. Při využívání zářezů, jam, svahů, které se pouze upraví s použitím buldozeru, podstatně se zkrátí doba potřebná k vybudování VS až o 50 %.

[Poznámka: V lese kromě úpravy cest není vhodné používat buldozer např. ke kácení stromů nebo vyvracení pařezů.]

Používání vrtulníků zvyšuje rozsah demaskujících příznaků, i když tyto nejsou umístěny bezprostředně na VS. Jejich vzlety a přistávání mohou zjišťovat i pozemní radiolokátory a mohou být vodítkem k dalšímu podrobnějšímu druhu průzkumu a tak polohově napomáhat k odhalení míst velení. Vrtulníky se svými typickými demaskujícími příznaky, zejména vzhledovými, se značným rozměrem rotoru (vržený stín) a nemožností jejich skrytí v porostlém terénu pod přirozenou maskou (koruny stromů) vyžadují realizovat technické způsoby maskování.

Vnitřní osvětlení pracovišť jednotlivých oddělení štábu ve štábních automobilech nebo pod stany či stanovými přístřešky, tak jako vnější „komunikační“ osvětlení mezi jednotlivými odděleními je nutné nejen vůči vizuálně optickému průzkumu, ale i vůči technickým prostředkům používaným v infračervené oblasti. To vyžaduje upravit vstupní části tak, aby štábní automobily byly jednoznačně vybaveny automatickými vypínači při otevření dveří, vchody do stanů a přístřešky byly opatřeny předsídkami se zalomenými vstupy a hermeticky zastřeny všechny otvory proti pronikání světla navenek. Textilní ma-

terál stanů a stanových přístřešků by měl být nehořlavý a infraremizní. Cirkulace pohybu na VS je značná; k orientaci v noci používáme zpravidla kapesní svítilny. Ke snížení tohoto příznaku je vhodné označovat jednotlivá pracoviště u vchodů a na přístupech k nim orientačními terči spolu s vytyčovacími pruhy (bílá trasovací páska) a ukazateli, které by měly být zřetelné na vzdálenost 20 m a čitelné z 5–6 m. Je výhodné používat terče opatřené fluorencími a fluorescenčními nátěry a radioaktivní materiály. Fosforencí materiály vyžadují předběžný osvit viditelným světlem, jejich stálost se snižuje při působení světla a vzdušné vlhkosti. Fluorescenční materiály pak vyžadují ozáření ultrafialovými paprsky. Velmi dobré výsledky mají beta zářiče z radioaktivních izotopů. Záření je dlouhodobé a nepřetržité po dobu 8–10 let a není žádné nebezpečí uvolnění gama záření. Mají velkou stálost a nevyžadují buzení. Je rovněž málo známé, že oranžové nebo oranžovo-červené světlo umožňuje orientaci k vlastní činnosti, ale je slabé při zjišťování vizuálním pozorováním. Snížení světelných demaskujících příznaků vyžaduje komplex opatření souvisejících s vyloučením použití světla, zatemnění světelných zdrojů a osvětlených pracovišť, použití „maskovaného“ osvětlení, jakož i přístrojů k vidění v noci, zejména v souvislosti se zemními úpravami ženiijními stroji.

Jednotky zabezpečující ochranu a obranu VS zpravidla nedodrží kázeň při manipulaci se světlem, ohněm, spolu s režimem spojení a pohybu na cestách, opravou či kladením kabelů, při zřizování okopů apod. Zejména se to projevuje u vyloučených protiletadlových prostředků a v postavených bojového zajištění, které se nemohou rozmísťovat v hloubce lesa a bývají zpravidla na otevřeném terénu, okraji lesa, lesních mýtinách jen pod částečným krytem nízkých stromů nebo v blízkosti keřů, neboť skrytí musí být podřízeno plnění palných úkolů s dobrým výhledem a výstřelem.

Typickým příznakem v přechodném a zimním ročním období je kouř. K vytápění používá se zpravidla ještě tuhého paliva, tj. uhlí a dřeva. Tento způsob vytápění je nutné nahradit tekutým palivem, jako nafta a petrolej. I když kouř, zejména v lese, částečně rozptylují koruny stromů, přesto za určitou dobu, zejména při bezvětří, se vytvoří nad porostem plošný opar, který polohově ohraničuje prostor lesa a stává se nápadným a výrazným demaskujícím příznakem.

VÝHODY A NEVÝHODY PŘI VOLBĚ VELITELSKÝCH STANOVIŠŤ V OSADÁCH, LESE ČI JEJICH KOMBINACE

Sídliště vesnického nebo městského typu je velmi málo využíváno ke skrytému rozmístění VS, i když obecně jejich výhody jsou známé, především v zimě. Vznik demaskujících příznaků je zde poměrně malý a částečně odpadá i nebezpečí jejich odhalení vlivem neustálého nutného provozu. Skrytí rozmístění vozidel štábu i pomocných jednotek je poměrně snadné. Využívá se zděných stodol, rozvalin budov, průjezdů, dvorů, kde se dají tyto různým stavebním materiálem snadno maskovat. U menších sídlišť vzniká nebezpečí koncentrace jednotlivých oddělení místo plošného rozmísťování v okrajových částech s bezprostředním výjezdem techniky do terénu nebo na komunikace. Je vhodné volit osady s velkou návsi, s centrálním situováním jednotlivých budov podél této návsi, zejména v rovinatém terénu. Výhodné jsou též dvě osady umístěné blízko sebe, přičemž do jedné z nich se umístí zpravidla štáb a do druhé pomocné jednotky. Vnitřní spojení bývá obvykle ztíženo a je nutné je předem připravit

spolu s prověřením jednotlivých budov na přítomnost min. Více nebo méně odolné stavby napomáhají nejen skrytí osob a techniky, jakož i stop po činnosti, ale zabezpečují i určitý stupeň ochrany, kdy přímo využíváme sklepů nebo zesilujeme jejich stropy a upravujeme nouzové východy. Rozmístěním VS v osadách se sníží nejen rozsah domaskujících příznaků, ale vytvoří se příznivější podmínky k práci a odpočinku štábu zejména v zimě. Osady částečně poškozené palbou dělostřelectva nebo letectva zlepšují možnosti maskování mezi členitými a různobarevnými troskami a zříceninami. Při omezeném množství pomocných objektů rozmísťujeme techniku v blízkosti budov, podél stěn a vyšších ohrad v závislosti na výšce místních předmětů a maskujeme

- při krátkodobém rozmístění překrytem s použitím maskovacích sítí,
- při déletrvajícím pobytu zřízením přístřešků z místních stavebních materiálů, plachtovin apod.

V osadách můžeme také využít vnitřního zařízení budov, hospodářských a hygienických zařízení. Budovy chrání osoby a techniku před postříkem trvale otravnými látkami; rovněž i účín zápalných látek bude omezen. Požáry můžeme v osadách snadněji likvidovat než v lese, vzhledem k přirozeným ochranným pásům, jako jsou komunikace i vzhledem k rychlému manévru protipožárními a vyprošťovacími prostředky po cestách. Při umístění v osadě se zvyšuje i pohotovost k přemístění; výjezd na komunikace v noci bez světla je snazší než v lese. Předpokladem utajení VS v osadě je izolace příslušníků štábu a pomocných jednotek od civilního obyvatelstva, což vyžaduje zpravodajské vyčištění budov a jejich okolí.

Při volbě osad jako VS přihlížíme a vyhýbáme se

- komunikačním uzlům,
- osadám v blízkosti soutěsek, mostů a jiných důležitých objektů,
- sídlištím s úzkými ulicemi nebo poschoďovými budovami, kde zříceninami zdiva mohou vzniknout závaly značného rozsahu, být zavaleny vchody nebo překročeno dovolené namáhání stropních sklepních konstrukcí.

Lesy umožňují v létě skrytě rozmístit VS jak proti vzdušnému, tak i proti radiolokačnímu průzkumu. Průzkum nepřítel bude však zaměřen především na velké lesní masívy s rozvinutým systémem přístupových cest. Bude sledovat zejména okraje lesů, mýtiny a místa bezprostředně sousedící s průseky a cestami. Les poskytuje jen velmi malou ochranu proti aerosolům, může být snadno zapálen ať již zápalnými pumami plněnými fosforem nebo napalmem; účinky tlakové vlny pak vytvářejí vyvrácenými stromy zátarasy na cestách a v průsecích. Umísťování jednotlivých skupin na VS je v lese omezeno pokrytostí a členitostí terénu. Krycí vlastnosti lesa závisí na jeho vzrůstu, druhu stromů, hustotě zakmenění, roční době a celkovém reliéfu terénu. Nejlepší vlastnosti ke krytí skýtá v létě mladý listnatý les. Nejvýhodnější místa k rozmísťování jednotlivých oddělení štábu jsou okraje lesa, lesní parcely, louky, průseky nebo mláží, přecházející do vzrostlého lesa, tj. taková místa, která kromě výhodných vlastností co do skrytí mají i výhodné komunikační možnosti. Při volbě lesních porostů je účelné využívat menších lesíků a okrajových částí lesních masívů s možností dobrého příjezdu, výjezdu a cirkulace uvnitř prostoru, umožňující současně jejich rychlé opuštění při vzniku požárů a závalů. Techniku umísťujeme pod koruny stromů, v jejich stínu, abychom dosáhli zkreslení tvaru objektu.

Při použití ženíjní techniky (buldozery, rypadla) na VS v lese, kalkulujeme s nimi jen k úpravě příjezdových a odjezdových cest — výjimečně s úpravou jednotlivých pracovišť. Zpravidla porušíme celkový fón a snížíme maskovací kapacitu lesa; odhalenou zeminu pak musíme dodatečně domaskovávat listím, pokosenou travou či nahrabaným jehličím. V každém případě zabráníme mýcení a kácení stromů; při nezbytné probírce stromů v místech rozdělení jednotlivých objektů podle jejich rozměru, dáváme těmto místům nepravidelný tvar. Určitého vylepšení a zvýšení maskovací kapacity zejména v mladém lese dosáhneme přiblížením korun stromů.

Při budování míst velení v kombinaci terén — osada rozmísťujeme jednotlivá pracoviště na vzdálenost 30—50 m. V osadách upravujeme sklepy a jiné výhodné místnosti jako odolná pracoviště.

Zcela neprávem jsou opomíjena i jiná vhodná místa ke zřízení VS jako lomy, cihelny apod., kde můžeme využít objektů a výkopů, nacházejících se pod úrovní okolního terénu.

ROZBOR MOŽNOSTÍ A SOUČASNÉHO STAVU PŘI ZAUJÍMÁNÍ BUDOVÁNÍ A MASKOVÁNÍ VS DIVIZE A ARMÁDY

K přepravě štábů a jako pracovišť na VS svazku či svazu používáme stále štábní automobily a k nim příslušející stanové přístřešky. Kromě toho rozvineme potřebný počet stanů, jež by měly být nehořlavé a s kamuflážovaným potiskem. K rychlému získávání a předávání zpráv, k přepravě hlavních funkcionářů štábu a směrových důstojníků používáme v mnohem větším rozsahu než dříve vrtulníky. Velitelská stanoviště volíme a rozmísťujeme zpravidla v lese. Výběr místa organizujeme obvykle předem podle mapy a upřesňujeme s použitím vrtulníků. Tyto používáme i k vysazení rekognoskační skupiny (1. sled — zejména na stupni svaz), přičemž druhá rekognoskační skupina (2. sled) spolu s ženíjní jednotkou a technikou, zajišťovacími, spojovacími a regulačními jednotkami se přesunují po ose. Při volbě VS v lese je výhodné zaměřit se na lesní cesty nebo průseky, probíhající (křížující) lesem nebo po jeho okraji ve směru sever—jih, východ—západ. To umožňuje rychle opustit VS, vyvézt techniku a prostředky z prostoru, zejména při napadení nepřitelem a použití napalmy. **Osad jako míst velení využíváme málo. Pokud se v osadách VS prakticky zřizovala, projevila se značná bezradnost štábu a nedostatky u provozních jednotek při jejich zaujímání, utajení, spojení, ochraně a obraně.** Především na vlastním území s poměrně hustým osídlením, kde v době míru nemůžeme počítat se zpravodajským vyčištěním, vzniká řada problémů, souvisejících zejména s utajením činnosti a získáním návyků při budování a maskování VS v osadách.

Při nácvicích, spojených s budováním VS v polních podmínkách, byly vytvářeny optimální možnosti k činnosti jednotlivých oddělení, což si vynutilo formu „skupinových pracovišť“ (hnízdivý způsob), který vyhovuje především funkčně a umožňuje operativní a pružnou součinnost uvnitř štábu jak na stupni armáda, tak divize (příloha 1). Tím se sice zmenšil prostor rozmístění VS (u armády na 2,5 km², u divize na 0,5—0,7 km²), avšak plně byly využity ochranné vlastnosti terénu, zlepšilo se vnitřní spojení, byly využity technické prostředky a snížil se rozsah maskovacích opatření.

Kvalitativní změnu v budování VS a tím i ke snížení demaskujících příznaků jako celek vnesla nová organizace, kde byly vyčleněny ženíjní jednotky a útvary

s mechanizačními prostředky. Tím výrazněji vynikla důležitost budování a nutnost zvýšení ochrany VS na všech stupních. Můžeme předpokládat, že se tím zvýší i odbornost uskutečňování ženijních prací a maskovacích opatření s ohledem na speciální vycvičenost a materiálně technické vybavení maskovacími prostředky. Tyto okolnosti ovlivní i zkrácení doby potřebné k zaujímání, budování, likvidaci a přemísťování VS. K ženijnímu zabezpečení VS armády je vyčleněna ženijní rota (žb), u divize se zpravidla přiděluje z počtu divizního žen. praporu 1–2 ždr s touto technikou a materiálem:

VS	Buldozer	Rypadlo	Zemní vrták	Kompresor	Autom. jeřáb	Motor. pila	ŽPD-1 (PAD-1)	PT miny	Trhavin v kg	Nástraž. roznočovací vadlo	Sprk odmin.	Úkryt z norm. mat.	Poznámka
armády	2	2	1	1	2	2	2	300	1000	100	2	6	
divize	1–2	1	1	1	1	1	–	150	250	50	1	2 ks Ú-01 u žpr	

(K počtu osob můžeme připočítat při zaujímání VS i řidiče štábních automobilů a písaře, zejména k maskování).

Za tohoto předpokladu sil a prostředků rozsah vybudování VS armády a divize zabezpečuje ochranu hlavních pracovišť a ukrytí živé síly na 50–70 %. Pro zbývající část kalkulujeme s využitím terénu, osad apod. Z hlediska časových možností potřebných k budování VS je doba limitována průměrným přemísťováním za 24 hodin. U VS armády je to asi 1–2krát, u divize 2–3krát; na budování a maskování tedy zbývá průměrně u armády asi 12 hodin, u divize asi 8 hodin. Tato kalkulace platí za předpokladu, že současně se zaujetím jednoho místa velení na novém VS zahajuje činnost ženijní jednotka. Doba se krátí o to více, kolikrát se během dne VS přemísťuje. Můžeme tedy reálně počítat se ztrátou času u armády asi s $\frac{1}{5}$ doby (10 hodin), u divize s $\frac{1}{4}$ doby, tj. čistý čas k budování a maskování asi 6 hodin.

Budování a maskování bude rovněž ovlivněno tím, zda VS bude rozmístěno na terénu či zapuštěno do země, skryto v lese či osadě, nebo v jejich kombinaci s ohledem na roční dobu a meteorologické podmínky.

Používání trhavin k urychlení prací při zřizování stavebních jam a okopů se ukázalo nevýhodné z důvodů

- bezpečnostních, neboť při práci s trhavinami je ohrožena činnost ostatních zabezpečujících jednotek,

- utajení a maskování objektů,

- nutnosti těžby zeminy k zasypání objektů při jejím značném rozhozu.

Trhavinu budeme používat jen k nakypření skalnatého podloží, uvolnění pařezů nebo jiné destruktivní práci usměrněním náloživem malého množství co do místního rozsahu a účinku.

Složitost maskovacích opatření v průběhu ženijních prací vyniká při přechodu z noční na denní činnost. Opatření, která jsou v průběhu noci připravena a uskutečněna, musí být k ránu znovu upravena a doplněna potřebným fónem podle prostředí. Při práci v noci má osvětlení pracovišť podstatný vliv

na vznik demaskujících příznaků, ale i na výkon a poruchovost strojů. Ukázalo se, že použití rypadel pro jejich malý výkon je nevýhodné. Při budování skupinových okopů pro štábní automobily využíváme členitosti a nerovnosti terénu jako úvozových cest, různých jam nebo úžlabin. Tím podstatně snížíme rozsah zemních prací, dosáhneme požadovaného stupně ochrany, zkrátíme dobu budování a usnadníme vnitřní cirkulaci pohybu. Při maskování skupinových okopů zvyšuje se spotřeba rozměrných maskovacích sítí.

Praxe potvrdila nutnost vybavit místa velení všech stupňů na 200 % maskovacími sítěmi a 25% zálohou — celkem 225 %. To vyžaduje oproti dosavadní jedné masce dvě maskovací sítě na vozidlo z těchto důvodů:

Vyjděme z předpokladu, že VS armády bylo vybudováno a zamaskováno; v průběhu útočné operace se může přemístit 3—5krát. Při přemístění na nové VS budeme organizovat průzkum (1. sled) a současně po komunikaci vyšleme s předstihem 2. sled spolu s ženijní jednotkou a mechanizací, aby nové VS ženijně připravil k zaujetí tak, aby štábní automobily mohly zajíždět přímo pod masky. Z tohoto důvodu již první i druhý sled musí být vybaven maskovacími sítěmi. Mezitím původní VS likvidujeme a připravujeme k přesunu, řidiči a ženijní jednotka ruší maskování a nakládají sítě na vozidla. Dalším důvodem zvýšené potřeby masek je i činnost protivníka, kterou nutno předvídat i s použitím napalumu. Zde bude snahou co nejrychleji opustit VS, proto je i technika usměrňována za skrytů na komunikace nebo do terénu, aby mohla co nejrychleji vyjet zpod masky. Je málo pravděpodobné, že by se osádka či ženijní jednotka zdržovala v zasaženém (hořícím) prostoru snímáním sítí, zejména budou-li tyto napnuty mezi stromy, přes cestu nebo zakotveny na terénu.

Maskovací síť (měnitelných rozměrů, pozůstávající z jednotlivých modulů rozměru 3×6 m), zavedená v naší armádě je soupravována do rozměrů odpovídajících násobku tohoto modulu na rozměr objektu (techniky), který má být maskován s možností rozpojování v místech, spojených řetízkovým úvazem. Ve své koncepci je určena především jako překryt na techniku či jiný objekt (okop). Není výhodné používat ji jako vodorovné samonosné masky napnuté mezi stromy (i když pevnost osnovy na tah je značná), neboť při častějším používání dochází k poškození osnovy a stříže, zejména po jejím obvodu. Použití těchto sítí jako vodorovných podjezdových masek vyžaduje některé úpravy, aby štábní automobily mohly pod ně zajíždět nebo zpod masky vyjíždět, umožňovaly činnost pod maskou apod.

Vzhledem k nutnosti utajení, stupni ochrany, náročnosti a rychlosti ženijních opatření na místech velení, která jsou důležitými prostorovými kategorizovanými cíli, je nutné:

K rozmístění VS volit prostory podle konkrétní situace a pro každý případ zvlášť, brát v úvahu kromě využívání ochranných vlastností terénu především jeho maskovací kapacitu, komunikační síť a možnosti využití současných objektů a zařízení. Snahou musí být vždy rozmístit VS v členitém terénu pod přirozenými maskami, mimo orientační body a prostory určené raketovému vojsku. Požadavek častého přemístění ukazuje, že není časově reálné budovat místa velení s úplným zapuštěním pod úroveň terénu s použitím mechanizace, ale budovat je pokud možno formou skupinových pracovišť kombinovaným způsobem. Sklepní prostory v osadách skýtají při zabezpečení nouzového východu značnou ochranu; zde je nutné uvažovat možný účinek tlakové vlny a její vliv na zvýšené nakrytí a zesílení stropní konstrukce.

Při používání ženijní techniky na VS kalkulujeme vždy se zdvojením obsluh a časem nutným k přesunu z jednoho pracoviště na druhé, jakož i k ošetření techniky.

Maskovací prostředky určené pro VS divize a armády soupravujeme i s použitím výpomocného materiálu tak, aby tyto soupravy se daly použít jak v lese, osadě či jejich kombinaci, v otevřeném nebo málo členitém terénu (souprava včetně osvětlovadel, regulačních a vytyčovacích prostředků, jakož i infrapřístrojů).

K převozu maskovacích sítí, jimiž jsou vybaveny štábní automobily, jsou výhodné „zahrádky“ nad kabinou řidiče. Ostatní maskovací sítě s příslušenstvím a výpomocným materiálem je účelné rozdělit na vozidla ženijní jednotky tak, aby část tohoto materiálu mohla být vestavena na VS, zatímco druhá část maskovacích prostředků by byla připravena pro rekognoskační skupinu nového VS, jež budeme zaujímat. Požadavek nepřetržitosti maskování si vynucuje zvýšenou potřebu (225 %) zavedených maskovacích sítí různých rozměrů.

Veškeré ženijní práce a maskovací opatření realizujeme pokud možno s předstihem, zvýšenou pozornost si vyžaduje maskování vrtulníků, pro něž volíme vzletové a přistávací plochy v dostatečné vzdálenosti od VS.

Pečlivým maskováním příjezdových cest a stanovišť dopravních a speciálních vozidel vytváříme podmínky k utajení VS nejen v noci, ale i ve dne organizovaným režimem činnosti a dodržováním maskovací kázně. Kontrolu kvality maskovacích opatření prověřujeme průlety vrtulníkem, popřípadě snímkováním ze vzduchu z různých směrů.

Stupeň vybudování a ochrany živé síly a techniky bude kromě časových možností, vyčlenění sil a prostředků záviset i na materiálně technických možnostech. Na VS jsou k dispozici úkryty z vlnitého plechu Ú-01, ale jejich další použití je velmi omezené. S výhodou je můžeme vestavovat v počátečním období, kdy předcházela bojová pohotovost a byly zaujímány plánované prostory v operační sestavě a úkryty byly z posádek předem vyvezeny a zabudovány. Při zahájení bojové činnosti přímo z posádek nemůžeme s těmito objekty počítat. Velmi opomíjené a podceňované jsou konstrukce úkrytů z místních zdrojů, pokud to dovolují časové možnosti, např. pohotovostní úkryty štítové a rámové konstrukce, z tkaninových pytlů nebo hatí.

V současné době se rovněž zvyšují požadavky na protitankovou a protivzdušnou obranu VS. Z hlediska ženijního zabezpečení to znamená budovat okopy pro tanky ve věžovém postavení, pro ruční zbraně jako pancéřovky, RPG-7, univerzální kulomety, jakož i okopy pro protiletadlové prostředky. Zkušenosti ukázaly, že tyto práce druhy vojsk nezvládly a služby neumějí zřízovat okopy pro svou zbraň. Ženijní zabezpečení včetně maskovacích opatření míst velení na všech stupních by se mělo proto stát samozřejmou záležitostí všech druhů vojsk.

K zásobovacímu systému vyššího svazu

Dnes již není nutné přesvědčovat vojenské odborníky o tom, že týlové zabezpečení (jako integrace všech činností směřujících k všestrannému zabezpečení vojsk) v podmínkách soudobých válek významně ovlivňuje nejen boj, ale zejména operace pozemních i jiných svazů. Jádrem týlového zabezpečení tvoří materiální zabezpečení a doprava. Činnost těchto prvků podstatně ovlivňuje, a to kladně či záporně souhrn činností (řídících a plánovacích), který zpravidla nazýváme zásobovací systém (zásobovací proces nebo dopravně zásobovací proces). U vyššího svazu tento proces ovlivňuje velitel a štáb, zástupce velitele pro týl, zejména však štáb týlu a v něm oddělení plánování dopravy a materiálního zabezpečení. Materiální zabezpečení realizují (v podmínkách ČSLA) náčelníci služeb, vybavení po své odbornosti maximální pravomocí. Dopravní prostředky týlu vyššího svazu dopravují materiál do operačního prostoru za řízení orgánů správy vojenské dopravy. K plnění těchto zásobovacích úkolů je týl vyššího svazu dostatečně vybaven dopravními prostředky.

Principy zásobovacího systému jsou v současné době odvozeny ze zásad týlu Sovětské armády s určitými modifikacemi na podmínky našeho státu.

Rada činitelů ovlivňuje jak tvorbu zásobovacího systému, tak i jeho realizaci. Základním faktorem, který podmiňuje existenci zásobovací činnosti vůbec, je ekonomika našeho státu, její proporce, rozvířenost a úroveň. Ekonomika země dává

najenom podmínky k rozvoji a výstavbě materiálních a dopravních složek armády v míru, ale je také základnou k naplňování těchto složek při přechodu na válečné hospodářství a realizuje tudíž, opět podle své velikosti a struktury, požadavky týlu armády za války.

Doby, kdy armáda v průběhu války požadovala menší část národního důchodu, již dávno minuly. Vědeckotechnický rozvoj, bohužel opět zahajovaný v těch oblastech, které mají přímý či nepřímý vliv na armádu, nárokuje čím dále tím více národní hospodářství na další prostředky a materiál, přičemž jejich obměna nebo použitelnost mají čím dále kratší cykly. To znamená, že udržet armádu na soudobých požadavcích předpokládá mj. mít na všech stupních a druzích zabezpečení stále více sil a prostředků na počet vojsk „opravdu“ bojujících na frontě. To opět vede k vytváření jednotek, útvarů a svazků, které mají za úkol podporovat, chránit a zabezpečovat bojující útvary. Síly a prostředky tohoto druhu jsou rozmísťovány podle svého určení prakticky v celé šířce a hloubce pásma vyššího svazu. Jsou čím dále tím více náročnější na neejrozmanitější nákladnou techniku, spotřeba materiálu u nich je rovněž vysoká. Jejich nezabezpečení vede u některých až ke katastrofálním situacím. To znamená ve svých důsledcích odpoutat se od vžitých představ i od jednoduché šablony v zásobování tak, jak ji známe z minulých dob, tj. vyšší svaz — svaz — svazek — pluk — prapor.

Uvedené faktory nejsou všechny, ač můžeme říci, že jsou hlavní. Na zásobovací systém má významný vliv i charakter operací, jejich vysoká dynamičnost, nebývalý rozmach operací a existence mohutných prostředků ničení, které ovlivňují zásobování vůbec. Z těchto činitelů je nutné uvést tempo operace, požadavek vést operace bez operačních přestávek, stále rostoucí spotřeba materiálu v operaci, rozrůstající se sortiment materiálu, který musí být zpravidla denně dopravován vojskům, to vše předpokládá a nutí budovat a připravovat nejen řadu zásobovacích orgánů a prostředků, ale vytvářet jim i podmínky. Dále možnost ničení zásob a prostředků na rozsáhlých prostorech, nutí nás vážně se zamýšlet nad nezbytností, rozmísťovat vlastní zásoby a prostředky skrytě, pokud možno při maximální ochraně před účinky ZHN, co je však důležité, i na celém území země. Jednak z důvodů

ochrany, jednak i k tomu si vytvořit předpoklady k zabezpečení variantních výsledků POV. Na zásobovací systém za války, zejména na období POV, má vliv i mírová organizace armády, a to z toho hlediska, že není účelné a ani možné udržovat optimální síly a prostředky zásobovacího charakteru v mírovém období a je nutné je vytvářet buď se vznikem zosťrující se mezinárodní situace nebo až po zahájení války.

V komplexu těchto složitých a navzájem spojených činností vystupují zřetelně dva rozhodující prvky. Je to organizace (jako souhrn řídicích činností) a materiál (spolu s dopravou) jako základní, limitující a nakonec i určující složka. Protože zabývat se problematikou v celé šíři je nad možnosti jednoho článku, zaměřím se pouze na některé otázky organizace zásobovacího procesu.

POŽADAVKY NA MATERIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ ÚTOČNÉ OPERACE VYŠŠÍHO SVAZU V POV

I přes to, že do výzbroje vojsk byly zavedeny prostředky veliké ničivosti, zřejmě nekleslo celkové množství zásob spotřebovaných v operacích vyššího svazu, ani jejich sortiment. Proti dřívějšímu stavu se však změnil poměr spotřebovaných zásob

podle druhů, zejména PHM na úkor munice. Nové názory na použití raket a dělostřelectva opět pomalu přesunují těžiště v materiálové oblasti směrem k municí.

Ke srovnání uvádím dva příklady:

Průměrná denní spotřeba vševojskového svazu v útočné operaci

	1945	1958	1964	1966
munice	65	63	39	31
PHM	10	24	42	43
proviant	16	3	2	4
ostatní materiál	9	10	17	22
Potřeba materiálních prostředků k zabezpečení operace (v %) - 1964				
	s JZ		bez JZ	
munice	30		47	
PHM	40		32	
proviant	4		4,3	
ostatní materiál	26		16,7	

(Podle poznatků ze cvičení ASTRA a SPUTNIK)

Z těchto tabulek po doplnění příslušnou tonáží vyplývá, že proti podmínkám Sovětské armády ve 2. světové válce materiální spotřeba téměř trvale stoupala. Byla-li v roce 1945 průměrná denní spotřeba jedné vševojskové armády (sovětské) 1830 t, v roce 1951 již 5000 tun a v roce 1964 — 5820 tun, tj. 3krát více než na konci druhé světové války (podle „Armejskij tyľ“, Moskva 1964).

Podle našich poznatků ze cvičení (1967) může činit průměrná denní spotřeba (za JZ) svazků 820 tun; vševojskového svazu (4—5 svazků) 4100—4900 tun, leteckého svazu — 6300 tun; vyššího svazu 18 700 až 22 000 tun.

Uvedené důvody vedly v materiální oblasti k tomu, že ve vojskovém i v armádním týlu byly vytvořeny plně pohyblivé

zásoby hlavních druhů materiálních prostředků, zabezpečující samostatnost vojsk i v materiálu na dobu okolo 4—6 dnů bojové činnosti.

Daleko složitější je materiální otázka v rámci týlu vyššího svazu.

Materiální zabezpečení v operacích POV se uskutečňuje z předem vytvořených a připravených zásob. Množství zásob musí zabezpečovat potřeby vojsk v operacích do celé jejich hloubky.

Zásoby se propočítávají na předpokládané počty vojsk vyššího svazu, eventuálně na vojska přicházející na stanovené operační směry v průběhu operace.

Na štábních cvičeních v r. 1967 se kalkulovala tato spotřeba materiálu na útočnou operaci vyššího svazu v POV:

Spotřeba do BÚ vyššího svazu	Svaz	Letecký svaz	Svazky a útvary vyššího svazu	Celkem
munice	8 000	3 300	3 800	23 000
PHM	7 000	23 000	11 000	52 000
proviant	7 000	500	1 800	3 900
ostatní materiál	800	5 000	3 400	9 500
celkem	16 500	31 000	20 000	88 400

Spotřeba do DÚ vyššího svazu	Svaz	Letecký svaz	Svazky a útvary vyššího svazu	Celkem
munice	6 800	2 600	3 100	25 000
PHM	6 000	18 000	8 000	43 300
proviant	500	300	1 500	3 500
ostatní materiál	600	4 000	2 800	8 600
celkem	13 900	24 900	15 400	80 400
CELKEM za operaci	30 400	56 700	35 600	168 800

Z toho vyplývá řada poznatků. Mění se jednak skladba materiálu co do základních druhů (munice a PH). Rovněž v rámci těchto základních materiálů se mění jejich skladba, např. u PH zcela zřetelně stoupá procento leteckých paliv a postupně se mění poměr benzínu a nafty. Stále roste denní i celková potřeba materiálu

a co je podstatné, narůstá nejenom u svazů, ale zejména u svazků a útvarů svazu a vyšších svazů. To se nutně musí odrazit v organizaci zásobovacího procesu. Co se však nepodařilo vyjádřit v článku, avšak je objektivní, je i ta skutečnost, že nebývale vzrostl sortiment materiálu, což musí vést opět k vážným opatřením při organi-

zaci zásobování. Tito činitelé, tj. množství materiálu a rostoucí sortiment vedou k nutnosti urychleně mechanizovat (a později i automatizovat) práce v týlu a k paletizaci materiálu. V minulých letech usku- tečněný rozbor ukázal, že značná část času při zásobovací činnosti je věnována jednak

manipulaci s materiálem ve skladech, jed- nak při překládání na nižší etapy, kratší doba pak k přepravě. Toto kromě jiného (tj. kromě stoupajícího množství materiá- lu, který musí být naložen) vede k objek- tivní nutnosti postavit manipulaci s ma- teriálem na vyšší stupeň.

ZÁSBOVACÍ SYSTÉM TÝLU VYŠŠÍHO SVAZU

Zásobovací systém vyššího svazu je organizován v závislosti na vývoji operační situace, zpravidla tak, aby zabezpečoval pružné a účelné doplňování zásob vojsk a manévry zásobami na několik operačních směrů.

V rámci zásobovacího systému zřete- l-ně vystupuje jako jeho základ materiální složka, tj. v našich podmínkách systém materiálních hospodářů, disponujících zá- sobami materiálu podle určené kompeten- ce, včetně potřebných osobních, materiá- lových a technických prostředků.

Podle operačních předpokladů — poža- davků, vyjadřovaných rozkazy (nařízení- mi) velitele a jeho jménem nařízeními zástupce velitele pro týl (ZT) se stanoví, obecně řečeno, jakými prostředky a co přepravit vojskům.

Materiál přepravují dopravní svazky a útvary vyššího svazu, organicky a cen- trálně včleněné pod velení ZT.

Konkrétní zásobovací proporce, tj. urče- ní odkud, kam, kdy, komu, co a jakými prostředky navrhuje štáb týlu vyššího sva- zu, čímž plní (kromě daných organizač- ních principů) základní perspektivní i denní funkci v oblasti zásobovacího sy- stému vyššího svazu.

Dopravní zabezpečení v rámci zásobo- vacího systému představuje pak souhrn činností dopravních a dopravu zabezpeču- jících svazků, útvarů, orgánů a zařízení. Je v současné době jedním z integrujících prvků komplexního týlového zabezpečení a vytváří předpoklady k plynulému mate- riálnímu, technickému a zdravotnickému zabezpečení. Můžeme je považovat za komplex opatření sloužících k zabezpečení plynulého přísunu materiálu, odsunu raně- ných a nemocných, odsunu nepotřebného materiálu a zabezpečení pobytu vojsk po komunikační síti operačního týlu.

Přísun vyššího svazu týlu v POV je uskutečňován v podstatě ve dvou základ- ních etapách.

1. **První etapa**, tj. ze stálých skladů, skladů národního hospodářství (event. z výroby) do základny vyššího svazu má stacionární, teritoriální charakter a je uskutečňována z valné části po železni- cích.

Po železnicích se přepravuje téměř vše- chen materiál nezbytný k činnosti vojsk vyššího svazu, včetně zásob vyvážených před zahájením POV do operačních pro- storů vojsk.

Kromě železniční dopravy je na tomto úseku používána též automobilní doprava, která realizuje první přísun svazkům na základě plánu prvního naložení a může mít jednorázovou přepravní kapacitu okolo 20 000 t v závislosti na mobilizačním roz- vinutí a použití automobilních brigád.

V některých případech může být na tomto úseku použita potrubní (polní po- trubí, produktovody), ve výjimečných pří- padech vzdušná doprava. Potrubní doprava (tj. produktovody) s rozvojem výroby a spotřeby tekutých paliv v NH bude se stále více podílet na přepravě kapalných pohonných hmot. To vede k výstavbě sta- cionárních potrubních linek na území stá- tu, které budou plně využitelné k dopravě PH pro vojska vyššího svazu.

2. **Druhá etapa**: Ze základen vyššího svazu svazkům. Hlavním prostředkem do- pravy na této etapě jsou automobilní sva- zky vyššího svazu. Zásoby naložené buď ve stálých skladech, na železničních trans- portech, ve skladech základen vyššího sva- zu dopravují automobilní prostředky do oddělení těchto základen event. přímo do skladů svazků. V případě, že budou v rá- mci týlu vyššího svazu použity tři automo- bilní brigády (každá o použitelné ka- pacitě 6000—8000 t), bude možné teoreticky přisunovat v průběhu operace vyššího sva- zu 50 000 až 80 000 tun materiálu. V prů- běhu operace se bude koloběh prodlužovat na dva a později na tři až čtyři dny.

Zásobovací činnost na tomto úseku mů- žeme realizovat několika způsoby, jejichž volba závisí na operační činnosti, na úko- lu svazu, na kapacitě a stavu dopravních prostředků vyššího svazu, na organizaci týlu vyššího svazu a svazu, na stavu ma- teriálního zabezpečení, na stavu cest a na jiných podmínkách.

Perspektivním, výkonným a odolným druhem dopravy je i na tomto úseku po- trubní doprava. Ekonomičnost tohoto dru- hu dopravy předpokládá dopravovat po- kud možno jeden druh paliva, ve větším

množství, po delší dobu a na maximálně možnou vzdálenost.

V rámci vyššího svazu je ekonomické dopravovat potrubím buď motorovou naftu nebo letecký petrolej.

Na této etapě může být v některých případech využito i izolovaných, sjízdných a provozuschopných úseků železnic nebo splavných vodních toků. V takovém případě dochází vždy ke kombinovanému využití několika různých druhů dopravních prostředků.

Vzdušný přísun je limitován počtem dopravních útvarů, jejich leteckým parkem, počtem vzletů, který je vyčleněn k zásobovacím účelům apod.

Vzdušnou dopravu používáme jen v naléhavých případech tam, kde je nutné rychle dodat materiál vojskům a kde nemůžeme použít jiné prostředky dopravy. Materiál přepravují dopravní letouny a vrtulníky vyššího svazu, popř. zvláštní svazky a útvary dopravního letectva hlavního velení, přidělené veliteli vyššího svazu.

Pokud budeme využívat vzdušné dopravy, pak v první řadě k dopravě raket, hlavic, důležitých součástek, zejména pro le-

tecký svaz, k odsunu raněných, k přísunu nezbytných důležitých materiálních prostředků útvarům, které plní hlavní úkol vyššího svazu daleko od vlastních vojsk atd. S ohledem na malou přepravní kapacitu a na skutečnost, že dopravní letectvo plní hlavně jiné než zásobovací (odsunové) úkoly, můžeme teprve po důkladném zvážení požadavků přistupovat i k určování potřeb vzdušného přísunu v rámci týlu vyššího svazu i svazu.

Základem reálného zásobovacího systému jsou skutečné materiálové a dopravní možnosti týlu vyššího svazu tak, jak byly v období před zahájením války vytvořeny, nebo jak byly vytvořeny předpoklady k jejich bezprostřednímu rozvinutí. Realizaci, tj. uskutečňování potřeb na základě možností může vážně ovlivnit pružnost či nepohotovost pracující řídicí či výkonný aparát vyššího svazu. Tato otázka je spojena nejen se stupněm výcviku, školení, výchovy, souhrnně tedy s úrovní našich znalostí, ale i s dobrou či chybně přijatými organizačními principy a na základě toho i jak bude příslušný orgán schopen „zvládnout“ informační proces a vytvořit mu dostatek technických prostředků (což je opět spojeno s ekonomickými možnostmi státu).

VLIV PLÁNOVACÍ ČINNOSTI ŠTÁBU TÝLU VYŠŠÍHO SVAZU NA ZÁSOBOVACÍ PROCES

Vlastním nositelem zásobovacího systému u týlu vyššího svazu je platná organizace velitelství vyššího svazu a přijatá metodika řídicí práce. Odráží stupeň našeho poznání a rozvoj čs. vojenské doktríny v oblasti týlu. Zásobovací systém, používaný dnes v rámci vyššího svazu, odráží též v podstatě zásady platné v rámci států Varšavské smlouvy, zejména však Sovětské armády. Jistě tento systém má ještě řadu nedostatků či kritických styčných míst a je též do značné míry časově velmi náročný.

Ve vztahu k materiálu a dopravě řeší problematiku zásobovacího systému a připravuje podklady k rozhodování ZT vyššího svazu štáb týlu. V něm konkrétně oddělení plánování dopravy a materiálního zabezpečení (OPD MZ) v součinnosti s operačním oddělením.

Toto oddělení je orgánem náčelníka štábu týlu vyššího svazu k ústřednímu plá-

nování přísunu a materiálního zabezpečení a k řízení kořistní služby.

Správa vojenské dopravy jako orgán k odbornému řízení vojenské dopravy odpovídá za plánování, organizaci a řízení železničních a automobilních přeprav a vodní dopravy, za řízení a zabezpečování provozu na železnici a silniční síti a obnovu silnic.

Náčelníci služeb a druhů vojsk předkládají štábu týlu celkové požadavky na přísun v operaci. V jejím průběhu předkládají kromě toho požadavky na všechny jednotlivé přísuny i odběry. Řídí své sklady v zásobovací činnosti a k tomu účelu zasílají po odbornosti podřízeným náčelníkům skladů rozdělovníky materiálu.

Náčelník štábu týlu vyššího svazu na základě návrhů náčelníka OPD MZ navrhuje ZT-NT organizaci zásobovacího systému vyššího svazu a předkládá ZT-NT ke schválení plány přísunu a příkazy (výpisy) NSVD k realizaci.

Zástupce velitele vyššího svazu pro týl — náčelník týlu stanoví způsoby organizace zásobovacího systému a vydává potřebné rozkazy a nařízení k jeho realizaci, navrhuje veliteli vyššího svazu zabezpečení vojsk v rámci své kompetence a předkládá mu k rozhodnutí návrh na pořadí přísunu v případech, kdy požadavky náčelníků druhů vojsk na přísun převyšují možnosti přísunu.

Náčelník základny vyššího svazu organizuje a zabezpečuje plynulé nakládání automobilních útvarů (podle výpisů z denního plánu přísunu vyššího svazu) a organizuje materiální zabezpečení útvarů a svazků vyššího svazu. K tomu zřizuje výdejní místa.

Náčelníci skladů vyššího svazu organizují pak nakládání materiálů ve svých skladech podle nařízení odborných náčelníků, dispoziční náčelníka a v součinnosti s veliteli automobilních útvarů a jednotek. Připravují průvodní doklady nakládaného materiálu a vedou účetní evidenci materiálu.

Ze stručného pohledu do metodiky práce různých orgánů týlu vyššího svazu vyplývá, že principy uvedené v předcházejících státech se plně odrážejí i v plánovací činnosti. Materiální hospodář po své linii nese odpovědnost za materiální zabezpečení, zejména na stupni týl—sklad vyššího svazu. Správa vojenské dopravy řídí dopravu (automobilní, železniční, vodní) a též i prvky umožňující dopravu (tj. obnovu a provoz na komunikacích týlu vyššího svazu). Štáb týlu je vrcholný orgán ZT, připravuje koncepční i realizační prvky zásobovacího systému.

V tomto systému je ještě řada otázek, které nejsou zcela rozpracovány a zejména ověřeny praxí. Je to především otázka, na jaké úrovni a jak integrovat dopravu, zda podporovat či omezovat principy postavení služby jako materiálního hospodáře, jakou úlohu má mít v integračních snahách štáb týlu, jak integrovat obnovovací prvky zásobovacího systému a jak s perspektivou rozvíjet informační proces v souladu s me-

chanizací a automatizací rozhodovacích činností u týlu vyššího svazu.

V zásobovací problematice se diskutuje řada dalších náročných otázek, především, zda novým podmínkám odpovídá více direktivní forma doplňování spotřebovaných zásob nižších stupňů, či zda je účelné udržovat tradiční způsoby vyžadování materiálu. **Domnívám se, že s ohledem na charakter operací a boje vůbec, direktivním zásadám při přidělování zásob a spotřebovaného materiálu se nevyhneme dnes a ani v budoucnosti, i při zavedení nových automatizovaných prostředků získávání informací.** Direktivní způsob nejvíce bude vyjadřovat vůli působit tam, kde očekáváme neoptimalnější výsledek a naopak bude i omezovat potřebu reálnými možnostmi. Tento způsob, jak by se snad na první pohled zdálo, neomezuje iniciativu a povinnost se rozhodovat se znalostí věci, ale naopak ji vyžaduje, což můžeme považovat za progresivní.

S touto otázkou úzce souvisí další problematika, tj. „odebírat“ nebo „přisunovat“. Podstata této otázky je skryta určitým výkladem platných řádů, podle kterých vyšší stupeň odpovídá za přísun k podřízeným, rozumí se za zabezpečení podřízeného. Tuto situaci můžeme vysvětlit i tak, že nadřízený učinil vše ke splnění této zásady, přisune-li materiál do zájmového prostoru podřízeného. Naopak nižší stupeň, chápáno moderním pojetím, odebere si sám z takto na jeho úroveň přiblížených zásob to, co „sám“ pokládá za nezbytné, ovšem pouze v rozsahu předpokládaného a „direktivně“ vyčleněného množství zásob. Případné disproporce je možné vyrovnávat v dalších přisunech.

A nakonec považuji za potřebné v rámci úvah o zásobovacím systému zmínit se i o problematice diskutované na dopravní konferenci MNO v roce 1964, tj. **o omezení předkládání zásob na jednotlivých zásobovacích stupních.** Pokud toto překládání není vyvoláno nutností jinak upravit, přeorganizovat, zkompletovat zásoby, zdá se, že překládání je zbytečné a je tedy zbytečným i příslušný zásobovací stupeň.

Musíme však vidět i jiné skutečnosti. Zásoby nejsou jenom k tomu, aby přecházely nepřetržitým tokem k bojujícím jednotkám, ale též k tomu, aby na příslušných stupních tvořily potřebné a operační zásoby, schopné být pohotově v situacích, kdy je nebezpečí z prodlení. To je druhá stránka etap vytvářených po jednotlivých stupních. Vyrovnat se zcela s překládáním na etapách znamená též vyčlenit maximum dopravních prostředků od všech zásobovacích etap, tyto soustředit k nejvyššímu stupni, odkud direktivně odeslat prostředky i s materiálem na nižší stupně. Přitom dbát, aby nebyly použity

jinak než je určeno a aby nezůstaly nevyužity u nižších stupňů. Je to však příliš složitá otázka, než ji bylo možné takto v krátkosti všestranně objasnit.

Na závěr považuji za nutné zdůraznit, že nastíněné otázky zdaleka nevyčerpávají oblast zásobování vojsk vyššího svazu, otázky jeho systému a variant řešení. V dalším se neobejdeme bez důkladné analytické práce po jednotlivých oblastech a úsecích činnosti, důsledně ověřovat praktickými, ale objektivními rozborů, cvičeními apod., oprostěnými od různých „přání“ či autoritativně požadovaných výsledků.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Bojové použití vrtulníků

**Ze sovětského tisku upravil
podplukovník Ing. Vladimír Grubner**

Naše dnešní vrtulníkové letectvo je předurčeno především k přepravě a vysazování vojsk, k dopravě nákladů a k plnění řady pomocných úkolů.

Kromě toho však může být použito i k podpoře pozemních vojsk ve všech druzích bojové činnosti.

Vrtulníky mohou být vybaveny různou raketovou a dělostřeleckou výzbrojí, včetně protitankových řízených střel; používají se převážně čtyři druhy zbraní: kulomety, automatické kanóny a granátomety, neřízené rakety, řízené rakety. Kromě toho mohou působit na pozemní i vzdušné cíle přepravované jednotky. Vrtulníky je účelné používat ke ztečím z malých výšek a objekty jejich bojové činnosti budou taktické prostředky jaderného napadení, radiolokátory a velké rádiové stanice, nevelké skupiny bojové techniky, mosty na železnicích i silnicích.

V těch případech, kdy jsou široce a účinně umlčovány prostředky protivzdušné obrany, vrtulníky jsou s to samostatně zjišťovat a ničit cíle i úspěšně bojovat s pronikajícími či ustupujícími skupinami nepřátelských tanků a motorizované pěchoty. K zabezpečení překvapení je výhodné, aby vrtulníky působily z léček, z úkrytů na lesních pasekách a v bažinatém terénu, za kopcí apod.

Možnosti bojového použití vrtulníků se zvyšují tím, že se vyrábějí s kombinovanými podvozky (lyže — kola), které jim umožňují bezpečně přistávat v bažinách, na místech se silnou sněhovou pokrývkou a v jiných prostorech, které jsou nedostupné pro kolovou a pásovou techniku — často i neschůdné pro pěší přesun. Kromě toho mohou vrtulníky s tímto podvozkem přistávat i na neoznačené a neupravené plochy.

V příznivých podmínkách — kdy činnost nepřítele je omezena vysokým radioaktivním zamořením, kdy jeho protivzdušná obrana je vyřazena nebo špatně organizována — vrtulníky mohou úspěšně podporovat boj vlastních taktických vzdušných výsadek, ničit vojskové letectvo na polních letištích, vyřadit z činnosti zařízení k zabezpečení létání, zakládat požáry skladů PHM, munice apod.

Možnosti vrtulníkového letectva k zabezpečení boje pozemních vojsk lze po-

soudit i na základě zkušeností války ve Vietnamu.¹⁾ V průběhu této války uskutečnili Američané přes milion vrtulníkových letů. To představuje asi 125 tisíc letů měsíčně k plnění různých úkolů:

- vysazování vojsk,
- převoz nákladů,
- ničení obranných zařízení,
- ničení živé síly a bojové techniky,
- zabezpečení vysazení vzdušných výsadek.

Zkušenosti ukazují, že vrtulníky mají vcelku dostatečnou ochranu k úspěšnému použití při palebné podpoře pozemních vojsk. Mohou létat mimo dosah možností jejich zjištění radiolokátory, mají neohraňovanou možnost manévru, mohou působit téměř za jakýchkoliv meteorologických podmínek ve dne i v noci. Při letu ve výši 100 m a níže pravděpodobnost zjištění vrtulníků pozemními radiolokátory nepřevyšuje 0,2. Letí-li ve skrytu nebo nad členitým terénem, jejich zjištění radio-technickými prostředky je prakticky nemožné.

V malých výškách není možné ani navést stíhače pomocí přístrojů k přepadu i skupin vrtulníků, např. typu Mi-4. Stíhači mají i omezené možnosti samostatně vyhledávat vzdušné cíle. Ukazuje se, že v období intenzivní činnosti vlastního letectva při dobře organizovaném boji s radiotechnickými prostředky nepřítel a jeho protivzdušnou obranou, pravděpodobnost úspěchu vrtulníků i za činnosti nepřátelských stíhačů může dosahovat 0,95. Spolehlivě je zabezpečena ochrana vrtulníků před útoky vzdušného nepřítel a za letu ve složitých meteorologických podmínkách — za nízké oblačnosti a za omezené viditelnosti.

Z analýzy výsledků boje protiletadlových raket s vrtulníky je zřejmé, že ztráty

vrtulníků nejsou značné; vyplývá to v podstatě ze dvou důvodů:

— vrtulníky jsou schopny létat pod nižší hranicí zóny ničení protiletadlových raket (nemluvě o tom, že radiolokátory je vůbec těžko zjistit);

— vrtulníky mohou široce manévrovat rychlostí, výškou i směrem letu, zatímco protiletadlové komplexy jsou ohraničeny radiální rychlostí sblížení cíle s radiolokátorem zachycení, omezeny možnostmi systému.²⁾

S využitím všech nedostatků protiletadlových raket při jejich činnosti proti nízkou letícím cílům jsou vrtulníky schopny snad i úspěšně překonávat jejich palbu. Velkým nebezpečím vrtulníků jsou pěchotní zbraně, protiletadlové kulometry, malorážné protiletadlové dělostřelectvo a lehké přenosné protiletadlové rakety typu RED EYE s infračerveným systémem navedení. Čím nižší je výška letu vrtulníků, tím účinnější je to zbraň. Např. pravděpodobnost úspěšného letu vrtulníku

— ve výši 500 m je 0,63,

— ve výši 300 m je 0,53.

Přitom je však nutné přihlédnout i k tomu, že pozemní vojska se stále budou snažit co nejvíce rozptylovat své útvary. Vzhledem k tomu hustota palby pěchotních zbraní na vzdušné cíle bude často poměrně nízká.

V závěru vyplývá, že vrtulníky mohou být tedy s úspěchem použity k palebné podpoře pozemních vojsk. Proto přezbrojení vrtulníků je plně opodstatněným úkolem nejbližší budoucnosti. Nejvhodnějšími typy k tomuto účelu jsou vrtulníky V-8 a V-2. Přitom je účelné vyzbrojit i vrtulníky Mi-4 a Mi-1, které jsou v útlavu.

Je nezbytné nutné zevšeobecnit dosažené zkušenosti z použití vrtulníků ve prospěch podpory pozemních vojsk a objasnit je v tisku.

1) K palebné podpoře boje pozemních vojsk Američané používají vrtulníky typu IROQUOIS, které mají 4 kulometry 7,62 mm, dvě odpalovací zařízení neřízených raket ráže 70 mm. Kromě toho část vrtulníků má granátomety ráže 40 mm a francouzské protitankové řízené střely S-11.

2) Např. u protiletadlové rakety HAWK musí být tato rychlost větší než 108 km/ohd., u typu MAULER větší než 180 km/hod.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

Ve výstavbě moderní armády v podmínkách vědeckotechnické revoluce nabyly dalekosáhlého významu přírodní vědy jako nejhlubší zdroj poznání i teoretický základ technických věd a techniky vůbec. Jejich výsledky se uplatňují v koncepci a řízení ozbrojených sil, v přípravě vojsk, v doktríně i ve vyzbrojování. Tyto vědy se staly novou silou k možnému dosažení kvalitativní převahy, která může být v poměru sil i převahou rozhodující. Nároky na rozvoj věd, tj. na základní výzkum, jsou takové, že nutí každý stát k maximální ekonomičnosti (zvláště pokud jde o kádry a speciální zařízení), takže spjatost civilní a vojenské sféry je neoddiskutovatelná a mezinárodní spolupráce samozřejmostí. Podobně je tomu i při praktickém využití poznatků základního výzkumu, tj. ve výzkumu aplikovaném a dále ve vývoji. Vztahy výzkumu a vývoje i finanční náklady na ně vynaložené jsou rozdílné v armádě a v civilním sektoru a kromě toho jsou obvykle i značné rozdíly mezi jednotlivými státy.

Spojené státy

vynakládají na výzkum a vývoj v r. 1967/68 na 25 miliard dolarů; z toho 15,9 miliard, tj. zhruba $\frac{2}{3}$ financuje stát a představuje 15 % federálního rozpočtu; dalších 8,33 miliard připadá na průmyslový výzkumný a vývojový zařízení, 0,84 miliard na universitní a 0,27 miliard na ostatní. Z celkové částky je určeno 36 % na výzkum (asi 12 % na základní a 24 % na aplikovaný výzkum) a 64 % na vývoj. Na jednoho výzkumného pracovníka připadá v celostátním průměru ročně 40 600 dolarů, u federálních institucí, včetně ministerstva obrany — 44 800 dolarů.

Z federálních prostředků (15,9 miliard) dostává 44 % ministerstvo obrany, 32 % NASA, 10 % Komise pro jadernou energii a o zbývajících 14 % se dělí dalších 27 federálních institucí. Federální instituce jako celek řeší samy asi 20 % svých výzkumných úkolů (obrana 22 % — jen v r. 1966 uzavřelo např. ministerstvo obrany se 180 universitami smlouvy o základním výzkumu ve výši 250 milionů dolarů) a 80 % zadávají vysokým školám, průmyslovým laboratořím a jiným zařízením.

Podle oborů bylo v letech 1965—67 asi 65 % fyzikálního a technického charakteru, 25 % z biologie a lékařství a 10 % ze společenských věd. Federální instituce zpracovaly v r. 1963 celkem 60 400 výzkumných a technických zpráv, z toho 38 800 ministerstvo obrany nebo ostatní pro jeho potřebu.

Věda, výzkum a vývoj na Západě

Podplukovník Ing. Josef Hrdlička

Významnou úlohu má zákon z r. 1957 o státních technických službách, tzv. „technology transfer“, který umožňuje praktické využití výsledků výzkumu federálních institucí též podnikatelskými kruhy.

Na vojenský výzkum bylo pro rok 1968 uvolněno 7200 miliónů dolarů, tj. 9,5 % vojenského rozpočtu. Částka je rozdělena přibližně v tomto poměru:

- 5 % na základní výzkum,
- 16 % na aplikovaný výzkum,
- 65 % na vývoj,
- 14 % na správní a pomocnou činnost.

Velká Británie

V posledních 10 letech se prosazují centralizační tendence a zesílení vlivu státní moci na organizování, plánování a koordinaci vědecké a výzkumné činnosti. Celkem výdaje na tyto účely stouply z 1339 miliónů liber na 1960 miliónů liber v r. 1964 a tvoří 6,4 % státního rozpočtu.

Výdaje na vojenský výzkum a vývoj dosáhly v r. 1966/67 výše 770 miliónů liber, tj. 12,7 % vojenského rozpočtu, nebo 40 % celkových státních výdajů na výzkum a vývoj.

Německá spolková republika

Civilní vědeckovýzkumná oblast je poměrně roztržštěná a začíná se teprve konsolidovat. Celkové výdaje na vědu a výzkum činily v r. 1960 asi 1,6 miliardy DM. Současné údaje chybí, lze však předpokládat objem asi 2 miliardy DM.

Na vojenský výzkum a vývoj se poskytuje v r. 1967 celkem 913 miliónů DM, tj. necelých 5 % vojenského rozpočtu (který činí 19,6 miliardy DM) a kolem 46 % úhrnných státních výdajů na vědu a výzkum. Vzhledem k tomu, že ministerstvo obrany má k dispozici jen velmi malý počet vlastních vědeckovýzkumných zařízení, spolupracuje úzce se 120 vysokoškolskými instituty a 65 ostatními civilními ústavy. Do r. 1966 bylo k vojenským účelům zpracováno přes 5000 projektů.

Francie

Obdobně jako v jiných zemích uzavírá i francouzské ministerstvo ozbrojených sil s univerzitami, laboratorními a jinými civilními pracovišti smlouvy o řešení vědeckovýzkumných problémů. Středem zájmu jsou tyto obory: biologie, chemie, elektrotechnika, telekomunikace, programování, vesmírná geofyzika, magnetismus, matematika, optika, jaderná fyzika, pevnostní fyzika

a termodynamika. Během 15 let chce Francie ve vojenském výzkumu a vývoji dosáhnout světové špičky. Vzhledem k jadernému výzkumu vyzbrojování dosahují výdaje na výzkum a vývoj zcela enormní výše — 36 % vojenského rozpočtu, tj. asi 30 % státního rozpočtu na výzkum a vývoj. Ještě v šedesátých letech bylo z vojenského rozpočtu určováno pro tyto účely „jen“ 13 %.

—☆—

Od r. 1957, kdy byl založen Stálý výbor pro vědu v NATO, jehož předseda je zároveň zástupcem generálního tajemníka paktu v otázkách vědy a výzkumu, dochází na tomto úseku k velmi intenzivní činnosti. Na základě ročního průzkumu Armandovy komise v r. 1960 se dospělo k závěru, že je zcela nezbytné, aby členské země vydávaly na výzkum a vývoj alespoň 2 % hrubého národního produktu a na základní výzkum minimálně 0,2 % národního produktu.

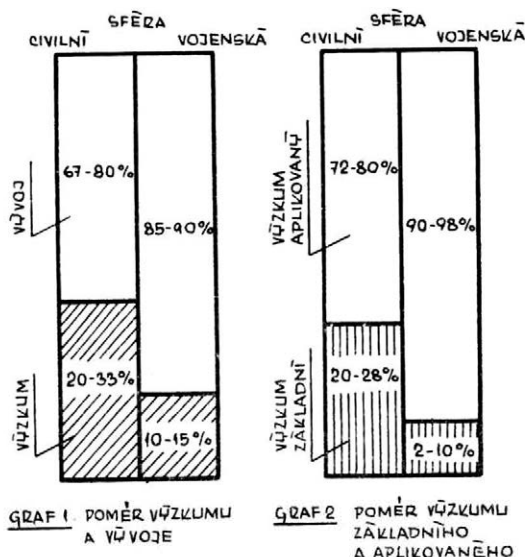
Z těchto i jiných poznatků lze ke vztahu výzkum—vývoj vyvodit (s vyloučením extrémů) některé dílčí závěry:

— aplikovaný výzkum stojí třikrát až desetkrát více než základní výzkum; vývoj je třikrát až desetkrát dražší než aplikovaný výzkum;

— ze státního rozpočtu připadá na vojenský výzkum a vývoj 30 až 40 % celkových výdajů na vědu a výzkum. V civilní oblasti se vydá z částky na výzkum a vývoj 20 až 30 % na výzkum, 67 až 80 % na vývoj; ve vojenském rozpočtu se vydává na výzkum a vývoj v průměru 5 až 13 %, z toho na výzkum až 16 % a na vývoj 84 a více procent. Částka na výzkum se použije z 90—98 % na aplikovaný výzkum a ze 2—10 % na základní výzkum, který nadto využívá z 80 % civilních vědeckých pracovišť (viz **grafy 1 až 3**).

Vyváženost mezi základním a aplikovaným výzkumem je důležitou podmínkou racionální vědeckovýzkumné a vývojové práce.

Mimo využívání všech dosažitelných národních zdrojů k vojenským účelům vedla dynamika vědeckotechnické revoluce k formování společenského mezinárodního úsilí ve výzkumu a vývoji, a to i přes objektivně působící rozpory v kapitalistickém světě. Je to zapříčiněno spjatostí vědy s technikou a tím, že výzkum a vývoj přerůstá čím dál tím více možností jednotlivých států. Dochází k mezinárodní integraci; mezinárodní spolupráce je běžná ve výzkumných a zbrojních projektech, ve výměně vědeckotechnických informací. Bez toho se neobejdou ani nejsilnější státy,

kteří mohou vědu a techniku v celém rozsahu obsáhnout již jen co do šířky a nikoli co do hloubky. Menší státy naproti tomu musí světovou vědu a techniku sice sledovat, ale jsou schopny se prosazovat jen v určitých oborech, mohou-li se prosadit vůbec.

Integrace ve vědě a technice přestává být živelná nejen v jednotlivých státech, ale i z mezinárodního hlediska. Projevují se silné snahy k jejímu centralizovanému ovlivňování, ke koordinaci výzkumných plánů a zřizování společných institucí atd., a to i v rámci celých koalic. Je zřejmé, že vědeckovýzkumná problematika je středem zájmu NATO. Tento pakt má v kapitalistickém světě důležité postavení i ve vědě a technice, neboť je nejautoritativnější a jeho členské země jsou většinou i členy ostatních mezinárodních organizací — např. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Evropské hospodářské společenství (EHS), Evropská organizace pro výzkum vesmíru (ESRO), Evropská organizace pro výzkum raket (ELDO), Evropská organizace pro jadernou energii (ENEA), Evropské společenství pro jadernou energii (EURATOM), Východná vědecká a kulturní organizace Spojených národů (UNESCO), Evropská rada pro jaderný výzkum (CERN) atd.

Téměř všechny tyto organizace mají významná vědecká pracoviště, jejichž dotace dosahuje stovek miliónů dolarů. NATO organizací využívá různým způsobem. Vědecký výbor Rady NATO ovlivňuje celko-

vou vědeckou politiku paktu: zasazuje se o zvyšování nákladů na výzkum, působí na plánování vědy, na přípravu kádrů atd.

Integrace tak v podstatě znásobuje možnosti členských zemí, ačkoli přináší i některé rozpory mezi národními a integrovanými institucemi. I když dosud v NATO zůstává rozhodující část výzkumu a vývoje stále ještě záležitostí monopolů a jednotlivých států, je integrace již nyní velmi výhodná; v naléhavých případech ji doplňují společné instituty, jako je např. Technické středisko PVO v Haagu a Středisko pro výzkum protiponorkové obrany v La Spezia. Kromě toho se připravuje zřízení celé řady společných civilních ústavů — institut vědy a techniky, institut pro radioastronomii, astronomickou optiku, fluidní mechaniku, fotosyntézu, molekulární biologii, strukturu atomů a částic, meteorologii a další.

V kapitalistickém světě se věnuje v souvislosti se zaostáváním západní Evropy vůči USA mimořádná pozornost technologické efektivnosti vojenského výzkumu a vývoje, a to zejména v národním hospodářství. Pod tímto zorným úhlem se vysoce hodnotí první neobyčejně důkladná a ucelená americká studie HINDSIGHT, dokončená po dvouleté práci v r. 1967, která podrobně analyzuje poválečné 20leté období. Obsahuje mimo jiné tyto zajímavé poznatky:

1. U 15 zkoumaných zbrojních systémů bylo dokázáno 638 zcela nových technologických jevů; z nich 556 bylo použito

v těchto systémech jen jedenkrát a 82 vícekrát. Z 556 jevů 39 % objevila vojenská výzkumná a vývojová pracoviště, 49 % průmysl, 9 % university, 1 % bylo ze zahraničí a 2 % odjinud. Ve srovnání s rokem 1940 to znamená příznačnou změnu, neboť v té době 60 % nových jevů pocházelo z oblasti ministerstva obrany.

2. Akumulace nových technologických poznatků a opatření musí začít 13 let před zahájením vlastního vývoje.

3. Pro malé státy je politika nákupů po stránce technologické ta nejhorší. Největší prospěch přináší vlastní vývoj a mezinárodní spolupráce na nejnáročnějších systémech. Dokazuje se, že vojenský výzkum je technologicky 16krát efektivnější než civilní a ve svých důsledcích přináší národnímu hospodářství tak velké výhody, že finanční a jiné náklady na tento vojenský výzkum vynakládané se mnohonásobně v jiné formě státu vrací. Tento názor uvádějí nejen americké, ale i francouzské a západoněmecké materiály.

K tomu malá poznámka: známá americká společnost RAND Corp. v Santa Monica, která ne nadarmo má pověst mozkového trustu USA a zabývá se 28 tematickými oblastmi, věnuje asi čtvrtinu své kapacity technologické problematice. To je fakt, který nelze vůbec přehlédnout.

—☆—

Významné postavení získaly vědeckotechnické informace, které se staly masovým produktem a zároveň *conditio sine qua non* vědeckotechnické revoluce; to platí plně i v armádě. Záplava informací by se nedala zvládnout bez zvláštních institucí — informačních středisek, která pracují vědeckými metodami a jsou vybavena v mnoha případech prvky automatizační techniky. Bez vědeckotechnických informací by byl nemyslitelný výzkum a vývoj, odpovědné řízení vojenské politiky, řídicí činnost, efektivní uplatnění vědy a techniky v armádě.

Vojenské informační soustavy sice po stránce organizační ve srovnání s obdobím před 15 i více lety i nadále zahrnují vědecké a odborné knihovny, základní informační střediska zřízená u výzkumných a

jiných ústavů a orgánů, někdy též oborová střediska. Navíc byla do této soustavy začleněna centrální informační střediska, vytvořená v posledních letech ve většině armád zejména pro potřebu řídicích orgánů.

V informační soustavě se stále více uplatňuje princip centralizovaného ukládání a poskytování informací a decentralizovaného jejich získávání. Svůj fond buduje tato soustava podle konkrétních potřeb řídicích orgánů a vědeckovýzkumné a vývojové základny, tj. účelově s příslušným interdisciplinárním záběrem. Vojenské a civilní informační soustavy navazují stále užší kontakty, které sahají i do zahraničí.

I když informační služba čerpá téměř výhradně z veřejných pramenů (zatímco zpravodajská služba „jen“ asi z 80–90 %), neubírá to nic na její serióznosti a nelze proto její materiály podceňovat. Kvalifikovaně vybavená informační služba je schopna těžit i ze zdánlivě bezvýznamných dílčích údajů, neboť je extrahuje a uvádí do patřičných souvislostí, která mají leckdy dalekosáhlý význam. Není např. tajemstvím, že o konstrukci a výrobě jaderných zbraní bylo uveřejněno tolik „bezvýznamných“ maličkostí, že ve svém součtu umožní jejich výrobu i v předních rozvojových zemích, a to bez předchozích experimentů a za poměrně malých nákladů.

Další vývoj informační činnosti je dotován často vysokými částkami, neboť se počítá s návratností vynaložených investic. Poměr počtu informačních pracovníků k vědecko-inženýrským pracovníkům se snižuje; donedávna činil 1:25, avšak u špičkových pracovníků na exponovaných místech dosahuje již dnes hodnoty až 1:1.

Přestože informační služba sama o sobě žádné hodnoty nevytváří, stala se nezbytným katalyzátorem vývoje a poznání. Není frází, že schopné velení se špatnými informacemi je horší než naopak. Vedoucí orgány zásadně dbají na nejméně dvoukanalový příjem informací, např. po zpravodajské línii a po vědeckoinformační línii, protože jednokanalový tok informací je v rozporu se základním principem informační praxe.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

MENS AGITAT MOLEM*) aneb vedení války jako organizační problém

Plukovník Ing. František Brátka,
plukovník Josef Kepka

Nakladatelství Dietz v Berlíně vydalo v roce 1966 knihu s názvem „Prusko-německý generální štáb 1640—1965“ (Der preussisch-deutsche Generalstab 1640—1965), jejímiž autory jsou Gerhard Förster, Heinz Helmert, Helmut Otto a Helmut Schnitter.

Kniha má celkem 575 stran, obsahuje řadu fotografií a obsáhlých doplňků s uvedením vývojových struktur německého generálního štábu, jmen jeho šéfů, statistických údajů o mírových a válečných počtech německých ozbrojených sil, ztrát v posledních válkách, vývoje ekonomického potenciálu Německa, výdajů na zbrojení, zisků německých koncernů a drancování okupovaných národů za první a druhé světové války. V doplňcích jsou dále uvedeny velmi zajímavé dokumenty, odhalující politickou roli a ideje německého generálního štábu v minulosti i v dnešním západním Německu. Knihu uzavírá chronologický výčet hlavních událostí, které mají vztah k obsahu knihy od roku 1660 až do roku 1965.

Obsah knihy tvoří ucelené stati o důležitých vývojových etapách německého generálního štábu.

První stať — vznik německého generálního štábu a jeho vývoj až do období před první světovou válkou.

Druhá stať — hodnocení generálního štábu v období kulminace rozmachu německého císařství a za první světové války.

Třetí stať — funkce generálního štábu za Vymarské republiky.

Čtvrtá stať — vztah generálního štábu k fašismu a jeho funkce v období přípravy ke druhé světové válce a v jejím průběhu.

Závěrečná stať — úloha generálního štábu v dnešním západním Německu, v období vzkríšení německého imperialismu a příprav k jaderné válce.

I když kniha rozebírá především politický význam generálního štábu jak v německých, tak v celosvětových dějinách, přináší svým historicko-logickým přístupem závažné odborné poznatky i z vojenské vědy a učení o válkách.

Pojem „generální štáb“ bez hlubšího obsahu vznikl za období silného panovníka — vojevůdce Friedricha Wilhelma (1640—1688) k označení souhrnu všech generálů a vyšších důstojníků, kteří nesloužili u pluků. Speciální funkce se později soustřeďují v generálním direktoriu jako vojenskoadministrativním orgánu a u generálního ubytovatele se štábem k ře-

*) „Duch hýbe (vládne) hmotou“ (Vergilius, Aeneis, VI, 727) — heslo vojenské akademie Bundeswehru v Hamburku-Blankenese.

šení ekonomicko-ubytovacích otázek. Štáb generálního ubytovatele je předchůdcem moderního generálního štábu. Za Friedricha II. řeší generální ubytovatel zejména soustředění a přesuny vojsk.

Za slabého Friedricha Wilhelma II. (1786—1797) se vytváří spletitá situace dvorních intrik, v níž největší vliv na vojenství má **vrchní válečné kolegium a ministr války**.

Do moderního pojetí krystalizuje generální štáb v období vojenských reforem za Friedricha Wilhelma III. (1797—1840). Jeho tvůrci jsou Scharnhorst, Massenbach a Gneisenau. V této době generální štáb poprvé a naposled hraje pokrokovou roli v dějinách — je na straně národních snah, bojuje proti Napoleonovi a dosahuje vyššího vojenského pokroku. Na jaře 1813 vypracovává Scharnhorst s Kutuzovem jednotný strategický plán proti Napoleonovi.

Vývoj organizační struktury německého generálního štábu odráží rozvoj evropského vojenství a rozvoj německého státu. Poprvé v roce 1810 se objevuje v historii vojenství pojem „šéf generálního štábu“. Do sedmdesátých let minulého století převažuje v organizaci generálního štábu názor, že jednou bitvou se rozhoduje válka a že těžiště vojenství je v přesunech vojska a v zaujetí výhodné sestavy k rozhodující bitvě. Proto hlavním kritériem tvorby sekcí generálního štábu jsou hlediska vojenskomezpešná; proto nejdůležitější jsou sekce pro jednotlivá možná válčiště, sekce topogeodetická a transportní.

Po sedmdesátých letech (po prusko-francouzské válce) dochází při organizaci generálního štábu ke změně kritérií. Jako hlavní kritéria se začínají uplatňovat funkční hlediska. Ozbrojené síly se posunují jako důležitý mocenský činitel nejen ve vztahu k jejich funkci za války, ale i ve vztahu k vnitřnímu junkersko-kapitalistickému vývoji státu. To se projevuje i tím, že v něm slouží 60 % důstojníků šlechtického původu a jen 40 % důstojníků buržoazního původu.

Počátkem dvacátého století a těsně před světovou válkou vzniká Velký generální štáb, jehož hlavním strukturálním kritériem je tvorba komplexních sekcí tzv. vrchních ubytovatelů k relativně nezávislému vedení ozbrojeného zápasu v jednotlivých zájmových prostorech „Velkého Německa“ (Západ, Východ, kolonie), přičemž v přímé podřízenosti náčelníka generálního štábu zůstává celkové řízení manévru, zpravodajství a kádrové a administrativně správní otázky. I v této strukturální koncepci je kladen zvláštní důraz na válečné dějiny jako zdroj poznat-

ků vojenství. V průběhu první světové války dochází ke značným strukturálním změnám, které jsou odrazem potřeby soustavně řídit ozbrojené síly státu jako celek. Vedle představitelů druhů vojsk jsou proto v generálním štábu i zástupci štábů polních armád.

Hitler v podstatě přejímá organizační strukturu generálního štábu podle zájmových sfér. Kromě vrchního velitelství pozemních vojsk, které řeší stěžejní otázky vedení války proti Polsku, Francii a SSSR a jemuž po maršálu Brauchitschovi od 19. 12. 1941 sám stojí v čele, je vytvořeno vrchní velitelství branné moci, které řeší otázky války s Dánskem, Norskem, Finskem, na Balkáně a v Africe. Dále existuje vrchní velitelství letectva v čele s maršálem Göringem a vrchní velitelství námořnictva v čele s admirálem Raederem a od 30. 1. 1943 s admirálem Dönitzem. Hlavním štábem všech ozbrojených sil, plnícím úkol generálního štábu, zůstává generální štáb pozemních vojsk, rozdělený do pěti skupin, v jejichž čele byli vrchní ubytovatelé. Jednotlivá oddělení plní konceptní i operativní úkoly ve vztahu k ozbrojeným silám jako celku.

Po vzniku bundeswehru v západním Německu byl při vytváření generálního štábu zřetelně uplatněn americký vliv; postupně však i tento generální štáb v organizačních změnách navazuje na tradice Velkého generálního štábu Německa.

Všechny organizace a kompetence německých generálních štábů mají vždy mnoho společných prvků. Vycházejí z praxe, která bojuje za utopický cíl — dobýt světa. Jsou stroze účelové a často se posuzují — pro mír, pro válku, pro Asii nebo pro Afriku. Využívají překvapivě rychle všech nejnovějších technických a vědeckých poznatků. Vyjadřují zároveň nepřímou obrovskou moc generálního štábu — nejen vojenskou, ale i ekonomickou a politickou.

Po poměrně velmi krátkém období, kdy měl generální štáb pokrokovou úlohu, v průběhu tří století usiluje reakčně o dobytí celého světa a negaci socialismu. K tomuto cíli, který nejsurověji vyjádřil hitlerovský fašismus, dospívá generální štáb postupně a zneužívá k tomu vědy a lidskou společnost zoptimalizovaných způsobů řízení složitých procesů.

Generální štáb zkoumá podstatu válek — z jeho středu v pokrokovém nástupu vychází Clausewitz, v reakčním období je jeho nejspěšnějším mluvčím Bernhard.

Generální štáb organizuje koloniální výboje, řídí závody ve zbrojení, potlačuje revoluční dělnické hnutí. Dlouhá období

používá generální štáb tzv. imediálního práva (bezprostřední přístup k panovníkovi). Za Hitlera náčelník generálního štábu toto právo ztrácí. Nezpůsobila to však svévole „českého frajtra“ (jak byl v Německu Hitler posměšně označován) vůči generálům, ale objektivní vývoj vojensství, který vedl k preferování nových druhů ozbrojených sil. Za Hitlera to bylo letectvo. Göring jako politický zástupce Hitlera spojoval funkci říšského ministra letectví a velitele luftwaffe. Více než náčelníka

generálního štábu přijímá Hitler osobně velitele branné moci maršála Keitla, Göringa a Raedra. Generální štáb však věrně slouží Hitlerovi, zrazuje i své příslušníky, kteří se podíleli na protihitlerovském atentátu a nakonec dochází k tomu, že sám Hitler přejímá velení pozemních sil a je v nejužším kontaktu s jeho generálním štábem.

Generální štáb bundeswehru připravuje v současně době jako odvetu světovou jadernou válku.

Prusko-německý generální štáb má různé hierarchické stupně. Kniha věnuje hlavní pozornost nejvyšším a nejvýznamnějším stupňům: Velkému generálnímu štábu a generálnímu štábu pozemních vojsk. Všechny stupně generálních štábů, z nichž další nejvýznamnější byl armádní, jsou vždy pod jednotčím vlivem hlavního generálního štábu. Jeho příslušníci tvoří kastu, elitu podle svých názorů. Náčelníci oddělení generálního štábu se nazývají „polobohy“ a svou ne-lidskost dokazují arogancí, drzou namyšleností a organizováním masových vražd.

Bylo by však povrchním omylem nevidět za těmito umělými překultivovanými formami některé odborné kvality vojensství, jichž bylo živelně dlouhodobým historickým vývojem dosaženo. Avšak tyto kvality, pro pokrokové lidstvo nežádoucí, způsobily např. v první světové válce ztráty 10 miliónů a ve druhé světové válce 32 miliónů lidí.

Německý generální štáb si byl vždy vědom nevýhodného poměru sil vůči protivníkům a nereálnosti svých maximalistických cílů války k dosažení světovlády a snažil se je kompenzovat dokonalostí vojenského umění a subjektivním předpisováním, jak bude muset probíhat ozbrojený zápas. Plánování bylo podřizováno přání a objektivní rysy budoucí realizace byly vědomě potlačovány. Byla proto zkreslována i základní teorie ozbrojeného zápasu, generální štáb dospíval k „blitzkriegu“ a k povyšování vůle na rozhodující faktor vojensství. (Seeckt: „Válka mění vůli ve skutky.“) Již v roce 1904 plánuje Schlieffen bleskovou válku proti Francii.

Fatálnost podvědomě cítěné neodstranitelné slabosti vyústila zákonitě v mstivou totální válku, která byla mimo jiné ospravedlňována rasovým učením — rasovým bojem. V r. 1904 bylo v Africe ubito 80 000 Hererů podle vzorných předpisů generálního štábu („Štábní služba v chrá-

ných územích a při zámořských válečných taženích“).

Základní vztah odbornosti a politiky byl vždy řešen podřízením odbornosti (vycházející z objektivních faktů) politice (postavené na falešných podkladech). Cíle politiky byly v souladu s přáním rozhodujících funkcí generálního štábu, kteří velmi často byli tvůrci těchto reakčních politických cílů. Tím se zrušila pravdivost dílčího odborného přístupu a generální štáb se stal plánovacím orgánem, který rozvíjel vlastní abstraktní, vysoce organizovaný systém ozbrojených sil a ozbrojeného zápasu, který ve službách extrémních imperialistických válečných cílů ztrácel styk s realitou a stával se schematicke odcizenou abstrakcí skutečného vojenského umění. Tento zvrhlý systém neměl a nemůže mít nikdy jakoukoli etiku a vždy bude v protikladu s objektivními pokrokovými světovými vývojovými tendencemi.

Odbornost se má k reálným cílům jako logika k pravdě — je pouze nutným, ale ne vyčerpávajícím předpokladem. Myšlení německého generálního štábu ustrnulo na tomto nižším formálním předpokladu, dovedlo ho sice do vysoké dokonalosti a organizovanosti — a nepoučeno konfrontací se skutečností v něm zůstává v soudobých nereálných snahách bundeswehru. „Duch může hýbat hmotou“ jedině tehdy, je-li v souladu s celkovým progresivním vývojem. Jinak se stává smrtelně nebezpečným zlým odbojným duchem — mářidem — pro všechny současníky.

Pouze Beck a Hammerstein-Equord v období nástupu fašismu rozeznali relativně na delší období pravdu, že Německo musí prohrát válku na několika frontách. Proto Beck v r. 1938 v částečné opozici nedoporučuje anexi ČSR — ne z pokrokového smýšlení, ale z rozpoznání, že wehrmacht není dostatečně silný, aby rychle prolomil československé opevnění a aby byl schopen

vzít na sebe riziko evropské války. Beckovy požadavky, aby cíle odpovídaly skutečné moci Německa, byly teoretickým maximum možností odbornosti, ovšem bez jakýchkoli praktických důsledků.

Vojenská věda, rozvíjená generálním štábem, byla vlastně zneužitím některých exaktních věd a disciplín k přesnému plánování a dokonalému organizování systémů ozbrojeného násilí. Vztah této vědy k doktríně a politice byl vědomě upraven podle dobrodružných cílů.

Generální štáb jako celek nejen, že se dobrovolně podroboval šíleným hitlerovským plánům, ale sám svou izolovanou odborností dospěl k cynickému nihilismu totálního ničení. Rozpory mezi možnostmi a vytouženými cíli vedly k postupnému voluntaristickému pozměňování poznaných zákonitostí k vědomému vytváření falešné pragmatiky ozbrojeného zápasu.

Tuto falešnou pragmatiku, vycházející z římského „Vae victis“, v Německu dále rozvíjeli vedoucí představitelé generálního štábu takto (citace z knihy):

Hrabě Alfréd von Waldersee: „Pravdu má vždy ten, kdo zvítězí.“

„Právo a bezprávi nemá význam tam, kde si poškozený nemůže stěžovat.“

„Válečná nutnost má přednost před válečným právem.“

„Vpřed na nepříteli, ať to stojí, co chce.“

„Nesmí se na nic jiného spoléhat, než na vlastní dobrý meč.“

Moltke (1848): „Kde se naše oddíly objeví, je pořádek obnoven.“

Bülow (1879): „Místo na slunci!“

Hindenburg (1916): „Kdo nepracuje, ať nejí!“

Scheer (1923): „Volání po silném muži neznámá nic jiného, než myšlenku porazit jednou částí národa jeho druhou část.“

Buchfink (1930): „Vojenský diktátor, který poroučí zemi, musí být schopen vidět krev.“

Hitler: „Sousední státy musí být zničeny přímo z kasáren.“

Směrnice ze 7. 3. 1938 o budoucí válce uvádí, že válka je přírodním zákonem, který slouží historické budoucnosti státu. Je to nejnásilnější zápolení států. Vedoucím principem této války je „vybojování vítězství“ a řídícím motivem velení je „nouze nezná žádné příkázání“.

Bundeswehr: „Bránit se tak daleko na Východě, jak je to možné.“

Generální štáb sám pro sebe razil tyto pokrytecké devízy:

„Více dokázat, méně ustupovat.“

„Důstojníci generálního štábu jsou bezejmenní.“

Seeckt: „Forma se mění, starý duch zůstává. Je to duch mlčenlivého, neosobního plnění povinností ve službách armády.“

Zvrácená touha a vůle po nemožném vítězství, které by zabezpečilo světovládu, vedou zdánlivě jen exaktně uvažující a plánující štáb k mysticismu. Existuje pro něj „tajemství vítězství“ — nějaké zvláštní metody, které stačí jen objevit a pak bude možné porazit kteréhokoli silnějšího nepřítele.

Velcí štáb bundeswehru proto volá nejen po diktatuře v nouzovém stavu, ale požaduje vlastní jaderné zbraně ve stejné bláhové touze po iluzi vítězství jako jeho předchůdci.

Studium této knihy je proto poučné nejen pro politické pracovníky, ale i pro všechny důstojníky. Plně slouží i podle slovanského přísloví, že „předvídaná střela méně škodí“.

Splnění vojenskovodeckého úkolu I-C-10

V červenci uplynulého roku přijala vojenskovodecká sekce VR MNO v opo-
nentském řízení závěrečnou zprávu
o úkolu I-C-10 Pořádková služba.

Tato monografická studie je kon-
cepční a podkladem ke zpracování no-
vého předpisu o pořádkové službě
v ČSLA. Studie přesvědčivě ukazuje
potřebu jednoho předpisu, který by
stanovil organizaci a metodiku práce
pořádkové služby ve vojscích ČSLA,
v prostoru operačního týlu a na teri-
toriu CSSR. Řeší a zdůvodňuje i nový
systém velení vojskům a týlům na pře-
sunu, tj. systém řízení pohybu na vo-
jenských silnicích.

Závěrečná zpráva má 6 částí:

I. Úloha a místo pořádkové služby
v procesu zabezpečení pohybu vojsk a
týlů.

II. Pořádková služba vojsková.

III. Pořádková služba operačního
týlu.

IV. Pořádková služba teritoria.

V. Koordinace činnosti druhů pořá-
dkové služby.

VI. Celkové závěry a návrhy.

Tým zpracovatelů složený z přísluš-
níků GŠ-OS, MNO-HT, VAAZ, VFVŠD a
KSVD za vedení plukovníka Ing. Jana
Rabana, se pokusil nově řešit problém
pořádkové služby v dialektické souvis-
losti se změnami podmínek sou-
dobého boje a operace.

Význam tohoto problému vystupuje
dnes o to výrazněji, neboť přesuny se
staly podstatným momentem v charak-
teru příští války, v níž manévr je jed-
ním z nejdůležitějších atributivních
znaků její nové kvality. Dnešní před-
pisy o pořádkové službě jsou formu-
lovány v podmínkách, které již vývoj
překonal. Nové podmínky si vyžádaly
přistoupit k problému znovu a řešit jej
v souladu s nimi.

Proto autoři jako východisko celého
dalšího řešení provedli nejdříve syste-
matickou, kritickou a hodnotící ana-
lýzu dosavadního stavu. Na základě
této kritické analýzy objektivních pod-
mínek si vytvořili hypotetické premisy,
jejichž opodstatněnost si v průběhu
práce přezkušovali na řadě cvičení.

V I. části zprávy ukazují pořád-
kovou službu jako jednu ze složek systé-
mu řízení pohybu složité dynamické
soustavy armády. Současně vyvozují
druhy pořádkové služby, které jsou ade-
kvátní vnitřní struktuře řízení.

Při výčtu funkcí jednotlivých druhů
ukazují, že nejslabším článkem pořá-
dkového zabezpečení vojsk, je v současné
době pořádková služba vojsková, neboť

její organizace a způsob činnosti ustrnulý na stupni zabezpečení požadavků boje a operace z období bez používání zbraní hromadného ničení.

Autoři vytyčují zásadu, aby pohyb v prostoru činnosti vševojskových svazů i vyšších operačních svazů byl řízen z jednoho centra a navrhuji jeho hrubou strukturu.

Části o vojskové pořádkové službě je věnována největší pozornost. Podává nejprve analýzu stavu vojskové pořádkové služby z hlediska požadavků, které na ni klade charakter soudobého boje a operace. Analýza vede k závěru, že tendence vývoje vojskové pořádkové služby směřuje ke zrušení předčasného rozvíjení pořádkových orgánů na celou délku pochodu a požaduje pružné a bezprostřední vedení jednotlivých, značně od sebe oddělených dílčích pochodových proudů pohyblivými orgány.

Avšak ani při snaze vést proudy pohyblivými orgány nelze negovat skutečnost, že na pochodových osách budou prostory, které vzhledem ke své složitosti, nepřehlednosti a nebezpečí budou vyžadovat specifický způsob regulování.

Nárys nového systému je řešen ve dvou variantách:

I. varianta: Postupné vystavování potřebného počtu pořádkových orgánů jedoucích před čelem přesunujících se vojsk a jejich ponechání na místě až do doby projetí zádi celého pochodového proudu.

Práce I-C-10 je stadiální vědeckou prací. Hlavním přínosem práce je to, že autoři vycházejíce důsledně z hledisek komplexnosti, řešili novou soustavu pořádkové služby obsahově - funkčně i organizovaně jakožto důsledně integrovaný, hluboce a všestranně centralizovaný systém, který zaručuje vyšší princip výkonnosti a efektivnosti.

Některé otázky jsou v ní otevřené, jiné vyřešené a experimentálně prověřené. Některé teprve na empirické prověření čekají. Práci nelze považovat za vyjádření oficiálního stanoviska. Její závěry ještě nemají reglementární charakter předpisu. Její stadiální charakter pozůstává právě v tom, že je určitou etapou v přípravě předpisu, který má být zpracován.

II. varianta: Příprava regulace nepřehledných prostorů pořádkovými orgány jedoucimi před čelem přesunujících se vojsk, předání informací a způsobu jejího řešení předem daným pohyblivým orgánům příjízdných proudů a jejich postupná výměna.

Alternativní řešení problému a vzájemné srovnávání obou způsobů pak vede k návrhu konkrétních organizačních typů vojskové pořádkové služby na stupni prapor až vyšší svaz.

Realnost zde vyslovených hypotéz byla ověřena na cvičení vojsk SVO v březnu uplynulého roku. Experiment prokázal opodstatnění navrhovaného řešení a současně upozornil na celou řadu otázek, vyžadujících další zkoumání.

Zkušenosti z této verifikace a po ní následující řešení problému je v návrhu označeném - varianta „b“ - praporem modifikace. Podle ní je navrhováno u praporu (oddílu) pořádkové družstvo v počtu 5 regulačnicků - motocyklistů, u pluku pořádková četa v počtu 18, u divize pořádková četa v počtu 36 regulačnicků. U armády pořádková rota v počtu 53, u vyššího svazu pořádková rota o 82 osobách. (Kromě již existujících silničních pořádkových jednotek.)

Cílem návrhu nového systému vojskové pořádkové služby je snaha poskytnout velitelům a štábům hodnotný prostředek velení, jehož existence by se odrazila jak ve zvýšení efektivnosti bojové činnosti, tak i ve zvýšení organizovanosti mírového života vojsk.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Ян Киотек	
К вопросу отношений и создания военной доктрины	3
Кандидат военных наук – полковник Милош Брабенец, подполковник Ярослав Ондра	
Специфичность военной специальной подготовки на Военно-политической академии имени Кле- мента Готвальда	11
Кандидат военных наук – доцент подполковник Франтишек Цврчек	
Риск и азарт	18
Карел Пихлик	
Значение и роль чехословацких частей и подразделений в процессе возникновения Чехословацкой Республики	22

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Владимир Клоуда, майор Милослав Недомлел	
Типизация боевых документов	27
Подполковник Мирослав Поланский	
Рационализация боевых документов	36
Майор Карел Бем	
Противовоздушная оборона мотострелковой дивизии	42
Подполковник Милослав Кацл	
Боевые действия авиации в начальном периоде войны	56
Подполковник Сватоплук Урбановский	
Маскировка и постройка КП	65
Кандидат военных наук – полковник Яромир Лангер	
К вопросу системы снабжения на степени высшего объединения	74

ИНФОРМАЦИИ

Боевое применение вертолетов	81
Подполковник Йосиф Грдличка	
Наука, исследование и развитие на Западе	83
Полковник Франтишек Братка, полковник Йосиф Кепка	
Mens agitat molem – то есть ведение войны в качестве организационной проблемы	87
Выполнение военно-научной задачи I - Ц - 10	91